

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Білоцерківський національний аграрний університет
Словацький сільськогосподарський університет, м. Нітра
ДУ «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»
Білоцерківський технологічно-економічний коледж
Козелецький коледж ветеринарної медицини
Компаніївський коледж ветеринарної медицини
Золотоніський коледж ветеринарної медицини
Олександрійський коледж
Бобринецький коледж ім. В. Порика
Тульчинський коледж ветеринарної медицини
Маслівський аграрний коледж ім. П.Х. Гаркавого

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА: ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ

**Стратегічні пріоритети розвитку економіки,
фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі,
публічного управління в Україні та світі**

31 жовтня 2019 року

Біла Церква
2019

Редакційна колегія:

- Даниленко А.С.,** академік НААН, д-р екон. наук, ректор університету, голова оргкомітету.
- Варченко О.М.,** д-р екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності, заступник голови оргкомітету.
- Новак В.П.,** д-р біол. наук, професор, перший проректор.
- Димань Т.М.,** д-р с.-г. наук, професор, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності.
- Іщенко Т.Д.,** канд. пед. наук, директор ДУ "НМЦ вищої та фахової передвищої освіти".
- Ровни П.,** професор, Словацький сільськогосподарський університет, м. Нітра
- Паска І.М.,** д-р екон. наук, професор, декан економічного факультету.
- Хомяк Н.В.,** канд. екон. наук, доцент, координатор НТТМ економічного факультету.
- Вовкотруб Н.В.,** канд. вет. наук, доцент, начальник редакційно-видавничого відділу, відповідальний секретар.
- Качан Л.М.,** канд. с.-г. наук, доцент, завідувач відділу аспірантури та докторантури.
- Царенко Т.М.,** канд. вет. наук, доцент, начальник відділу наукової та інноваційної діяльності.
- Зубченко В.В.,** канд. екон. наук, начальник навчально-методичного відділу моніторингу якості освіти та виховної роботи.
- Олешко О.Г.,** канд. с.-г. наук, доцент, координатор НТТМ університету.

Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, публічного управління в Україні та світі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Білоцерківський НАУ, 31 жовтня 2019. 119 с.

УДК 330.131.7:658

ВАРЧЕНКО О.М., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СИСТЕМА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто систему ризик-менеджменту як інструменту фінансової стійкості аграрних підприємств за сучасних умов розвитку економіки України.

Ключові слова: ризик-менеджмент, адміністрування, аграрне підприємство, ризик, методи.

Сучасна економічна наука пропонує численну множину дефініції поняття менеджмент (від англ. to manage – управляти), як у найбільш широкому значенні можна визначити як діяльність щодо управління матеріальними та нематеріальними ресурсами, спрямоване на досягнення стратегічних, тактичних та поточних цілей функціонування підприємства. Як відомо, у теорії менеджменту існує такі наукові підходи до управління: традиційний, процесний, системний та ситуаційний.

Так, класичний, або традиційний підхід передбачає, що діяльність, адміністрування, персонал, мотивація, лідерство, організаційна культура розглядаються окремо. Водночас, процесний підхід розглядає управління як неперервну серію взаємопов'язаних управлінських функцій. Ситуаційний підхід передбачає, що придатність різних методів управління визначається ситуацією.

Системний підхід розглядає підприємницьку структуру як відкриту систему, що складається із декількох взаємопов'язаних підсистем. Теорію систем у менеджменті наприкінці 50-х років минулого століття. Керівництво розглядає підприємницьку структуру як сукупність взаємопов'язаних елементів (персонал, структура, технологія, задачі), які орієнтуються на досягнення різних цілей в умовах мінливого зовнішнього середовища. Отже, управління з точки системного підходу можна охарактеризувати як впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне функціонування та розвиток підприємства як єдиного цілого.

Управління ризиком є одним із важливіших напрямів у підприємницькій діяльності аграрних підприємств. Тісний зв'язок між ризиком та дохідністю зумовлюють важливе значення цієї наукової проблеми у всіх аспектах підприємницької діяльності: плануванні, організаційній та управлінській діяльності, контролі та оцінці одержаних результатів. Отже, необхідною умовою є формування підсистеми управління, що відповідає за перелічене вище коло завдань та базу-

ється на розробці та реалізації стратегії відношення до ризиків у процесі здійснення господарської діяльності.

Встановлено, що підвищений інтерес до вивчення ризиків та ризик-менеджменту спостерігається серед вітчизняних науковців, які переважно досліджують інноваційну складову підприємницьких ризиків [1,2]. Водночас, зарубіжні вчені приділяють більше уваги вивченню психологічної складової даного явища, зв'язку між ризиком та невизначеністю, а також поняттям людського та соціального капіталу [3].

Необхідно зазначити двоїсту сутність ризику, який виконує одночасно негативну та позитивну роль в економічному розвитку господарюючих суб'єктів. З одного боку, ризик, як ймовірність настання негативних наслідків прийнятих управлінських рішень із урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища, стримує розвиток економічних суб'єктів, зумовлюючи їм фінансовий та інші збитки. З іншого боку, ризик є так би мовити каталізатором економічного розвитку, особливо в інноваційному підприємстві. Зазначена обставина дозволяє найбільш активним підприємцям, які здійснюють інвестиції у високоризикові проекти, одержувати підвищений дохід [4].

Як відомо, цілеспрямована система заходів щодо обмеження ризиків у бізнесі має назву ризик-менеджмент. Основними елементами ризик менеджменту є: визначення ймовірнісних негативних наслідків настання ризикової ситуації; розробка заходів реагування на негативні наслідки, які виникають у результаті настання ризику; розробка системи заходів нейтралізації або компенсації негативних наслідків ризику [5,6]. Зазначимо, що у сучасному розумінні ризику передбачається запровадження процесу управління ризиками за всіма напрямками діяльності підприємства. У 2009 р. Міжнародною організацією по стандартизації (ICO, International Organization for Standardization, ISO) було розроблено Міжнародний Стандарт ICO 31000:2009 «Менеджмент ризиків. Принципи та процес управління ризиками». [7,8] У цьому стандарті ризик визначається як вплив невизначеності на досягнення цілей підприємства і з метою ефективного управління організаціями необхідно дотримуватися наступних принципів:

1. Управління ризиками сприяє досягненню цілей, покращенню якості продукції, підвищенню економічної та соціальної ефективності діяльності підприємства та репутації, відповідності діючим законодавчим нормам.

2. Управління ризиками є невід'ємною частиною усіх організаційних процесів, включаючи стратегічне планування. Отже, управління ризиками не є діяльністю, відокремленою від основної діяльності та процесів в організації.

3. Управління ризиками є частиною процесу прийняття рішень та допомагає особам, які приймають рішення, робить обґрунтований вибір, визначити пріоритетність дій та проводить відмінності між альтернативними напрямками дій.

4. Управління ризиками пов'язано із невизначеністю, контролює її характер та заходи впливу.

5. Управління ризиками є систематичним, структурованим та своєчасним, що сприяє ефективності та стійким результатам.

6. Управління ризиками базується на достовірній інформації, джерелами якої можуть бути дані про попередній розвиток, досвід, зворотній зв'язок від зацікавлених сторін, спостереження, прогнози та експертні оцінки. Однак, особи, що приймають рішення, повинні ставити вимоги до якості інформації та враховувати можливі обмеження даних та відмінності думок експертів.

7. Процес управління ризиками може бути особливим для кожної організації, оскільки він враховує специфіку діяльності підприємства та відповідний йому профіль ризиків.

8. Управління ризиками бере до уваги людські ресурси (у т.ч. можливості та наміри зацікавлених осіб), які можуть сприяти або ускладнювати досягнення цілей підприємства.

9. Управління ризиками є прозорим та сприяє залученню усіх зацікавлених осіб у цей процес.

10. Управління ризиком є динамічним, неперервним та здатним до змін процесом. Здійснюється неперервний моніторинг та перегляд ризиків.

11. Управління ризиками сприяє постійному удосконаленню господарської діяльності підприємства.

Господарюючі суб'єкти, поряд із іншими завданнями, повинні розробляти та запроваджувати стратегії для покращення процесу управління ризиками.

Основними методами, які формують базовий інструментарій ризик-менеджменту є: методи ухилення від ризику: відмова від ненадійних партнерів; відмова від реалізації високо ризикових проєктів; пошук гарантів та страхування від ризику; методи локалізації ризику: створення венчурних підприємств; створення спеціалізованих підрозділів для роботи із високоризиковими проєктами; методи дисипації ризику: диверсифікація діяльності; диверсифікація збуту та поставок; диверсифікація інвестицій; розподіл відповідальності; розподіл ризику у часі; методи компенсації ризику: стратегічне планування; прогнозування зовнішнього середовища; моніторингу макросередовища; створення резервів; використання інструментів комплексу-маркетингу[9, 10.]. Як відомо, дієвих інструментів та підходів до управління ризиками наведено 31 техніка ризик-менеджменту, у числі яких досить широко викорисовуються у практиці зарубіжних компаній як FMEA (Failure Mode and Effects Analysis), HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points), байєсові мережі та FN-криві. Разом з тим, незважаючи на наявність широкого спектру можливих методик управління ризиками, жодну із них не можна вважати універсальною, оскільки кожна із методик має свої умови використання та відповідні обмеження. Окрім того, у економічних умовах, яке характеризується високим рівнем конкуренції на більшості ринках, із урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із поширенням інноваційних технологій у виробництві та передачі інформації, посиленням глобалізації, дуже часто управління ризиками є недостатньою мірою забезпечення конкурентоспроможності. Ускладнення умов конкурентної боротьби часто вимагають від суб'єктів господарювання дієвих заходів реагування на загрози та

виклики внутрішнього та зовнішнього середовища, замість інструментів адаптаційного регулювання, які є характерними для інструментарію ризик-менеджменту.

Ризик-менеджмент представляє собою бізнес-процес аграрних підприємств, що базується на взаємодії усього персоналу та структурних підрозділів (а не лише спеціалізованих відділів контролю та управління ризиками), які здійснюються з метою уникнення втрат, що виникають з причини виникнення очікуваних, так й не очікуваних ситуацій, досягнення запланованих рівнів повернення на капітал, прибутковості та капіталізації підприємства.

Очевидно, що цілями ризик-менеджменту аграрних підприємств є: мінімізація розривів між бюджетом/бізнес-планом та результатами, досягнення стійкої прибутковості (стабілізація витрат ресурсів та затрат на користування ресурсів на допустимо низькому рівні); забезпечення можливості підтримки/відновлення виробничо-комерційної діяльності шляхом мінімізації затрат, навіть у випадку настання подій несистематичного ризику; забезпеченні виконання внутрішніх та зовнішніх соціальних зобов'язання, екологічних вимог та підтримка репутації підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравченко В.А. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу. Вісник Запорізького національного університету. 2008. №1(3). С.63-70,
2. Вишневська О.А. Фактори та методи оцінки підприємницького ризику в Україні. Інфраструктура ринку. 2016. № 2. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/2-2016>.
3. Скотт Б., Кримпли М. Управление безопасностью и риском. Методы менеджмента качества. 2012. № 10. С. 32–39.
4. Мостенська Т.Л., Мостенська Т.Л., Скопенко Н.С. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 3. С. 72–79.
5. Кривда О.В. Механізм ризик-менеджменту на українських підприємствах та чинники, що його формують. URL: <http://ela.kpi.ua:8080/bitstream/123456789/10762/1/46.pdf>.
6. 7. Международный Стандарт ISO 31000 Риск-Менеджмент – Принципы и руководства. Первое издание 2009. URL: http://www.pqmonline.com/assets/files/standards/iso_31000-2009%28r%29.pdf.
8. Руководство ISO 73:2009 “Менеджмент риска. Термины и определения 2009. URL: http://www.unec.org/fileadmin/DAM/trade/wp6/documents/2011/ISO_GUIDE_73_Russian.pdf
9. Гончаров В.М., Рахметулїна Ж.Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 5. С. 76–81.
10. Щербак В.Г., Щербак О.В. Формування інтегрованої системи ризик-менеджменту транснаціональними корпораціями. Формування ринкових відносин в Україні, 2013. № 7–8. С. 3–6.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Розглядаються основні напрямки фінансово-кредитного забезпечення особистих селянських господарств. Особлива увага приділяється заходам законодавчого характеру, які спрямовані на покращення фінансування ОСГ за рахунок коштів бюджетів об'єднаної територіальної громади та держави.

Ключові слова: особисте селянське господарство, оподаткування, державна підтримка, субсидія.

Нині особисті селянські господарства (ОСГ) є основними виробниками продукції м'ясного та молочного скотарства, вівчарства, овочівництва та садівництва. За рахунок продукції ОСГ покривається до 70 % потреба членів сільських домогосподарств та в овочах, 90 % - картоплі, тощо. В умовах прояву деструктивних явищ вони стали не тільки джерелом надходження продуктів харчування а й грошових коштів та для багатьох жителів сільських населених пунктів основним місцем трудової діяльності.

Проте, є всі підстави вважати, що особисте селянське господарство є складовою частиною «тіньової» економіки, але в то й же час базою для розвитку малого підприємства на селі.

Необхідно зазначити, що більшість власників особистих селянських господарств не сплачують податки та збори до місцевого та державного бюджету за виключенням в податку на землю, величина якого є незначною. Дана обставина не стимулює до трансформації високотоварних особистих селянських господарств в фермерські, головним чином сімейного типу [1]. Крім того спостерігається процес ліквідації фермерських господарств та створення на їх базі високотоварних ОСГ.

В нинішніх умовах, коли спостерігається обмеженість фінансування програм державної підтримки малих суб'єктів агро бізнесу та посилення на них податкового навантаження ОСГ перебуває в кращому фінансовому становищі в порівняно з фермерськими господарствами.

Подібне ставище особистих селянських господарств спричиняє недоотримання суттєвих надходжень до бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у вигляді земельного податку та податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). В зв'язку з цим скорочується фінансування програм соціально-економічного розвитку ОТГ.

В зв'язку з цим постає необхідність запровадження принципу рівноправності, що сплати податків та зборів до всіх категорій сільськогосподарських товаровиробників.

В даному випадку необхідно запровадити єдині ставки земельного податку з всієї площі сільськогосподарських угідь, яка призначена для ведення особистого селянського господарства та ПДФО з урахуванням нормативу отримання доходів з одиниці площі сільськогосподарських угідь (з площі ОСГ яка перевищує 0,6 га).

На нашу думку це спричинить зростання обсягу надходження до бюджетів ОТГ та детінізацію діяльності особистих селянських господарств споживчо-товарного та товарного типу.

Нині однією з головних причин, які перешкоджають впровадженню малими сільськогосподарськими виробниками, зокрема особистими селянськими господарствами інтенсивних є відсутність доступу селян до фінансових ресурсів, недосконалість чинного законодавства, яке регулює питання кооперації. Банківський сектор зі свого боку у більшості випадків не цікавиться сектором малих підприємств, пенсіонерів та інших верств сільського населення з невеликими, до того ж нестабільними доходами, відсутністю високоліквідної застави, зокрема землі. Нині не діють програми банківського кредитування розвитку особистих селянських господарств, через низьку їх платоспроможність

У світовій практиці проблема фінансування господарської діяльності малих сільгоспвиробників, зокрема сімейних ферм та їх об'єднань у виробничі й обслуговуючі кооперативи вирішувалась шляхом розвитку системи фінансової самопомоги сільського населення, зокрема створення кредитних кооперативів чи кас взаємодопомоги. Нині у 97 країнах існує більше 49 тис. кредитних кооперативів, а загальне членство у них складає 184 млн осіб. Вони з успіхом займають свою нішу для кредитування регіональної економічної діяльності і сприяють підвищенню загального рівня купівельної спроможності, ділової активності та зайнятості населення [2].

Нині в Україні нараховується 77 кредитних спілок, які об'єднують близько 234 тис. громадян України. Необхідно зазначити, що їх діяльності запроваджено програми кредитування діяльності особистих селянських господарств. Проте, високі відсоткові ставки по наданих позиках не стимулюють власників особистих селянських господарств до отримання кредитів.

З метою покращення фінансово-кредитного забезпечення особистих селянських господарств вбачається за доцільне внести зміни у законодавство і передбачити:

- доступ малих виробників сільськогосподарських кооперативів різних видів до фінансових ресурсів кредитних спілок за пільговими відсотковими ставками;
- удосконалення системи регулювання та нагляду за сектором кредитної кооперації, підвищення стабільності його функціонування та зміцнення потенціалу;
- надання довгострокового кредитування особистим селянським господарствам, виробничим та обслуговуючим кооперативам, які створені на їх основі на селі під заставу майна та земельних ділянок під ведення ОСГ, які є об'єктом купівлі-продажу на основі діючого законодавства.

Невирішеність питання взаємовідносин на законодавчому рівні платника ПДВ – сільськогосподарського підприємства з неплатником цього податку – особистим селянським господарством є одним із стримуючих факторів нарощення обсягів виробництва продукції м'ясного скотарства та свинарства.

З метою стимулювання розвитку подібних інтеграційних зв'язків необхідно розробити доповнення до Податкового Кодексу щодо використання «нульової» ставки при оподаткуванні отриманого приросту великої рогатої худоби та свиней та надання статусу отриманої продукції «сільськогосподарська».

В умовах загострення проблеми забезпечення споживача вітчизняною молокопродукцією і подальшого зменшення поголів'я корів у господарствах усіх формах господарювання та недосконалості існуючої системи дотування постає необхідність переорієнтувати виплату державної підтримки у вигляді повернення ПДВ переробними підприємствами на виплату із розрахунку на одну корову, враховуючи їх концентрацію в сільському домогосподарстві.

В основі розрахунку знаходяться наступні показники: очікувана сума ПДВ за тваринницьку продукцію, яку повинні повернути сільськогосподарським товаровиробникам переробні підприємства, кількість ідентифікованих корів, чисельність корів у сільському домогосподарстві.

Ставки виплат за кількісний приріст однієї корови диференційовані залежно від їхньої кількості, що утримується в ОСГ. Вони зростають відповідно до збільшення їх чисельності в ОСГ

Зазначимо, що ці кошти не є складовою оподаткованого доходу фізичної особи, тобто на них не поширюється дія Податкового Кодексу.

Кошти державної підтримки повинні надходити на поточний рахунок власника корови – члена особистого селянського господарства.

Вважаємо, що диференційований підхід стосовно виплати дотацій залежно від кількості поголів'я у сільському домогосподарстві дасть змогу стимулювати процес концентрації поголів'я корів, які утримуються в особистих селянських господарствах, і призупинити їх спад в Україні.

Отже запровадження заходів фінансового характеру на нашу думку повинно стимулювати процес детінізації діяльності особистих селянських господарств, зокрема споживчо-товарного та товарного типу, формування відповідної матеріально-технічної бази та створення на їх базі фермерських господарств сімейного типу. Запровадження пільгового оподаткування виробників продукції молочного скотарства – особистих селянських господарств забезпечить збереження поголів'я корів та створення сировинної бази для вітчизняних молокопереробних підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Науменкою В. В. Особисті селянські господарства Херсонщини, їх особливості та перспективи розвитку. Продуктивність агропромислового виробництва. - 2016. - № 28. - С. 86-94.
2. Добровольська О. В. Кредитна кооперація: проблеми та перспективи розвитку в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. - 2017. - №1. - С. 88-97.

ЛЮТЕНКО С.О., магістрант

Науковий керівник – ВАРЧЕНКО О.М., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Фінансова звітність виступає необхідним та важливим елементом інформаційного забезпечення фінансового планування, аналізу та прогнозування, є основним джерелом інформації при здійсненні управління господарською діяльністю суб'єкта малого підприємництва.

Ключові слова: Суб'єкти малого підприємництва, фінансова звітність, Податковий кодекс України, нормативно-законодавча база.

Відомо, що суб'єкти господарювання в Україні, відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України, залежно від кількості працівників та доходів від господарської діяльності протягом одного року можуть відноситися до суб'єктів малого підприємництва [1, с. 55]. У свою чергу суб'єкти малого підприємництва поділяються на суб'єктів мікропідприємництва, середнього та великого підприємництва.

Суб'єкти малого підприємництва мають суттєве значення у розвитку економіки країни, оскільки вони створюють необхідну атмосферу конкуренції, здатні швидко реагувати на будь-які зміни споживчого попиту, створюють додаткові робочі місця, є основним джерелом формування середнього класу.

Як відомо, фінансова звітність покликана задовольняти інформаційні потреби суб'єктів економічних відносин у процесі прийняття економічних рішень. Від того, наскільки реально фінансова звітність відбиває фінансовий стан підприємства на певний момент часу і результати його діяльності за певний період часу залежить правильність рішень, прийнятих її користувачами.

Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва складають та подають лише юридичні особи. До суб'єктів мікропідприємництва – юридичних осіб належать підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, де середня кількість робітників за календарний рік не більша 10 осіб та дохід за один рік від здійсненої діяльності не більший за суму, розраховану згідно середньорічного курсу Національного банку України, що відповідає в еквіваленті 2 млн євро.

Суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами є підприємства всіх організаційно-правових форм та форм власності, де середня чисельність працюючих за календарний рік не більша за 50 осіб та дохід за один рік від здійснення діяльності не більший за суму, розраховану за середньорічним курсом Національного банку України, що відповідає в еквіваленті 10 млн євро.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618–VI [64], суб'єкти малого підприємництва в Україні можуть застосовувати спрощену фо-

рму обліку та звітності, а саме подавати Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства, який затверджений П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства» [2].

Спрощена форма бухгалтерського обліку та звітності може використовуватися як альтернатива поруч із загальноприйнятою формою бухгалтерського обліку малого підприємства. Спрощена форма фінансового звіту надає можливість малому підприємству вести менш детальний облік, ніж при звичайних умовах. Однак, фінансовий звіт малого підприємства, аналогічно фінансовій звітності загалом, представляє собою систему підсумкових даних, що окреслюють підсумки діяльності малого підприємства за певний період.

Згідно з Положенням (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства» встановлюється форма: фінансового звіту суб'єкта малого підприємства, що складається з Балансу (форма № 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-м); спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємства, що складається з Балансу (форма №1-мс) та Звіту про фінансові результати (форма №2-мс).

Зазначимо, що баланс (ф. №1-м) має деяку відмінність від Балансу (ф. №1) за рахунок скорочення певних рядків, що пояснюється прагненням забезпечити його пристосованість під особливості спрощеного плану рахунків. Тому він має менше рядків, показники в яких більш узагальнені, але коди рядків при цьому зберігаються.

У Звіті про фінансові результати за спрощеною формою ф. № 2-м, на відміну від ф. № 2, присутній тільки один розділ. Зміст звіту полягає в об'єднанні двох розділів звіту в один та в іншому підході до утворення даних доходів і витрат. Так, у звіті, насамперед, наводяться дані про доходи від реалізації товарів (робіт, послуг), а потім вже інформація про інші доходи, та розраховується загальна сума чистих доходів за певний звітний період.

Методика формування фінансового звіту малих підприємств залежить від того, який було обрано підприємством план рахунків. Малі підприємства мають право вибору системи рахунків бухгалтерського обліку, а саме: а) план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291 [3]: застосування одночасно рахунків класів 8 «Витрати за елементами» та 9 «Витрати діяльності»; застосування лише рахунків класу 9 «Витрати діяльності»; застосування лише рахунків класу 8 «Витрати за елементами»; б) план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємства, затверджений наказом Міністерством фінансів України від 19.04.2001 № 186.

Зазначимо, що спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства (ф. №1-мс та 2-мс) складають малі підприємства, що відповідають критеріям, визначеним п. 154.6 ст. 154 Податкового кодексу України, та можуть використовувати спрощений облік доходів і витрат діяльності [5]. До числа таких підприємств належать платники податку на прибуток, у яких розмір доходів кожного звітного податкового періоду загалом з початку року не перевищує трьох мі-

льйонів гривень та нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) працівників підприємства є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої визначено законодавством, та які відповідають одній із таких вимог: створені згідно з чинним законодавством після 1 квітня 2011 р.; працюючі, де впродовж трьох послідовних минулих років (або впродовж усіх минулих періодів, якщо з моменту їх утворення минуло менше трьох років), обсяг щорічних доходів не повинен бути більший за три мільйони гривень, та у яких середньооблікова кількість штатних працівників впродовж цього періоду не була більша 20 осіб; які були платниками єдиного податку в період до набрання чинності Податкового кодексу України, та у яких обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній календарний рік складав менше одного мільйона гривень та середньооблікова кількість штатних працівників була меншою 50 осіб.

Малі підприємства, що можуть застосовувати спрощений облік доходів і витрат: можуть обчислювати необоротні активи тільки за первісною вартістю, не враховуючи зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості; не формують забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату майбутніх відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного формування; визначають витрати та доходи відповідно до вимог Податкового кодексу України та зараховують суми, що не визнаються Податковим кодексом України витратами або доходами, безпосередньо на фінансовий результат діяльності підприємства після оподаткування; поточну дебіторську заборгованість відображають в підсумку балансу за її фактичною сумою.

Малі підприємства, що мають право застосовувати спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат та не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть впорядковувати інформацію, що міститься у первинних документах, в реєстрах бухгалтерського обліку без використання подвійного запису. Зазначимо, що Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств можуть використовувати підприємства, що повинні використовувати міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до нормативно-законодавчої бази, а також ті підприємства, що виявили таке бажання самостійно.

Вважаємо за доцільне для суб'єктів малого підприємництва, які відповідають вимогам, зазначеним у пункті 154.6 Податкового кодексу України, та можуть застосовувати спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат, формувати та подавати Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва (форми № 1-м, 2-м) [5]. Саме на підставі даних фінансової звітності можна оцінити майновий стан, результати діяльності та економічний потенціал суб'єкта господарювання, приймати ефективні управлінські рішення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України, документ №436-ІУ від 16.01.2003 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: наказ Мінфіну від 25.02.2000 № 39. Офіційний вісник України. – 2000. – № 11. с. 296.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 (зі змінами та доповненнями) URL: <http://www.uapravo.net/data/akt450/page1.htm>.

4. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку: наказ Мінфіну України від 19.04.2001 № 186. Офіційний вісник України, 2001. № 19. с. 99.

5. Податковий кодекс України, документ від 02.12.2010. № 2755-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 658.011.

ПАРАСВ І.М., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для підприємств важливим є розроблення теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо формування ефективної системи фінансової безпеки з урахуванням специфіки вітчизняного ведення бізнесу.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, фінансова безпека, внутрішні і зовнішні джерела, звітна інформація.

Відповідно до Закону України «Про інформацію», під поняттям «інформація» розуміються будь-які відомості та / або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1]. Враховуючи тлумачення терміну «інформація» Цивільним кодексом України, під цим терміном розуміються документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі [2]. Серед науковців термін «інформація» визначається як: «один із найважливіших ресурсів разом з матеріальними, енергетичними та людськими ресурсами [3]; «певні відомості, сукупність яких-небудь даних, знань [4].

З погляду фінансової безпеки підприємства ми поділяємо думку науковців, які вважають «інформація – це дані, відомості, документи, які мають бути захищеними через їх важливість для суб'єкта господарювання та можливі наслідки від незаконного втручання, розкриття або розголошення [5]. Отже, сукупність різноманітної інформації, призначеної для ухвалення рішень у процесі фінансово-економічної діяльності підприємства, правомірно вважати інформаційним забезпеченням підприємства.

Узагальнення наукової літератури щодо дефініції термінів «дані», «інформація», «інформаційні ресурси» дозволило встановити, що це не завжди синоніми. Так, Ф. Ф. Бутинець [6], В. М. Мельник [7], М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар

[8], стверджують, що дані отримують в результаті фіксації змін у процесах і явищах, а інформація накопичується шляхом відповідної обробки даних.

Отже, сукупність розрізнених даних, зафіксованих у документах, внаслідок їх відповідної обробки трансформують для задоволення потреб користувачів у різні види інформації (економічну (планову, нормативну, облікову, звітну), технічну, технологічну, юридичну, екологічну тощо, які в сукупності, в свою чергу, формують інформаційні ресурси підприємства. На рівні окремого підприємства весь масив інформації також можна структурувати за певними ознаками. Так за ступенем її деталізації та обробки нами запропоновано розрізнити такі види інформації, що генерується у процесі діяльності господарюючого суб'єкта: первинна інформація – дані, що містяться у первинних документах, якими оформляються кожна господарська інформація, що відбувається на підприємстві; вторинна інформація – систематизовані та певним чином оброблені дані, згруповані у відповідних синтетичних реєстрах (узагальнюючі відомості, реєстри бухгалтерського обліку); звітна інформація – інформація, представлена в звітності підприємства, що, в першу чергу, є результатом облікового процесу, узагальнення якого триває на завершальній стадії при формуванні цифрової та вербальної частин.

Зокрема, звітну інформацію, своєю чергою, можна розподілити на: обліково-звітну; додаткова обліково-звітна інформація; супутня інформація. В цілому інформаційне забезпечення складається зі статистичної, економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації.

Джерела надходження інформації поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх джерел науковців відносять: показники фінансового обліку підприємства – дані можна отримати з балансу (звіту про фінансовий стан) (форма 1), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) (форма 2), звіту про рух грошових коштів (форма 3), звіту про власний капітал (форма 4), приміток до фінансової звітності (форма 5), показники управлінського обліку – інформація про фінансову та комерційну діяльність підприємства (є комерційною таємницею), звітів та планів і прогнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного і оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування [9].

Зовнішні джерела інформації містять дані про: рівень макроекономічного розвитку країни та галузі, до якої відноситься підприємство; кон'юнктуру фінансового ринку; діяльність конкурентів (постачальників, покупців, банків, страховиків); галузеві показники діяльності підприємств-аналогів; оцінки загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за тривалістю впливу, за ступенем розвитку, за ступенем напруженості тощо.

У контексті забезпечення системи фінансової безпеки підприємства відповідно до позиції О. Сусіденка інформаційно-аналітична підсистема має містити наступні дані: якісні і кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси і стан їхньої реалізації, стратегічний план (стратегія) забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні і кількісні параметри використання фінансових

ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план, (бюджет) [10].

Узагальнюючи наукові праці вітчизняних науковців нами систематизовано завдання інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства: визначення мети і основних завдань інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки, виходячи з місії, фінансових інтересів та завдань, що стоять перед підприємством; вибір із системи показників фінансової діяльності підприємства індикаторів, як можуть характеризувати кількісний стан фінансової безпеки підприємства; вибір або розрахунок порогових значень індикаторів фінансової безпеки підприємства; оцінка достовірності, повноти і глибини надання інформації з фінансової діяльності за всіма визначеними показниками фінансової безпеки підприємства і чинниками-процесами (внутрішніми і зовнішніми), які впливають на її стан, та попередня обробка отриманих даних; аналітична обробка індикаторів фінансової безпеки підприємства та оцінка рівня впливу чинників на стан фінансової безпеки, вибір з них, найбільш впливових для наступного врахування при виробленні відповідних управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств.

На основі проведених досліджень нами зроблено висновок, що під інформаційним забезпеченням фінансової безпеки підприємства слід розуміти сукупність систематизованої та певним чином опрацьованої інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих та оперативних рішень стратегічного, тактичного та операційного характеру для досягнення та утримання параметрів фінансового стану безпечному рівні. У системі інформаційного забезпечення підприємства важливими елементами є методи, засоби і способи, спрямовані на збирання, аналіз, захист інформації, а також прогнозування, постійну консультативну підтримку та вироблення рекомендацій щодо прийняття ефективних управлінських рішень. Водночас ми переконані, що слід розрізняти поняття «інформаційне забезпечення» та «інформаційно-аналітичне забезпечення». Під останнім, на нашу думку, необхідно розуміти сукупність інформації, що відповідає конкретним потребам користувачів та отриманої в результаті глибокої аналітичної обробки відповідно до заданих параметрів. Ще однією суттєвою різницею між даними поняттями є служби, які їх генерують. Так, інформаційне забезпечення формується завдяки поданню відповідної інформації всіма структурними одиницями підприємства (юридична служба, бухгалтерія, аналітична служба, кадрова служба тощо), а також відділеннями та філіями при наявності, а інформаційно-аналітичне забезпечення формується завдяки поданню відомостей аналітичною службою та бухгалтерією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 р. №2657-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-ІV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Цюрюпа С.В. Класифікація інформації та способи її відображення для використання в діяльності підприємства / С.В. Цюрюпа // Вчені записки Університету «КРОК». – К., 2013. – Вип.33. – С.231-235.

4. Кортич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібник. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
5. Завора Т. М. Методичні засади формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / Т.М. Завора, О. В. Пустяк // Наука й економіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 139-146.
6. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець: Підручник [для студентів вищих навчальних закладів]. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 444 с.
7. Мельник В. М. Основи економічного аналізу: короткий теоретико-методологічний курс: [навч. посіб.] / В. М. Мельник. – К., «Кондор». – 2003. – 128 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Разработка управленческого решения / Р.А.Фатхутдинов. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1998. – 272 с.
9. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
10. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика: монографія / О.В.Сусіденко. – К. : Тов «Центр учбової л-ри», 2015.

УДК 658.821.

АЛЬМУЖНИЙ Є.В., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Стратегія надає можливість формувати відповідь на такі запитання: як підприємство може використовувати свої обмежені ресурси із максимальною користю, які ринки є найбільш відповідними для діяльності організації, на які конкурентні переваги варто наголошувати увагу з метою посилення конкурентних позицій підприємства на зовнішніх ринках. Важливим аспектом є використання даних переваг у формуванні ефективної та раціональної конкурентної стратегії підприємства.

Ключові слова: конкурентна перевага, конкурентоспроможність, ефективність, зовнішні ринки, потенціал товаровиробника.

Узагальнення наукової літератури з питань конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках дозволило встановити, що існує численна кількість методів оцінювання. Актуальність даного питання посилюється у зв'язку із тим, що підприємства функціонують в умовах агресивного конкурентного зовнішнього середовища, тому основою управління їх інноваційним розвитком є орієнтація на формування і збереження конкурентних переваг. Саме тому визначення рівня конкурентоспроможності підприємства має стати основою для планування його господарської діяльності та розробки довгострокових стратегій розвитку. Вважаємо, що подальші дослідження питання оцінки конкурентоспроможності доцільно проводитися з урахуванням її інтегрованості до системи стратегічного управління підприємством та галузевої специфіки конкурентних переваг підприємств.

Як переконує практика функціонування вітчизняних підприємств, успішне функціонування підприємства на ринку, особливо на зовнішньому, передбачає необхідність регулярного моніторингу його конкурентоспроможності, що дозволяє визначити сильні та слабкі фактори підприємства, виявити його потенційні можливості й наявні ринкові загрози та, відповідно до цього, максимально удосконалити стратегію.

Достовірні результати оцінки конкурентоспроможності підприємства забезпечуються дотриманням таких основних принципів, як комплексність, системність, об'єктивність, динамічність, безперервність, оптимальність тощо [1]. Залежно від ступеня охоплення окремих аспектів господарської діяльності підприємства методи оцінки його конкурентоспроможності поділяються на спеціальні (дозволяють оцінити конкурентоспроможність підприємства за низкою аспектів, серед яких виробничий, інноваційний, маркетинговий, фінансовий тощо).

Конкурентоспроможність визначається конкурентними перевагами: з одного боку, якістю товару, його технічним рівнем, споживчими властивостями, з іншого, – цінами, що визначаються продавцями товарів крім того, на конкурентоспроможність впливають переваги в гарантійному й післягарантійному обслуговуванні, рекламі, імідж виробника, а також ситуація на ринку, коливання попиту.

Серед чинників діяльності, що забезпечують стійку конкурентну перевагу на зовнішніх ринках слід віднести:

1. Ефект масштабу. Позитивний ефект масштабу полягає в тому, що в міру зростання обсягів виробництва та реалізації продукції ціла низка чинників починає діяти в напрямку зниження середніх витрат виробництва. До цих чинників передусім належать: спеціалізація праці та зростання продуктивності праці, спеціалізація управлінського персоналу та ефективність управлінського рішення, ефективне використання капіталу.

2. Диверсифікація. Диверсифікація дає змогу підприємствам «триматися на плаву» при складній економічній кон'юктурі за рахунок випуску широкого асортименту продукції і послуг: збитки від нерентабельних виробів (тимчасово, особливо по нових) перекриваються прибутком від інших видів продукції. Ширший асортимент продукції дозволяє компанії пропонувати набір продуктів різноманітніше, ніж у конкурентів.

3. Якість продукції (послуг) – допомагає компанії привертати і утримувати покупців. Більшість підприємств розглядають якість як високоефективний засіб обійти конкурентів за допомогою постійної пропозиції на ринок товарів та послуг, що за допомогою вищих якісних характеристик краще задовольняють потреби споживачів, ніж аналогічна продукція конкурентів.

4. Унікальні особливості товару – привертають тих покупців, хто потребує продуктів, що володіють унікальними властивостями. Також до цього рівня управління асортиментом належить планування оновлення асортименту, обсягів експорту продукції, структури асортименту за типом поведінки товару з ме-

тою встановлення акцентів на продукти, які можуть бути сприйняті як товарний бренд.

5. Висока ефективність – дозволяє проводити продукцію з нижчими витратами в порівнянні з витратами конкурентів. Економічний ефект є абсолютним показником, що характеризує результат діяльності у грошовій оцінці. В свою чергу, економічна ефективність є відносним показником, що дає змогу порівняти одержаний ефект з витратами, які необхідно здійснити для одержання запланованого ефекту [2,3].

Конкурентна перевага, як і будь-яка інша перевага, має вагу тільки в порівнянні, тобто воно оцінюється відносним, порівняльним становищем підприємства по відношенню до своїх конкурентів, які займають високі позиції на ринку чи ринковому сегменті. Існує зовнішня та внутрішня конкурентна перевага. Зовнішня конкурентна перевага підприємства посилює його силу в ринкових позиціях. Внутрішня конкурентна перевага базується на переважанні відносно витрат виробництва, які створюють цінність для виробника і дозволяють досягти меншого, ніж у конкурента, рівня собівартості. Ця перевага може створюватися в результаті впровадження заходів, спрямованих на домінування підприємства над конкурентами (мінімізації витрат) і побудованих на впровадженні організаційних і виробничих нововведень.

Ключові фактори успіху (або конкурентні переваги) – це характерний для певної галузі перелік чинників, що приносять їй переваги перед іншими галузями, а також одним підприємствам галузі над іншими. Ці фактори не є постійними, вони змінюються залежно від: особливостей галузей; сегментів ринку, що обслуговуються, а також часу та етапу «життєвого циклу» галузі та підприємства [4].

Ключові фактори успіху базуються на: науково-технічному рівні виробництва та продукту; рівні маркетингу; рівні менеджменту; організаційно-технічному рівні виробничих процесів; фінансово-економічному рівні підприємства; рівні персоналу тощо [5].

Ключові фактори успіху формують конкурентоспроможність об'єкта досліджень: товару, виробництва, підприємства, галузі, держави тощо. В стратегічному управлінні найчастіше конкурентоспроможність розглядається в двох аспектах: 1) конкурентоспроможність товару (продукції) тобто ступінь його відповідності на певний момент вимогам цільових груп споживачів або обраного ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними тощо; 2) конкурентоспроможність підприємства – це рівень його компетенції відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу тощо, що знаходить вираження в таких результируючих показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність тощо.

У практичному плані конкурентна позиція фірми оцінюється порівняно з позиціями основних конкурентів в розрізі кожного істотного показника конкурентної сили. Ключові фактори успіху і конкурентні критерії визначаються в

процесі аналізу галузі і конкуренції в ній. Порівняльна оцінка фірми та основних конкурентів дозволяє визначити переваги, можливості і слабкі сторони фірм-суперників. Методика проведення оцінки складається з таких етапів: 1. Складається список ключових факторів успіху в даній галузі і найважливіших показників їх конкурентних переваг чи недоліків; 2. Проводиться оцінка фірми та її основних конкурентів за кожним показником; 3. Підсумовуються оцінки сильних сторін кожного із суперників і розраховуються підсумкові показники їхньої конкурентної сили; 4. Робляться висновки про масштаби і ступінь конкурентної переваги чи недоліку, і визначаються ті сфери, де позиції фірми сильніші чи слабші.

При незваженій оцінці передбачається, що кожен ключовий фактор успіху/конкурентна сила однаково важливі, але звичайно вони неоднаково значущі. Тому вважається, що система зважених оцінок конкурентної сили фірми більш досконала. Для визначення конкурентоспроможності фірми формується група експертів, що виставляють фірмі та її основним конкурентам оцінки з кожного ключового фактора.

При незваженій оцінці передбачається, що кожен ключовий фактор успіху/конкурентна сила однаково важливі, але звичайно вони неоднаково значущі. Тому вважається, що система зважених оцінок конкурентної сили фірми більш досконала.

Для визначення конкурентоспроможності фірми формується група експертів, що виставляють фірмі та її основним конкурентам оцінки з кожного ключового фактора. При визначенні конкурентної позиції підприємства на зовнішніх ринках використовується також незважена і зважена оцінка сили.

Визначення конкурентних позицій підприємства на зовнішніх ринках повинно сприяти покращенню потенціалу товаровиробника та підвищувати конкурентоспроможність його продукції на світовому ринку. Необхідно підкреслити, що для забезпечення стійких конкурентних позицій на зовнішніх ринках, підприємству, перш за все, необхідно володіти конкурентними перевагами на національному ринку, що дозволяє йому використовувати виробничі ресурси та потенційні можливості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барабась Д.О. Концепція ключових факторів успіху підприємств як методологічна основа дослідження їх конкурентоспроможності // Проблеми науки. – 2010. – № 11. – 198 с.
2. Балабанова Л. В., Холод В. В.. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2015. – 294 с.
3. Бельтюков Є.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності / Є.А. Бельтюков, Л.А. Некрасова // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 2. – С. 6–13.
4. Іванов Ю.Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: Монографія / Іванов Ю.Б., Орлов П.А., Іванова О.Ю. – Х., 2008. – 352 с.
5. Пермінова С.О., Романко Є.В. Управління міжнародною конкурентоспроможністю як фактор успіху сучасного підприємства // Молодий вчений – № 2 (29). –2016. – С. 70-73.

КУЛАКЕВИЧ Ю.В., магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В умовах кризи, коли виникає необхідність удосконалення підходів щодо реформування економіки та інституціональних структур, які обслуговують економічну сферу, одним з перспективних напрямків економічних перетворень в Україні виступає спільне підприємництво, організація та розвиток діяльності спільних підприємств є способом виходу держави з самоізоляції, засобом інтеграції її до світових систем господарювання і міжнародного розподілу праці.

Ключові слова: корпоративне підприємство, диверсифікація, кризові явища, правова нестабільність, інвестиційний клімат.

У нинішніх умовах економічного розвитку існує необхідність створення і диверсифікації діяльності спільних підприємств в Україні, що зумовлено наступними чинниками: поглибленням загальносвітових процесів інтернаціоналізації, транснаціоналізації та глобалізації виробництва товарів і послуг, фінансово-кредитних відносин і створення на цій основі глобальних і регіональних економіко-технологічних систем і структур; переходом до відкритої економічної системи, яка об'єктивно повинна залучати більше світогосподарських факторів і джерел для прогресивного розвитку; потребами розв'язання завдань щодо розвитку конкурентного середовища, подолання кризових явищ, структурної перебудови, поліпшення торговельних і платіжних відносин України із зарубіжними партнерами тощо [1].

На сьогодні спірним питанням є визначення спільного підприємства як самостійної організаційно-правової форми підприємств. Загальні положення про їх види та форми встановлюються в ст. 63 Господарського кодексу України. Так, за формою власності, то підприємства поділяються на види, а залежно від способу створення (заснування) та формування статутного капіталу як організаційні форми, то розрізняють унітарні й корпоративні. Отже, спільні підприємства можуть бути створені виключно у формі корпоративного підприємства, оскільки його заснування передбачає наявність не менше двох учасників (національного та іноземного) [2]. Спільне підприємство не може бути визнане самостійною організаційно-правовою формою підприємства, а є лише одним із його видів, вирізняючись за ознакою наявності серед своїх засновників (учасників) іноземних суб'єктів. Віднесення підприємства до спільних вказує лише на склад його учасників та не відображає порядку його утворення, формування й діяльності органів управління, розподілу одержаного в результаті діяльності прибутку [3].

Тому при створенні підприємств цього виду необхідно також визначати їхню організаційно-правову форму згідно з передбаченими чинним законодавством: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю тощо. Такий висновок підтверджується й положеннями ст. 16, 17 Закону «Про режим

іноземного інвестування», відповідно до яких на території України підприємства з іноземними інвестиціями створюються й діють у формах, закріплених у вітчизняному законодавстві. Крім того, згідно з Державним класифікатором «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», затвердженим наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 № 97, чинне законодавство не передбачає створення та державну реєстрацію нових підприємств з організаційно-правовою формою «спільне підприємство». Із набуттям чинності Господарським кодексом України з 1 січня 2004 р. втратив силу Закон України «Про підприємства в Україні», відповідно до якого організаційно-правова форма господарювання «спільне підприємство» визначалася як підприємство, засноване на базі об'єднання майна різних власників, і згідно з котрим здійснювалася державна реєстрація спільних підприємств. Сьогодні відповідно до ст. 63 Господарського кодексу України підприємства, що діють на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці, а також підприємства, які діють на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи, належать до організаційно-правової форми господарювання «приватне підприємство».

У зв'язку з цим визначення кількості спільних підприємств на поточний момент є ускладненим через відсутність відповідного реєстру.

Якщо аналізувати число спільних підприємств за видами діяльності, то найбільше їх було створено в таких галузях: торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, переробна промисловість, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, будівництво. Попри загальну тенденцію до скорочення кількості спільних підприємств, високі темпи зростання спостерігаються в прикордонних регіонах України, зокрема у Львівській області. Нерівномірність СП у розташуванні по території України зумовлена такими чинниками: рівень економічного розвитку території; частка валового внутрішнього продукту регіону в його сукупному обсязі; фінансові результати й рентабельність підприємств; наявність трудових ресурсів; рівень освіченості населення; наявність програм, розроблених місцевими органами влади щодо стимулювання іноземного інвестування; економіко-правові відносини регіону з іноземними державами; рівень оплати праці [4].

Основними причинами, які гальмують розвиток спільного підприємництва за участю іноземних інвесторів та знижують ефективність його функціонування, є: правова нестабільність, економічна криза в країні; відсутність чіткої політики сприяння пріоритетним напрямкам розвитку спільних підприємств з боку держави, недостатнє вдосконалення правових й економічних важелів регулювання їх діяльності. Їхньому розвитку перешкоджає також відсутність виваженості й узгодженості у сфері податкової, амортизаційної та інвестиційної політики. Для усунення цих причин необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат шляхом запровадження податкових, фінансових та нефінансових стимулів.

Нами систематизовано тенденції щодо розвитку СП в Україні: відносно висока динаміка процесів створення, розширення масштабів, видів і сфер підприємницької діяльності; переважання партнерів по спільному підприємництву, які належать до промислово розвинених країн, що зумовлено потужністю, стратегічною організацією і мобільністю капіталу цих країн; створення СП переважно на двосторонній основі та з метою здійснення промислової діяльності; орієнтація СП на продукування видів продукції, якими світовий ринок практично насичений та сферу різноманітних послуг; обмеженість іноземних партнерів щодо великих за обсягом інвестицій (особливо в обробну промисловість), зумовлена відсутністю надійних гарантій їхнього правового захисту, стратегією виходу на практично малознайомий і тривалий час закритий український ринок; активна участь у формуванні СП малих зарубіжних фірм і компаній, зорієнтованих на швидку віддачу невеликих інвестицій або комерційну вигоду від разових операцій, нерідко суто посередницьких чи відверто спекулятивних; зосередження СП передовсім у науково-технічних і виробничо-промислових центрах і регіонах України, зокрема Києві, Київській, Львівській, Донецькій та Одеській областях, бажання і намагання формувати більш – менш потужні центри підприємницької діяльності.

Отже, спільне підприємництво це діяльність, основою якої є співробітництво з іноземними суб'єктами бізнесової діяльності та спільний розподіл прибутків і ризиків від її здійснення, передбачає наявність спільної власності, управління якою здійснюється партнерами по спільному підприємстві. Спільне підприємництво передбачає, що кожен партнер здійснює свій внесок у створення підприємства, тому, відповідно, має право на отримання частини прибутку, пропорційної внеску, та на управління підприємством. Очевидно, що за рахунок створення спільних підприємств Україна матиме можливість подолати технологічне відставання, отримати передові нові технології та ноу-хау.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Торгова Л.В., Хитра О.В. Спільні підприємства в Україні: Організаційно-економічний механізм і ефективність функціонування. – К.: Фада, ЛТД, 2015. – 218 с.
2. Фукс А.Е., Малько К.С. Форми залучення іноземного капіталу в національну економіку [Текст] / А.Е. Фокус, К.С. Малько // “Фінанси України”. – 2016. - №9. - С. 98-109.
3. Спільні підприємства у контексті чинного законодавства [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://spvy.blogspot.com/p/blog-page_13.html
4. Вишняков, В. М. Підприємства з іноземними інвестиціями як фактор розширення інтеграційних процесів в Україні / В. М. Вишняков // Держава та регіони. – 2014. – N4. – С.26-31.

DRAGAN O.O., PhD in Economics
Bila Tserkva National Agrarian University

CURRENT TRENDS OF THE BANKING SECTOR IN UKRAINE

The current trends of the banking sector of Ukraine and ways of enhancing the image of banking institutions are considered.

Keywords: banking, bank, banking system, banking service, financial resources, intermediaries.

The current stage of development of Ukraine is characterized by the urgent need to create a comprehensive program of socio-economic development of society, as well as providing the necessary conditions for real transformations of financial, credit and monetary systems, adapting them to the specifics of market relations. At the same time, in the sphere of financial support for economic reform, further improvement is needed in banking activities.

The banking market is one of the important and integral components of the modern market economy. Therefore, there is growing interest in various aspects of banks' activities and methods of managing them. Banks have gradually become the main intermediaries in the redistribution of capital, in ensuring the continuity of the economic recovery process.

The current development of the banking system is characterized by a rapid increase in the number of banks, leaving the latter to seek new ways to attract customers.

The theory and practice of analyzing the performance of a bank provides a broad toolkit for assessing it, but the use of existing techniques as a management element does not clearly determine the profitability of a particular service, customer, structural unit of the bank, as these techniques are aimed at assessing the activities of the banking institution as a whole. Attempts by practitioners to distribute revenues and expenses between structural units do not allow to properly evaluate the effectiveness of a certain type of services, since in many cases they are aimed at determining the operating income of the unit (service) without taking into account non-operating or determining the profitability of the unit without taking into account the profitability of services [1, c. 763].

Against the background of the growth of the banking sector of the economy, in the conditions of aggravation of competition in the market of banking services, which is exacerbated by the probable expansion of foreign banks into the domestic market, conditions are created that require increasing the efficiency of the bank's activity not by intensification but by the intensification of its activity. One such way is to improve the quality of bank management by introducing an effective financial planning system.

Considering the need to increase the level of reliability, financial stability of banks in the domestic and international markets, the following measures should be

taken: - to increase the possibilities of maintaining the liquidity of banks through financial rehabilitation programs, - to increase the provisioning standards for credit operations on loans not covered by credit - optimize the structure of capital, assets and liabilities, based on the tasks of ensuring the financial stability of banks and their positive impact on the development of real the economic sector;

- strengthen the transparency requirements for corporate governance of banks, in particular the identification of real bank owners and their responsibility for maintaining the financial stability of banks; - ensure proportional growth of regulatory capital and its components of active and passive operations; - increase the efficiency of managing assets and liabilities in order to prevent unjustified increase of deductions from regulatory capital, in particular related to accrued but not paid income; - to develop strategic goals depending on the situation in the country and abroad; - to apply more actively the procedure of reorganization of banks by way of merger or merger, as well as restructuring of banks by closing of unprofitable branches.

Among the many factors that determine the effectiveness of banking (economic, legal, organizational, human resources, etc.), an important factor is the psychological factor of public confidence. It has two components: public trust in national money - hryvnia and trust in banks [2, p. 84].

Increasing trust in banks is an urgent task of nationwide importance. Delaying it may in the near future significantly slow down the economic development of the country. It is therefore necessary to take immediate action. First and foremost, the banks themselves must act.

In the conditions of rapid aggravation of the competition those who win the highest trust of the population will survive.

To build trust in banks, it is necessary to create a socially positive image around banks. Today, unfortunately, no one cares about this image, not even the bankers themselves.

The general economic effect of increasing public confidence in banks can be realized in the following directions: - by increasing the resource base of banks due to a more intensive inflow of deposits, increasing credit and investment contributions to the economy, which in turn improves the provision of financial resources of economic entities, and, in turn, increases the financial status of the latter; - by reducing the cost of banking resources, and hence, of loans, because trusting banks will increase deposits even if interest payments on them decrease.

Mitigating political risks in their operations is essential to building confidence in banks from the most competent part of the population. The fact is that political risks are most obvious to bank customers and may not be the first to warn them against investing in banks.

Improvement of organizational structure and quality of personnel. A high level of human resources management will provide the following areas: formation of corporate culture and improvement of the quality of personnel (level of education, competence, skills and professionalism); programs of work motivation and personnel management.

An important task for Ukrainian banks is to ensure their stable development in order to achieve the highest financial results, as well as to increase competitiveness in the domestic and foreign financial markets, and to strengthen the interaction of banks with the real sector of the Ukrainian economy. Further research requires the universalization of the bank, improving the quality of service, as the development of all traditional types of banking services, as well as the development of their own, taking into account the specifics of work in Ukraine and customer requirements, improving the quality of operations and services provided.

REFERENCES

1. Xiondz S.M. The current state of the banking system of Ukraine [Text] / S.M. Xiondz, A.P. Stepanyshena // *Economy and Society*. - 2016. - № 7. - P. 761-766.
2. Tarasova O.V. State and tendencies of development of the banking system of Ukraine [Text] / O.V. Tarasova, Yu.O. Panova // *Economics of the food industry*. - 2014. - No. 3 (23). - P. 79-86.

UDC 336.77:332.2:005.334

HERASYMENKO I.O., PhD in Economics
Bila Tserkva National Agrarian University

RISKS OF MORTGAGE LENDING UNDER THE GUARANTEE OF AGRICULTURAL LAND

The article substantiates the role and importance of land-mortgage lending for agricultural enterprises. It has been established that a land loan is one of the safest and safest ways to obtain long-term investment. The risks of the credit and financial system in the functioning of the mortgage lending mechanism and in the provision of agricultural land are systematized.

Keywords: mortgage lending, agricultural land mortgage, pledge, land, land market.

An important condition for ensuring the sustainable development of agricultural enterprises is to improve the financing of investment activities through the development of a system of investment and mortgage lending. Land mortgage lending is a widely used investment tool in most developed countries. Domestic and international experience proves that the territorial basis of mortgage lending secured by land must be land, which is privately owned or long-term lease, and have been registered in accordance with the law [1]. At the initial stage of the formation of a mortgage lending institute, there may be risks that the credit and financial system faces when engaging in a mortgage lending mechanism related to such collateral as agricultural land [2].

The first is the group of risks associated with the absence of the agricultural land market as real estate. If the borrower is unable to pay for the bank loan, there are difficulties for the credit institution in the implementation of such collateral. On the one hand, there is no clear procedure for the sale of land plots from agricultural land, and on the other - there is a high probability of repayment by the bank of granted credit and interest on it. Therefore, it is obvious that at the initial stage of formation of the system of land-mortgage lending to potential clients of credit institutions in the field of land-

mortgage lending can be only stable working and financially sustainable agricultural producers.

The second risk group is related to the lack of state support for the land mortgage project. First, it is necessary to provide agricultural producers with budget subsidies of different levels of subsidy for reimbursement of part of the cost of interest on the loan secured by the land. Secondly, a mechanism should be developed for the purchase of agricultural land plots that have been levied on mortgages and have not been implemented in public auction. Third, state guarantees should be provided to credit institutions to secure the issue of bonds in order to attract financial resources earmarked for the purpose of financing land and mortgage loans secured by agricultural land. As a result of such measures of state support, in our opinion, the process of formation of conditions for development of the system of land-mortgage lending will become dynamic development.

The third group of risks is related to the fact that insurance and valuation companies selected for participation in regional land-mortgage projects do not play an active role as market actors, but are only authorized intermediaries in providing mortgage loans secured by agricultural land and their maintenance.

The fourth group of risks is related to the absence of a state regional land fund, whose activities should be built on the principles of economic autonomy and regulated by law. This will allow, in the process of land management, to include land that has lost its owner in the land fund and dispose of them in accordance with the land management project.

The role of the Fund, in our opinion, will contribute to: the introduction of a system of land-mortgage lending and the formation of the land market; the formation of a pricing policy for agricultural land and a policy of structuring land use; consolidation of land plots of small land holdings; effective management of the land transferred to the fund by the state and owners.

Fifth risk group is related to the fact that the realization of the land, which will be levied, in case of non-repayment of the loan by the mortgagor, can be carried out only after full harvesting.

We believe that together with the state land bank, as one of the creditors, it is advisable to form mortgage funds at the local authorities, which have reserve land and state reserve, as collateral for agricultural land.

In order to intensify investment activities and provide guarantees for all types of borrowing, it is necessary to create a fundamentally new financial institute – a pledge fund whose objects may be land, forests, subsoil, fixed assets, buildings, structures, securities and more. The pledge should be legitimate and highly liquid. The formation of the Mortgage Fund is also possible on a solidarity basis, when any owners interested in obtaining investments can become its founders. It is suggested that land bills and bonds be used.

REFERENCES

1. Tretyak AM Land management design: streamlining of existing agricultural land and land uses and their lands / AM Tretyak, VM Druhak, IG Kolganova. – K .: State Land Committee of Ukraine, 2009. – 210 p.

УДК 338.43

ГУТКО Л.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

Потреба у страховому захисті тварин набуває важливого значення у зв'язку з частими випадками поширення інфекційних захворювань та існуванням інших можливих ризиків знати збитків їх власниками. Нині сегмент ринку страхування сільськогосподарських тварин залишається нерозвинутим через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин. Дані тези містять зарубіжний досвід організації системи страхування сільськогосподарських тварин з метою його адаптації до вітчизняної практики.

Ключові слова: сільськогосподарські тварини, обов'язкове страхування, добровільне страхування, страхові ризики, державна підтримка, субсидування.

Розвитку страхування сільськогосподарських тварин велика увага приділяється в таких країнах, як Австрія, Великобританія, Іспанія, Швеція, Фінляндія і т. д. В якості страховиків виступають державні та приватні страхові організації, товариства взаємного страхування і страхові кооперативи. Державні страхові організації переважають в Канаді, Греції, Ізраїлі, Індії, на Кіпрі і в ряді інших країн. Взаємне сільськогосподарське страхування найбільш широко поширене в таких європейських країнах як Великобританія, Франція, Нідерланди, де товариствами взаємного страхування застраховано близько 2/3 сільськогосподарських підприємств [1]. Але в більшості країн договори страхування укладають приватні страхові компанії на випадок загибелі, знищення, втрати, вимушеного забою тварин. На страхування приймається поголів'я ВРХ, коней, свиней, овець та птиці. Страховими ризиками є: пожежа, удар блискавки, вибух, стихійні явища (ураган, шторм, град, зливові дощі, тиск снігового шару, паводок, обвал, землетрус, гірські обвали і схід лавин), дія електричного струму, утоплення, падіння в ущелину, потрапляння під рухомий транспортний засіб, напад диких звірів і диких собак, укуси змій або отруйних комах, крадіжка, отруєння на природному пасовищі травами або хімічними речовинами, асфіксія та інфекційні захворювання.

Всі програми страхування сільськогосподарських тварин можна розділити на дві групи: здійснювані з наявністю державної підтримки і без неї. Програми з державною підтримкою страхування сільськогосподарських тварин існують в США, Канаді, Іспанії, Італії, Індії та багатьох інших країнах [2]. У той же час така підтримка відсутня в Німеччині, Австралії, Новій Зеландії, Аргентині [3]. У ряді цих країн акцент робиться на наданні

сільськогосподарським товаровиробникам прямої допомоги з боку держави при настанні катастрофічних подій.

Програми страхування з державною підтримкою передбачають:

1) бюджетне субсидування страхових платежів;

2) участь держави в перестрахованні сільськогосподарських ризиків або в формуванні фондів для ліквідації збитків, зумовлених несприятливими подіями;

3) допомога у формуванні інфраструктури страхової діяльності (розробка методологічної документації, надання статистичних даних, здійснення актуарних розрахунків, створення служб андеррайтерів і страхового арбітражу, установка метеорологічного обладнання, реалізація освітніх програм, проведення інформаційних заходів тощо);

4) створення ефективних принципів функціонування ринку сільськогосподарського страхування (процедур укладання договорів, здійснення страхових виплат і вирішення спорів, умов для розвитку конкуренції та захисту прав учасників страхування).

Одним з найбільш поширених методів державної підтримки страхування сільськогосподарських тварин є надання бюджетних субсидій. Найчастіше державою субсидуються страхові платежі, значно рідше - страхові виплати. Програми бюджетного субсидування існують в США, Канаді, Іспанії, Італії, Австрії, Туреччині, Китаї, Індії та інших країнах. Розмір субсидування страхових платежів становить від 30 до 80% залежно від категорії сільськогосподарських товаровиробників, застрахованих сільськогосподарських тварин, складу страхових ризиків, рівня страхового забезпечення. Субсидування здійснюється за рахунок коштів як центрального, так і регіональних бюджетів. Субсидії найчастіше надаються страховикам, які здійснюють страхування, що дає можливість страхувальникам оплачувати тільки свою частку страхового платежу. Але є країни, де вони виплачуються безпосередньо сільськогосподарським товаровиробникам, які уклали договори субсидованого страхування (Італія, Молдова і т. д.).

Цікавим є досвід організації системи сільськогосподарського страхування в Іспанії, яке за обсягом страхових премій знаходиться в першій п'ятірці лідируючих країн світу, поступаючись тільки США, Канаді та Японії. В країні застраховано понад 70% сільськогосподарських товаровиробників, приблизно 90% сільськогосподарських культур і 70% тварин [4]. Основними рисами системи такого страхування є те, що: по-перше, роль держави полягає у субсидуванні страхових премій, участі в перестрахованні, методологічної та інформаційної підтримки, контроль за проведенням страхових операцій; по-друге, страхування здійснюється приватними страховими компаніями, що функціонують на основі солідарної відповідальності, що забезпечується співстрахуванням ризиків; по-третє, страхування є добровільним, але відмова від нього призводить до позбавлення сільськогосподарських товаровиробників державної допомоги по ряду інших напрямків; по-четверте, наявність страхування виключає необхідність надання прямої державної допомоги в разі на-

стання катастрофічних ризиків Державне субсидування страхових премій поширюється як на страхування врожаю, так і на страхування тварин. Розміри субсидування можуть щорічно змінюватися, але в середньому складають близько 50% від розміру страхових платежів, з них приблизно 40% виплачується з державного бюджету, 10% - з бюджетів провінцій [4]. Конкретний рівень субсидування залежить від об'єкта страхування.

Досвід багатьох країн світу засвідчує, що державна підтримка системи страхування сільськогосподарських тварин є більш ефективним інструментом стабілізації доходів сільськогосподарських товаровиробників, ніж фінансова допомога, що надається їм у вигляді прямих грошових компенсацій в разі епідемій чи стихійних лих.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прокопчук О.Т. Особливості страхування аграрних ризиків у країнах світу. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 3. С. 46-53.
2. Лобова О. Розвиток аграрного страхування в США. Вісник КНУім. Т. Шевченка. Економіка. 2012. Вип. 133. С. 49-52.
3. Тарельник Н.В. Зарубіжний досвід страхування ризиків в аграрній сфері. Ефективна економіка. 2013. № 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_6_17
4. Остапенко О.М. Моделі страхування ризиків аграрного виробництва в зарубіжних країнах. Вісник Сумського національного аграрного університету. Економіка і менеджмент. 2013. Вип. 12. С. 171-175.

UDC 336.1:364.05

TKACHENKO K.V., PhD in Economics
BilaTserkva National Agrarian University

THEORETICAL BASIS OF FINANCIAL SECURITY SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION

The basic forms of development of the Institute of social protection of the population and ways of creating an effective system of social protection are considered.

Keywords: financial security, social protection, social insurance, population.

Potential sources of formation of funds of financial resources of the system of social protection of the population are important: the gross domestic product and the payroll fund. From the gross domestic product that creates a busy population, working in various sectors of the economy, three important financial components of ensuring the effectiveness of social protection are formed: the aggregate wage bill, the state budget, as well as the state trust funds for social purpose. It should be noted that in the context of extended reproduction, support for those in need of financial or other assistance (the disabled, the unemployed, the elderly, etc.) is only possible at the expense of the value added or gross domestic product allocated to their benefit.

The decisive role in the formation of funds of financial resources of the system of social protection of the population is played by the main indicator of socio-

economic development of the country and the most important source of formation of primary incomes of citizens and incomes of state trust funds of social purpose - the remuneration fund, which is formed as a result of primary distribution between economic entities. Value added, i.e. gross domestic product and characterizes the degree of realization by the citizens of their own labor (physical, educational o, professionally-qualified) potential and their capacity to provide a decent standard of living without government intervention. According to the concept of a socially-oriented market economy, a significant factor in the effectiveness of social policy is the predominant increase in primary incomes compared to secondary ones [1].

In a market economy, the main forms of development of the Institute for Social Protection of the Population, each of which provides its own methods and sources of financial security, are: social security, social insurance, social assistance.

Social security involves providing social protection to certain categories of population (civil servants, military, orphans, etc.). The financial support for such social expenditures is provided through tax revenues to the budget. On this basis, public social policy is funded, including programs in the fields of health, secondary and higher education [2].

Social insurance provides for the financial support of the economically active population and the provision of pensions. The financial support of social protection mechanisms in the social insurance system is carried out at the expense of insurance contributions of members of the insurance association, who receive insurance payments when the insured event occurs. Financial support for social insurance payments may also be partly due to government subsidies or loans. Social protection and social justice are ensured by the fact that citizens have free access to the social insurance system (as opposed to voluntary insurance), regardless of the existence of social risks (elderly, chronic illness, disability, etc.) and the degree of probability of these risks. This gives social insurance social significance and makes it mandatory for citizens to participate in this system.

Social assistance involves various types of social benefits, grants, benefits, subsidies to improve the situation of certain social strata of the population through social programs and to support the activities of the network of relevant social institutions. A person who is in a difficult situation and cannot leave it alone can apply for assistance to the appropriate authorities and rely on social protection (social benefits, social services) to the extent sufficient to overcome the problems that led to the request for help. Just as in the case of social security, social assistance provides financial support for social expenditures through tax revenues. It should be noted that the issue of providing social assistance is considered individually, in accordance with the current legislation and in relation to people, who, due to various circumstances, have significantly reduced their standard of living [3].

State mechanisms of social protection apply not only to the least affluent categories of citizens, but also to the general population, since the main purpose of social protection is to give every member of society, regardless of social origin, national or racial origin, the opportunity to develop freely, to exercise their ability, which needs to be created. Effective and efficient system of financial support for social protection

of the population. In addition, the division of the population into social groups by the importance of receiving benefits and being able to participate in community service is of great importance in creating an effective social protection system.

REFERENCES

1. Barannik L.B. Financial support for the social protection system of the population: theoretical aspect. DSFA Bulletin. Economic sciences. 2014. No. 1. P. 8–15.
2. Drawn by MI Financial aspects of functioning of social protection system in Ukraine: monograph. Uman: Publisher "Sochinsky M.M.", 2016, 496 p.
3. Pavlyuk K.V., Stepanova O.V. Modernization of the social protection system in the context of social capital accumulation in Ukraine. Finance of Ukraine. № 6. 2012. P. 15–29.

УДК: 336.717.3

ХІВРИЧ Н.В.

Технолого-економічний коледж

Білоцерківського національного аграрного університету

ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

В статті висвітлено основні аспекти організації обліку депозитних операцій в банках. Розглянуто теоретичні аспекти депозитної політики банківських установ. Наявність ресурсного потенціалу є важливою передумовою ефективного функціонування банківської установи. Переважна частина ресурсів банку формується за рахунок залученого капіталу. Ефективна депозитна діяльність банку, є важливим завданням банківського управління, а механізм залучення ресурсів потребує особливої уваги в умовах конкурентної боротьби між банками за клієнтів та їх вклади. Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом здійснення депозитної діяльності, у процесі якої використовуються різні види банківських рахунків. З розвитком банківських установ вдосконалюються і урізноманітнюються види депозитів. Ефективно організована депозитна діяльність банків може стати визначним фактором їх надійності, фінансової стабільності, передумовою досягнення показників платоспроможності та ліквідності, тому питання розвитку депозитної діяльності є актуальним в умовах фінансової нестабільності.

Ключові слова: організація; облік; депозит; депозитна політика банку; депозитні операції; депозитний портфель; ресурсна база; платоспроможність; ліквідність; мінімізація ризику.

Серед основних функцій банківської системи слід виділити функцію раціонального розподілу фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання та населення і спорядування їх на розвиток економіки.

Банки, виступаючи посередниками на фінансовому ринку, організовують рух капіталу через здійснення операцій щодо залучення та розміщення грошових ресурсів. Операції щодо залучення грошових ресурсів в значній мірі пов'язують із здійсненням депозитних операцій при формуванні ресурсної бази.

Не маючи достатньої ресурсної бази банки не можуть належним чином здійснювати кредитування поточних потреб фізичних та юридичних осіб, реалізовувати потужні інвестиційні проекти.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника чи які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процентабо дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладникові відповідно до законодавства України та умов договору.[3];

Вкладна (депозитна) операція – операція банку із залучення грошових коштів або банківських металів від вкладників на їхні рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх ощадними (депозитними) сертифікатами [3].

За умов залучення депозиту банк укладає з вкладником договір, у якому визначається сума депозиту, строки та умови приймання та повернення вкладу, права, зобов'язання сторін та інші важливі моменти. Якщо договір укладено в електронній формі, то обов'язковою умовою є наявність електронного цифрового підпису клієнта та банку або уповноважених осіб відповідно до Положення про застосування електронного підпису в банківській системі України від 14.08.2017 р. № 78 [4]. Методика обліку депозитних операцій із клієнтами регламентується Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: постанова Правління Національного банку України від 21.02.2018 року № 14 [5].

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку банківської системи формування достатньої ресурсної бази банківських установ має досить вагомe значення для ефективного їх функціонування. Зокрема, наявність достатніх фінансових ресурсів дає змогу здійснювати операції з метою отримання максимального рівня прибутку і зменшення ризиків. Важливе значення для забезпечення ефективного функціонування банківських установ має депозитна політика, адже для отримання максимальних прибутків потрібна достатня ресурсна база, яка створюється за рахунок вкладів населення, тим самим ці вклади забезпечують фінансову стійкість та стабільність банківської установи. Ефективне здійснення депозитної політики надзвичайно важливе для банківських установ, оскільки залучає фінансові ресурси і цим самим сприяє збільшенню рівня прибутку та збереження конкурентоспроможності. Для удосконалення депозитної політики необхідно:

- стабілізувати економічну й політичну ситуацію в країні, адже це дасть змогу збільшити рівень доходів громадян і як наслідок можливість більшого вкладу коштів у депозити;

- створення державного нагляду для проблемних банків, зокрема здійснення їх рекапіталізації;

- створення нових депозитних продуктів, що задовільнять клієнта будь-якого рівня;

- покращення маркетингової політики щодо депозитних продуктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Співак С.І. Депозитна політика комерційних банків / С.І. Співак // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. Економічні науки. – 2009. - №6.
2. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: постанова Правління Національного банку України від 3.12.2003 року № 516. / Україна. Національний банк України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
3. Положення про застосування електронного підпису в банківській системі України: постанова Правління Національного банку України від 14.08.2017 № 78 / Україна. Національний банк України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
4. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: постанова Правління Національного банку України від 21.02.2018 року № 14 / Україна. Національний банк України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

УДК 366.77:347.27.

ЖАРІКОВА О. Б., канд. екон. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні. Встановлено, що розвиток іпотечного кредитування повною мірою залежить від запровадження ринку землі в Україні. В умовах економічних перетворень, запровадження інституту приватної власності на землю і плати за неї, формування ринку землі, земельно-іпотечного кредитування потреба у грошовій оцінці земель та іншої нерухомості набула великої актуальності. Результати оцінки земель мають враховувати реальний стан ринку, тому оцінювач повинен уникати нереалістичних припущень щодо зміни ринкової ситуації, особливо в умовах економічної нестабільності, коли існує ризик переоцінки або недооцінки земельної власності.

Ключові слова: іпотечне кредитування, аграрний сектор, експертна грошова оцінка, грошовий ринок, землеоціночна діяльність, кредитний ринок, цілісний майновий комплекс.

Розвиток аграрного сектору економіки України неможливий без залучення значних кредитних ресурсів, що потребує створення низки передумов, необхідних для збільшення обсягів кредитування аграрних підприємств. Насамперед до таких передумов варто віднести створення сприятливого інвестиційного клімату на макрорівні та підвищення кредитоспроможності аграрних підприємств – потенційних позичальників іпотечних кредитів на макрорівні. І саме коли мова йде про аграрний сектор, якому притаманні свої особливості, постає питання об'єктивної оцінки предметів іпотеки, адже це є одним із головних елементів її безпеки. Залучити потужні інвестиції аграрним підприємствам вдасться лише за умови належного їх фінансового стану та достатнього забезпечення. В Україні тривають спроби формування ринку землі. Проте одним із на-

гальних питань сьогодення, що потребує детального дослідження і вирішення, є проведення виваженої оцінки землі, зокрема земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що використовуватимуться у якості застави [1, 2].

Питання, пов'язані з підвищенням якості експертної грошової оцінки об'єктів нерухомості, зокрема аграрних підприємств, що виступають в ролі забезпечення зобов'язання, є предметом постійного дослідження світової економічної науки. Наукові дослідження щодо проведення експертної грошової оцінки аграрних підприємств як цілісних майнових комплексів знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, зокрема А.С. Даниленка, М.Я. Дем'яненко, В.Я. Месель-Веселяка, О.Ю. Єрмакова, С.І. Кручка, В.М. Кілочка, А.Г. Мартина, О.О. Олійник, Н.С. Танклевської, А.В. Чупіса, О.М. Шпичака та інших вчених.

Проте низка питань, пов'язаних з теоретичними та практичними аспектами експертної грошової оцінки предметів іпотеки з метою залучення кредитних ресурсів, залишається невирішеними. Так на етапі становлення ринку землі в Україні, коли відсутня можливість використання деяких традиційних методів в процесі оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення, зокрема методу порівняння продажів, особливо важливими постають питання, пов'язані із створенням відповідного методичного забезпечення. Недосконалість існуючих методичних підходів призвела до необхідності розробки нових методик та удосконалення існуючих, зокрема методик експертної грошової оцінки аграрних підприємств як цілісних майнових комплексів. Розв'язання вищезазначених проблем забезпечить удосконалення експертної грошової оцінки предметів іпотеки, зокрема аграрних підприємств, що використовуються у якості забезпечення, та сприятиме повноцінному розвитку земельного ринку.

До кінця 2019 року в Україні планують скасувати мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення та запустити ринок сільгоспземель. Модель відкриття такого ринку нині розробляють спільно зі Світовим банком. Найбільш радикальна модель забезпечить прискорення економічного зростання України на 3% щороку, найменш радикальна – на 0,5%. Підрахунки Світового Банку свідчать, що відсутність такого ринку в Україні гальмуватиме зростання ВВП на 1% щороку. Від часів прийняття Україною незалежності до сьогодні майже постійно діє мораторій на продаж земель сільгосппризначення. Варто відмітити, що українській земельній реформі понад 25 років – це світовий досвід. Зазначимо, що за всі роки незалежності в Україні майже постійно діє мораторій на продаж земель сільгосппризначення. Був лише невеликий період, коли між мораторіями було «вікно» й люди встигли продати свою землю. У травні 2018 року Європейський суд з прав людини визнав, що мораторій на продаж землі в Україні порушує права людини, рекомендував скасувати його [2].

Мораторій на продаж землі в Україні продовжувався 7 разів. Він паралізує ринок у 96% сільськогосподарських земель. Завдяки цьому Україна є світовим рекордсменом за тривалістю земельної реформи – понадчверть століття. Україна володіє значним земельним потенціалом, який становить 5,7 % території Європи. Із 60,3 млн гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарських земель.

сподарські угіддя з високою родючістю. Такий потенціал може розглядатися як потужна конкурентна перевага України, проте його практична реалізація вимагає впровадження ефективної моделі земельних відносин, адекватної сучасним жорстким умовам міжнародної конкуренції.

Держава зобов'язана здійснювати безповоротну фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств, фінансувати цільові програми розвитку аграрного сектору. Світова практика доводить, що державна підтримка лише сільськогосподарського виробництва є недостатньою. Розвиток сільських територій, починаючи від сільських доріг, шкіл і лікарень, залучення сільських жителів сільських промислів та зеленого туризму тощо, також сприятиме покращенню ситуації в аграрному секторі. Проте не лише за застосування вище заходів можливе підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, яке супроводжуватиметься відповідним зростанням їх вартості. Важливе значення має аграрна політика, від якої залежить не тільки майбутнє держави залежить не лише майбутнє аграрного сектору, а й України в цілому та її участь у світовому поділі праці на вигідних для нашої країни умовах. Тому, створення ефективного ринку сільськогосподарських земель в Україні залишається питанням стратегічної важливості від реалізації якого залежить динаміка соціально-економічного розвитку АПК, земельних відносин, та національної економіки в цілому [3, 4].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. <http://zemvisnuk.com.ua/page/news1>.
2. <http://presa.ua/zemlevporjadnij-visnik.html>.
3. <https://ips.ligazakon.net/document/view/REG3944?an=697>.
4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/477-2019-%D0%BF#n24>
5. Закон України від 06.10.98 р. № 161-XIV «Про оренду землі» // AgroUA.-2019.-№ 1.- С.57.
6. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

УДК: 657:658.155

ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О., канд. екон. наук

ЯНЧУК А.Т., магістрантка

Білоцерківський національний аграрний університет

ntomilova1984@gmail.com

nastya.yanchuk1997@gmail.com

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ ТА ЗМІНИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Автор досліджено типи операцій, які впливають на зміни розміру власного капіталу. Розглянуто причини зміни власного капіталу, а також принципи їх відображення щодо поведінкових моделей. Встановлено особливості відображення змін власного капіталу в результаті операційної діяльності підприємства у щорічній фінансовій консолідації.

Ключові слова: власний капітал, зареєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, звітність, звітність.

З року в рік відбуваються певні зміни в методиці та принципах облікового відображення наших власних капіталів, які спрямовані на наближення міжнародних. Важливість власного капіталу полягає в тому, що він є основою для формування основного підприємства та його фінансової незалежності. Однак, період трансформації бухгалтерського формату підприємства від старих методів до нових міжнародних стандартів породжує низку проблемних питань, що потребують рішень.

Окремі питання теорії, методології та облікових аспектів відображення власного капіталу підприємства наведені у працях Н. Бугай [4], Л. Данілової [Л.], Н. Правдюк, Л. Столяр [1], Т. Яковенко [3], які досліджували теоретичні основи та практичні розробки даної проблеми.

Розмір власного капіталу може залежати від чотирьох основних видів операцій: збільшуватись за рахунок розміру доходу та внесків та зменшуватись за рахунок витрат та вилучень (рис. 1).

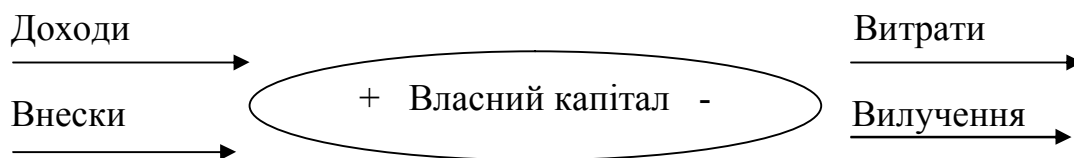

Рис. 1 Зміна розміру власного капіталу в результаті впливу основних типів операції

Джерело: розроблено автором на основі [4,5,6]

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановила порядок зміни напрямку зростання чи зменшення статутного капіталу підприємства. Будь-які зміни внесків до статутного капіталу відображаються в установчих документах, що підлягають обов'язковій державній реєстрації. Зміни, що не зареєстровані у встановленому порядку (навіть передбачені установчими документами), є суттєвими порушенням і призводять до притягнення підприємства до адміністративної відповідальності у формі штрафу за порушення статусу. Крім того, державна реєстрація відповідного підприємства може бути скасована, і в результаті цього така організація буде ліквідована [6].

У процесі здійснення обліку зміни статутного капіталу повинні враховуватися особливості оцінки внесків та методи їх появи. Як характеризує Л. Столяр, саме ці аспекти мають істотний вплив на виникнення формації та формування капіталу. Оцінка внесків до статутних капіталів проводиться у грошових одиницях України за загальним рішенням учасників із дотриманням відповідних умов. Матеріальні цінності, внесені учасниками до статутних капіталів, оцінюються первинними документами, які підтверджують ціни їх придбання (рахунки, накладні тощо) [1].

Впливати на розмір власного капіталу можуть також зміни в обліковій політиці підприємства та корегування помилок, що могли бути допущені при

складанні фінансової звітності у минулому році, та які впливають на розмір нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). У листопаді 2017 р. були внесені суттєві зміни до Закону України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, більшість з яких вступає в чинність з 01.01.2018 р. [2]. Згідно з цими змінами всі середні і великі підприємства зобов'язані будуть проводити зовнішній аудит річної фінансової звітності і оприлюднювати її разом з аудиторським висновком. Таке оприлюднення дозволить покращити інформаційне забезпечення зовнішніх користувачів щодо об'єктивної інформації про діяльність суб'єктів господарювання, в тому числі, і з приводу власного капіталу. Проте для залучення інвестицій та управління ними у Звіті про власний капітал інформації недостатньо. Зокрема, вважаємо слушною пропозицією Т. Яковенко щодо деталізації статті 4240 «Внески в капітал». Що стосується того, що підприємство особливо активно відраховує іноземні інвестиції, пропонується виділити окремі кошти на внески в капітал нерезидентів та внески резидентів [3]. Це дозволить більш наочно проілюструвати частковий внутрішній та іноземний капітал у межах підприємства та полегшити роботу аналітиків.

Таким чином, інтеграційні процеси, що зараз відбуваються в державі, призвели до значних змін у процесах господарської діяльності, що здійснюються підприємствами. Незважаючи на це, існують також методи ведення рахунків поведінки власних капіталів, які є наступними кроками для функціонування підприємства. Запропоновані в публікації способи відображення в обліку власного капіталу дозволять покращити інформаційне забезпечення управління ним. За результатами досліджень можна зробити висновок, що проблема проблема облікового відображення стану та зміни власного капіталу підприємства потребує подальшого поглибленого вивчення науковцями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Столяр Л. Г. Особливості обліку власного капіталу підприємств (повні, командитні) / Л.Г. Столяр, М. П. Андрухів // Молодий вчений. – 2017. №5(45). – С. 738-742. <http://efm.vsau.org/> 140 ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики, 2018, № 1.
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // База даних «Законодавство України»/ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.11.2017).
3. Яковенко Т. Удосконалення методології бухгалтерського обліку власного капіталу у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. Яковенко, К. Свистільник // Вісник Дніпропетровського університету : зб. наук. праць. Сер.: Економіка. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua>.
4. Бугай Н.О. Власний капітал як складова фінансової системи підприємства: проблематика та шляхи їх вирішення / Н.О. Бугай // Агросвіт. – 2016, № 21, С.19-25.
5. Данілова Л. Власний капітал підприємства і проблеми його формування [Електронний ресурс] / Л. Данілова, О. Мельник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 138. – С. 26-27. – Режим доступу: <http://papers.univ.kiev.ua> .
6. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc>.

ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О., канд. екон. наук

ПИЛИПЕНКО А.Ю., магістрантка

Білоцерківський національний аграрний університет

ntomilova1984@gmail.com

anzhelika-reva@ukr.net

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Автором розкрито проблеми реального сектору економіки, пов'язані зі зростанням обсягів неплатежів зі сторони контрагентів, що призводить до збільшення дебіторській заборгованості підприємства. Обґрунтовано напрями покращення обліку дебіторської заборгованості. Визначено необхідність вдосконалення методологічного підходу до обліку та аналізу дебіторської заборгованості, як інструменту покращення фінансового стану компанії.

Ключові слова: дебітори, дебіторська заборгованість, контроль, аналітичні процедури, безперервність діяльності

В теперішній час умови розвитку економіки України передбачають динамічний розвиток розрахунків між контрагентами. У цих умовах особливу увагу слід приділити напрямам вдосконалення обліку дебіторської заборгованості, до яких важливо віднести такі компоненти, як методи та форми розрахунків; система знижок; програмне забезпечення.

Основними напрямками вдосконалення організації та обліку дебіторської заборгованості, найбільш актуальними сьогодні, є:

- створення більш ефективної системи управління, яка б контролювала якість розрахунків з боржниками;
- розробка чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості;
- уніфікація методів оцінки дебіторської заборгованості та регулювання аналітичного обліку, що дозволяє накопичувати інформацію про дебетові розрахунки на різних рівнях деталізації та узагальнення.

Слід зазначити, що підприємство може обирати кваліфікаційний атрибут самостійно. Є доцільним підтримка думки ряду національних науковців щодо розподілу боргу в тій мірі, в якій фінансова дисципліна дотримується як допустима і недоцільна. Завдяки цьому можна відстежити порушення фінансово-економічної дисципліни та виявити низьку якість підрядника [3].

Основні валютні платежі в Україні відбуваються через безготівкові операції. Крім того, вони субсидують господарську діяльність. Це було видно з платіжних інструментів, які використовуються в Інструкції про безперебійну роботу в Україні в національній валюті [5]: платіжне доручення; платіжний запит-доручення; вимога оплати; чек; акредитив

Служби розповсюдження, що використовуються в електронному вигляді, містять документи, як сучасні носії інформації. Це зменшує, залежність облікових процесів від надзвичайних подій (табл. 1).

Значна увага приділяється вибору раціональної форми оплати, оскільки це дозволяє скоротити час з дати відвантаження товарів (робіт, послуг) та дати отримання коштів за транзакцію з обов'язковою умовою фіксації обраної форми оплати в договорі між підрядниками. Згідно із зарубіжним досвідом, інтерактивна взаємодія підприємств з банками потребує надійної системи захисту від несанкціонованого доступу до інформації. Однак є певні незручності для підприємств, що використовують системи віддаленого обслуговування, оскільки банк має право перевіряти відповідність вимогам безпеки для обробки електронних розрахункових документів (передбачених заздалегідь у банківському договорі).

Таблиця 1 – Сучасні системи дистанційного обслуговування рахунку

№п/п	Найменування системи	Можливості системи
1.	«Клієнт-банк»	Дозволяє керувати рахунками в банку й отримувати всю поточну інформацію про рух коштів по рахунках не виходячи з офісу. Система «Клієнт-Банк» надає можливості: протягом операційного дня банку відправляти платежі на списання; одержувати поточну інформацію про зарахування і списання коштів з рахунків; одержувати виписки про рух коштів по рахунках за попередній банківський день (заключні); одержувати курси валют НБУ
2.	«Клієнт-інтернет-банк»	Система електронного платіжного документообігу між банком та клієнтами із використанням відповідних каналів зв'язку, яка дозволяє підтримувати зв'язок з банком безпосередньо з ПК, за наявності або відсутності мережі Internet. Перевагами системи є: спрощена схема доступу до поточного рахунку; швидкість і надійність отримання інформації; одночасний цілодобовий доступ до всіх власних рахунків, відкритих у різних філіях банку та з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Internet; перегляд і керування материнською структурою юридичної особи рахунками своїх філій чи структурних підрозділів
3.	«Телефонний банкінг»	Дистанційне обслуговування клієнтів за допомогою телефонних каналів зв'язку (для здійснення операцій за рахунком клієнта (оплата комунальних послуг, телефонних переговорів тощо)

Значна увага приділяється вибору раціональної форми оплати, оскільки це дозволяє скоротити час з дати відвантаження товарів (робіт, послуг) та дати отримання коштів за транзакцію з обов'язковою умовою фіксації обраної форми оплати в договорі між підрядниками. Згідно із зарубіжним досвідом, інтерактивна взаємодія підприємств з банками потребує надійної системи захисту від несанкціонованого доступу до інформації. Однак є певні незручності для підприємств, що використовують системи віддаленого обслуговування, оскільки банк має право перевіряти відповідність вимогам безпеки для обробки електронних розрахункових документів (передбачених заздалегідь у банківському договорі).

Міжнародні стандарти безпосередньо не вимагають подання дебіторської заборгованості у Звіті про фінансовий стан, за винятком сумнівної заборгованості. Однак, для визначення суми дебіторської заборгованості, необхідно провести тести на дебіторську заборгованість на предмет зменшення корисності, тобто очистити явно непридатну заборгованість. Для інших видів дебіторської забор-

гованості розраховується сумнівний резерв боргу, що відображає ймовірність несплати векселів, і ця маржа обчислюється із суми дебіторської заборгованості [4].

Бажано внести зміни до П (С) БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П (С) БО 13 «Фінансові інструменти» [1; 2], а саме: усунути різницю в тлумаченні характеру дебіторської заборгованості на підприємствах. У той же час при обліку заборгованості повинна бути система бухгалтерського обліку, яка б повністю відображала та характеризувала всі господарські операції з достатньою точністю та забезпечувала об'єктивну та своєчасну інформацію для отримання оптимальних управлінських рішень на підприємстві.

На сьогодні факторинг - найпопулярніша форма рефінансування боргу у світі. Але в Україні вона ще не розповсюджена належним чином через відсутність необхідної законодавчої бази та обліку витрат.

Український бізнес потребує найбільшої уваги для списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямий зв'язок між таким стягненням боргу та базою податку на прибуток. Правильний та своєчасний розподіл дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у формуванні фінансової діяльності компанії.

Отже, результати дослідження дебіторської заборгованості свідчать про необхідність вдосконалення методологічного підходу до обліку та аналізу дебіторської заборгованості як інструменту поліпшення фінансового стану підприємства. Управління боргом є досить складним, оскільки воно точно відображає правдиву інформацію у фінансовій звітності та визначає фактичний фінансовий стан суб'єкта господарювання. Створюючи ефективну модель обліку для обліку дебіторської заборгованості, можна уникнути ризику банкрутства, а коефіцієнти ліквідності можна зменшити шляхом своєчасної та об'єктивної інформації для управлінських рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеева Е.И. Кредитная политика как инструмент управления дебиторской задолженностью / Е. И. Агеева // Финансовый менеджмент, 2004. №6. С.22–23.
2. Береза С.Л. Проблема визначення дебіторської заборгованості в обліку / С. Л. Береза // Вісник ЖДТУ, 2003. № 4 (26). С. 32–37.
3. Вещунова А. Ф., Фомина Л. Ф. Бухгалтерский учет на предприятиях различных форм собственности. Санкт-Петербург : Герда, 2000. 640 с.
4. Лищенко О.Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства [Текст]/ О.Г. Лищенко, І.С. Серета // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. 2010. № 3. С. 84 – 89.
5. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі [Текст] : монографія / Н.О., Власова, Л.Л. Носач. Харків: ХДУХТ, 2011. 229 с.

УДК: 657

ХОМЯК Н.В., канд. екон. наук

ТКАЧЕНКО А.С., магістрантка

Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Авторами розглянуто роль виробничих запасів підприємства, як суттєвої частини його активів та витрат діяльності, їх обліку, аналізу та контролю. Установлено особливості відображення руху виробничих запасів підприємства в результаті його операційної діяльності у поточній та річній фінансовій звітності. Запропоновано методичні прийоми відображення в обліку надходження, використання обліку та узагальнення інформації про них у звітності з метою покращення інформаційного забезпечення управління ними.

Ключові слова: Активи підприємства, виробничі запаси, оцінка виробничих запасів, облік, контроль, аудит, звітність.

В сучасних умовах господарювання, як і в попередніх періодах функціонування суб'єктів господарювання, об'єктивною реальністю та необхідністю є використання виробничих запасів. Виробничі запаси представляють собою одні з необхідних матеріальних ресурсів підприємства, що входять до оборотних активів. Система внутрішньогосподарського контролю кожного підприємства, що займається виробництвом та реалізацією готової продукції, направлена на облік та перевірку надходження, зберігання та витрачання, тобто руху матеріальних ресурсів, які становлять виробничі запаси для даного підприємства. Бухгалтерська служба підприємства зобов'язана слідкувати за правильністю оцінки виробничих запасів при їх надходженні від постачальників, та витрачанні. Використання виробничих запасів, їх оцінка безпосередньо впливають на собівартість виробленої продукції, а отже й на формування фінансових результатів діяльності підприємств. В Наказі про облікову політику підприємства обов'язково відображається обраний підприємством метод оцінки виробничих запасів. Одним з важливих питань є оптимальна кількість придбання запасів, правильність та надійність їх зберігання. Одним із методів бухгалтерського обліку, що використовується при цьому, є інвентаризація. Під час проведення інвентаризації інвентаризаційна комісія порівнює дані аналітичного обліку по всіх видах запасів з фактичною їх наявністю, виявляють інвентаризаційні різниці. Важливим завданням після цього для бухгалтерської служби підприємства є правильність відображення в обліку виявлених інвентаризаційних різниць, що в подальшому впливає на достовірність даних звітності підприємства.

Проблеми обліку, аналізу та аудиту виробничих запасів, їх особливості в різних галузях економіки завжди перебувають в полі зору науковців, що досліджують теоретичні та практичні аспекти цих важливих питань. Серед них вітчизняні вчені В.Сопко, Л.Сук, Ф.Бутинець, М.Герасимович, В.Кужельний, М.Кузьминський, Г.Лінник, Г. Кирейцев, П.Німчинов, С.Пушкар, Я.Савченко,

М.Ткаченко, Г.Чумаченко, Г.Швець, а також зарубіжні С.Безруких, О.Марченко, Ш.Маргуліс, Ф.Палій, І.Поклад, В.Соколов, І.Стражев, О.Щенков та інші.

Вище сказане дає підставу стверджувати, що дослідження питань обліку і контролю руху виробничих запасів на підприємстві є актуальними, носять важливе теоретичне і практичне значення., потребують подальшого удосконалення..

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мурашко, О. В. Суть матеріальних запасів, їх класифікація та визначення у бухгалтерському обліку [Текст] / О. В. Мурашко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2015. – №3(33). – С. 134 – 139.
 2. Матвійчук М. З. Облік запасів: управлінський аспект оптимізації / М. З. Матвійчук // Інноваційна економіка. - 2018. - № 9. - С. 180-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2013_9_28.pdf.
- Рибалко, О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. [Текст] / О. М. Рибалко. – 2018. – №6. – С. 210–215.

УДК 330.111.4

БАТАЖОК С.Г., канд. ек. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РЕСУРСОЕФЕКТИВНЕ ВИРОБНИЦТВО В ЕКОНОМІЦІ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ

Модель лінійної економіки, яка переважає в багатьох країнах, базується на принципах «брати, робити, витратити» (take, make, waste). Наростаючий дефіцит сировинних та енергетичних ресурсів, волатильність цін на товарних ринках, забрудненість навколишнього середовища, кліматичні зміни, зростання площ, зайнятих звалищами відходів спонукають до зміни поглядів щодо традиційної моделі. Більша увага приділяється концепції економіки замкнутого циклу (циркулярній економіці). Модель циркулярної економіки базується на принципах «брати, робити, повторно використовувати» (take, make, reuse), гарантуючи ресурсоефективність, екоефективність, безвідходність.

Ключові слова: лінійна економіка, циркулярна економіка, еко-індустріальні парки, бізнес-модель, державне регулювання.

Циркулярна економіка – це бізнес-модель безвідходної економіки, якій властива мінімізація споживання первинної сировини, зменшення обсягів відходів, що направляються на захоронення, при одночасному скороченні площ під звалищами через вищий дизайн або покращення конструктивних властивостей матеріалів, виробів, систем [3]. Економіка замкнутого циклу є новим прикладом створення доданої вартості при неодноразовому та більш ефективному використанні ресурсів, що в кінцевому підсумку сприяє зростанню добробуту населення.

Джерелами створення доданої вартості в циркулярній економіці є:

- Економія проміжних витрат через зменшення відходів у виробничому процесі за рахунок максимально можливого повторного використання матеріалів і залежності від ресурсів. Досягнення економії проміжних витрат, що входять у вартість продукту, зумовлено необхідністю збільшення швидкості повторного використання матеріалів. Зменшення залежності від ресурсів спонукає стабільність цін на них, призводить до прискореного економічного зростання через зниження витрат на хеджування від ризиків, пов'язаних з ресурсами та збільшує обсяги інвестування.

- Поява нових видів бізнесу: створюються нові підприємства, нові робочі місця, зростає валова додана вартість, збільшуються надходження до державного та місцевих бюджетів.

- Зростання вартості природних активів через підвищення стійкості та якості живих систем, насамперед землі та води. Вища продуктивність землі, менша кількість відходів підвищить цінність землі та ґрунту як активу. Циркулярна економіка, методом більшого переміщення біологічного матеріалу назад у природу внаслідок анаеробного процесу перероблення і повернення в ґрунт відходів, зменшить потребу у додаткових поживних речовинах (принцип регенерації).

- Підвищення попиту на інновації щодо створення та впровадження нових бізнес-моделей, технологічних, організаційних, соціальних нововведень у всьому замкнутому циклі економіки створення доданої вартості.

- Зростання продуктивності ресурсів з перспективою відновлення капіталу та розвитку економіки [1].

Вищевказані принципи передбачають наявність компонент у бізнес-моделі [4]:

- Постачальники: забезпечують доставку повністю перероблених ресурсів.

- Відновлення ресурсів: зменшення втрат ресурсів через перероблення відходів, що підвищить рентабельність виробництва.

- Платформи сумісного використання або обміну: взаємодія між виробниками та споживачами продукту.

- Продовження життєвого циклу продукту: збереження або покращання продукту за рахунок ремонту, модернізації, реконструкції або відновлення.

- Продукт як послуга: надання продукту у користування через оренду, лізинг, що підвищує стимули для створення продукції з подовженим життєвим циклом.

Одним із шляхів трансформації ресурсоефективного виробництва до циркулярної економіки є розвиток еко-індустріальних парків (ЕІП). Створення індустріального парку (ІП) є найпростішою формою економічного розвитку адміністративно територіальної одиниці. Основною ціллю діяльності є: сприяння економічному розвитку, зайнятості, залученню інвестицій, стимулюванню виробництва. Ключовими чинниками, що визначають успіх промислового парку є: територіальне місцезнаходження; наявність провідних компаній; стабільна та вигідна фіскальна система, пільги; велика кількість робочої сили;

інституційна інфраструктура; кваліфіковане правління. Центральні та регіональні органи влади повинні надавати не лише інфраструктуру для компаній, а встановлювати стимули: пільгові кредити, звільнення від податків та зборів, субсидована оренда, субсидовані комунальні тарифи, спрощення адміністративних процедур, використання спільних виробничих потужностей та послуг, житлові селища працівників [2].

ІП в якому компанії співпрацюють одна з одною та місцевою громадою, намагаючись зменшити обсяги відходів та забруднення, ефективно розподіляти ресурси та допомагати досягненню сталого розвитку з метою збільшити прибутки та покращити якість навколишнього середовища, можна назвати ЕІП. Концепція ЕІП об'єднує ідеї стійкості та промислової чистоти. Головною метою діяльності ЕІП є отримання прибутку протягом тривалого періоду часу, що досягається через взаємодію багатьох факторів. Місцеві органи влади здійснюють допомогу у створення відповідальної інфраструктури та менеджменту для підвищення спроможності учасників ЕІП до сталого управління ресурсами.

В Україні започатковано 39 ІП, з яких зареєстровано 23. Одними із пріоритетних напрямків розвитку регіонів є створення регіональної мережі ІП та надання державної підтримки суб'єктам, які створюють такі парки.

Держава забезпечує такі інструменти підтримки ІП: звільнення від участі у розвитку місцевої інфраструктури; звільнення від сплати імпортного мита за обладнання та матеріали, які не виробляються в Україні; можливість створення інфраструктури ІП за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку; забезпечення спів фінансування проєктів ІП коштами місцевих бюджетів (10% від орієнтованої вартості). ІП мають підтримку від місцевих органів влади щодо пільг земельного податку та податку на нерухоме майно; мінімальної ставки на оренду землі державної та комунальної власності строком до 30 років; фінансування робіт з інженерної інфраструктури на ділянках парків. Позитивним моментом для України є вимоги до екологічності та енергоефективності підприємств на територіях нових ІП.

Ключовими чинниками успіху роботи ІП в Україні є: місцезнаходження; велика кількість робочої сили; фізична та інституційна інфраструктура, наявність провідних компаній і кваліфіковане правління. Однак є багато недоліків – недостатні інструменти фіскального стимулювання, незначні пільги, відсутній механізм прямої державної підтримки індустріальних парків (безвідсоткові кредити, цільове фінансування на безповоротній основі для облаштування індустріальних парків), неефективні інвестиційні стимули.

В умовах децентралізації на місцеві органи влади покладено значну відповідальність за розвиток регіонів та покращення умов життя населення. На місцевому рівні існує багато невирішених проблем забруднення довкілля, неефективного використання природних ресурсів та виробничого потенціалу, створення робочих місць. Трансформація існуючих ІП в ЕІП допоможе вирішити триєдину проблему сталого управління місцевими ресурсами, чистого довкілля та зайнятості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Industrial Estates Principles and Practice. Technical Report. – UNIDO, 1997.
2. Delivering the Circular Economy a Toolkit for Policymakers [Електронний ресурс] – Ellen MacArthur Foundation: Cowers, UK, 2015. – 177 p. - Режим доступу: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/EllenMacArthurFoundation_PolicymakerToolkit.pdf
3. Towards the circular economy [Електронний ресурс] – Ellen MacArthur Foundation: UK, 2013. – Режим доступу: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Ellen-MacArthur-Foundation-Towards-the-Circular-Economy-vol.1.pdf>
4. Похомова Н.В. Зеленая экономика и экологический менеджмент / Н.В. Пахомова, К.К. Рихтер, М.А. Ветрова // Весник Санкт-Петербургского университета. Серия «Экономика», 2017. – Вип. 2, Т.33. – С.244-268.

УДК 338.483.12(477.41)

ЮХИМЕНКО П.І., д-р екон. наук

ПРИХОДЬКО Т.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК АКТИВАТОР ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ М. БІЛА ЦЕРКВА

Тези присвячені дослідженню потенціалу туристичної кластеризації м. Біла Церква. Доведено, що формування ефективної туристичної політики в місті стає особливо актуальним в умовах значного невикористаного потенціалу туристичної галузі Київської області та інших макрорегіонах. Розкрито, що туристична кластеризація є особою формою внутрішньої інтеграції та співпраці, яка може забезпечити високу конкурентоспроможність міста та покращити його соціально-економічне становище.

Ключові слова: туристична кластеризація, внутрішній туризм, внутрішня інтеграція, управління дестинаціями,

Сучасний туризм – це «потужна світова індустрія, на яку припадає 30 % світової торгівлі послугами і 10 % – світового валового продукту» [4, с.8]. Він є відображенням розвитку демократизації суспільства, підвищення культурного рівня людей, поліпшення здоров'я населення, вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток міст, регіонів і країни в цілому. Питання кластеризація туристичної галузі міста обговорюється уже близько 10-15 і тільки зараз розроблено стратегію розвитку Білої Церкви на період до 2025 року у напрямку «Підприємництво», де ставляться досить амбітні плани до 2025 року місто повинно мати 1 млн. туристів.

Кластер науковці розглядають як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових та додаткових послуг із приводу створення спільного туристичного продукту [1, с.28-29] і виділяють їх чотири основних сектори: сектор виробництва туристичних послуг, сервісний сектор, допоміжний сектор

та сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру [2, с.7-8]. Перший уніфікований підхід до міжфірмового співробітництва реалізували в Данії у 1989–1990 рр. На теперішній час у цій країні функціонують 13 регіональних і 16 національних «компетентних» кластерів [7]. Впровадження кластерної стратегії в ЄС здійснюється на національному, регіональному та місцевому рівнях. Нині їх там зафіксовано понад 2 тис. [5].

Біла Церква має всі інфраструктурні інститути для створення туристичного кластера. Його візитною карткою може стати парк «Олександрія» із сукупністю культурно-історичних ресурсів міста та суб'єктами туристичної діяльності (туристичні агентства, екскурсійні бюро), закладами розміщування та закладами громадського харчування, юридичними фірмами, музеєм та іншими заклади культури. Міський кластер можна доповнити можливостями регіону, створивши умови та засоби розміщування та надання комплексних послуг сільського зеленого туризму, що надзвичайно актуальним є в умовах активної урбанізації та вимирання сіл. Залучення до єдиного кластеру сільськогосподарських організацій, фермерських угідь, санаторно-курортного комплексу на річці Рось вимагає створення координаційного центру з регулювання діяльності всіх закладів кластеру. Таким чином, всі заклади розміщування, заклади харчування, екскурсійні бюро, музеї, розважальні заклади будуть об'єднані в єдиний центр для передачі інформації, який би оперативно реагував на потреби відвідувачів та учасників міського кластеру.

Унікальність м. Біла Церква в тому, що воно може поєднати різні види рекреаційно-туристичних ресурсів та має потенціал для розвитку кластерів різного спрямування. З економічної точки зору досить важливим є створення кластеру, що зміг би об'єднати території навколишніх районів (Ковалівку Васильківського району, Буки Сквирського району, Пархомівку Володарського району, «Золотий фазан» Ставищенського району тощо) Київської області. Такий міжрайонний кластер дасть поштовх для налагодження співробітництва між районами і містом, покращення логістики та туристичної інфраструктури, а також створить умови конкурентної боротьби між регіонами. Тому створення міжрайонного туристичного кластеру вважаємо перспективним напрямом діяльності розвитку туризму в місті. Для реалізації вказаної програми міста потрібне досконале інституціональне середовище. Звідси постають першочергові завдання перед центральними органами влади і місцевого самоврядування:

1) забезпечити розробку відповідної законодавчої бази для формування в Україні сприятливих умов для розвитку підприємництва з особливим акцентом на підтримку місцевих мережевих структур (кластерів);

2) інформувати та підготувати представників державного сектору, ділових кіл і інститутів, що створені для підтримки кластерних та мережних об'єднань, шляхом проведення в місті семінарів і тренінгів з метою більш раціонального розвитку мережевих структур (кластерів);

3) на місцевому рівні прийняти оптимальні рішення щодо об'єднання структур державного та приватного секторів для створення екологічно чистої продукції і екологічно чистого середовища перебування населення міста;

4) підвищити роль у розвитку мережевих структур (кластерів) неурядових, неприбуткових організацій, ділових асоціацій, орієнтованих на формування сприятливого підприємницького середовища;

5) місцевим інститутам влади виступати посередником та каталізатором кластерних ініціатив у різних сферах економіки міста.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гонтаржевська Л.Г. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. С.28-29.

2. Леснікова Ю. І., Осадча С. С. Забезпечення становлення туристичних кластерів при державно-приватному партнерстві. 2017. 48 с. URL: [www.hneu.edu.ua/.](http://www.hneu.edu.ua/)

3. Марченко О.А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі: монографія. Херсон: Айлант, 2014. 344 с.

4. Окно в Європу требует расширения // Туризм. 2007. № 4. С. 8.

5. Проект Європейського Союзу «Проект підтримки малих та середніх підприємств в пріоритетних регіонах» : посібник з кластерного розвитку. URL: <http://www.sme.Ukraine-inform.org.ua4>

6. Сильванская Г. Н. Кластерный подход к позиционированию в туризме // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем. 2013. Вип. 1. С. 159–180.

7. Скоч Ал. Международный опыт формирования кластеров. URL: <http://www.intelros.ru>

8. Трілленберг Г. Інноваційно-кластерний підхід до розвитку туризму України в умовах глобалізації // Журнал європейської економіки. 2014. Т. 13. № 4. С. 401–414.

УДК 331.101.262

РИБАК Н.О.

Білоцерківський національний аграрний університет

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Розглянуто роль і значення людського капіталу як вагомого фактору економічного зростання в суспільстві інформаційної економіки. Обґрунтовані основні напрямки розвитку людського капіталу, які будуть являтися одним із ключових факторів підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: робоча сила, людський капітал, економічне зростання, інформаційна економіка, концепції людського капіталу, інвестиції в людський капітал.

Сучасний ринок являє собою не тільки ринок капіталу, грошей, цінних паперів, товарів, послуг і технологій, але і включає в себе такий специфічний товар як робоча сила.

Соціально-економічний розвиток національної економіки відбувається шляхом складного, а іноді і суперечливої взаємодії, з одного боку, виробничої структури, технологічних систем і менеджменту, а з іншого – системи економічних відносин і відтворення робочої сили.

Все це говорить про те, що в умовах сучасної економіки процес формування і розвитку робочої сили характеризується загальними і специфічними закономірностями, які в певній мірі проявляються як умови оптимальної і раціональної поведінки людини в господарській діяльності. Суб'єкт ринку повинен вміти аналізувати і враховувати дані закономірності в процесі прийняття управлінських рішень, а суб'єкт управління в економіці не повинен бути лише пасивним спостерігачем і покликаний сприяти відповідності економічного механізму об'єктивним закономірностям розвитку робочої сили.

Все це говорить про те, що з підвищенням ролі людини в економічному зростанні має змінюватися відношення економічної науки до проблем відтворення висококваліфікованої робочої сили. Якщо раніше в 40-60 роках ХХ століття центр наукових досліджень в економічній теорії зводився до проблем використання наявної в економіці робочої сили, то в даний час суспільство інформаційної економіки має звертати увагу на аспекти формування і розвитку якісно нової робочої сили.

Необхідно відзначити, що дана тенденція в тій чи іншій мірі знаходить своє відображення в економічній науці. Так, наприклад, технологічні, організаційні і структурні зміни в економіці ХХ століття стали об'єктивним фундаментом, на якому виникла і розвивається сучасна теорія людського капіталу.

В значній міру теоретичне оформлення концепції людського капіталу доводиться на 60-е роки ХХ століття в США. В якості класичної роботи, яка визначила подальшу розробку проблеми людського фактору є книга Г. Беккера «Людський капітал», яка вийшла в світ в 1964 році [1]

Одним із перспективних напрямків розвитку економічної науки в ХХІ столітті, зв'язаної з проблемою розвитку особистості, буде являтися концепція людського капіталу. Виходячи із з точки зору теоретика людського капіталу Л.Троу, концепція людського капіталу відіграє центральну роль в сучасному економічному аналізі [2]. Представники цього теоретичного напрямку розуміють під людським капіталом, з одного боку, сукупність продуктивних здібностей працівника, а з іншого - затрати держави, фірми і самої людини на формування і розвиток цих здібностей.

В українській економічній літературі, враховуючи сучасні економічні умови розвитку України, під людським капіталом розуміють не просто сукупність знань і здібностей, які належать людині, а це здобутий запас знань, який доцільно використовувати в тій чи іншій сфері суспільної діяльності, що зумовлює до зростання продуктивності праці та виробництва, сприяє збільшенню доходів працівника та мотивує його до подальшого інвестування у людський капітал [3]. В дане поняття як правило включають знання загальноосвітнього і спеціального характеру, навички і нагромаджений досвід.

Теоретичні розробки і практика господарювання показує, що ефективність розвитку національної економіки в значній мірі залежить від того, скільки коштів держава інвестує в своїх громадян. Без цього неможливо забезпечити економічне зростання.

Науково-технічна революція дала потужний стимул для економічних досліджень в галузі людського капіталу та його впливу на економічне зростання. Перехід розвинутих країн світу до інформаційної економіки зажадав теоретичного осмислення вкладу людського капіталу в темпи і якість економічного зростання..

Наприкінці ХХ століття в економічній теорії з'явилися нові теорії людського капіталу, в яких намагалися визначити джерела стабільного економічного зростання за рахунок внутрішніх факторів таких як: інвестиції в людський капітал, підготовка робочої сили на робочому місці, економії спеціалізації. Такий підхід найшов відображення в моделях економічного зростання, в яких концепції людського капіталу отримали свій подальший розвиток: в інвестиціях в людський капітал, в професійній підготовці та економічному зростанні, в структурних змінах у виробництві, в факторах диференціації заробітної плати, в альтернативних теоріях людського капіталу та багатьох інших.

Виходячи із аналізу різних теорій людського капіталу, необхідно відмітити, що він відіграє важливу роль в факторах зростання. Людський капітал формується шляхом інвестицій в людину у вигляді витрат на освіту, культуру, підготовку робочої сили, охорону здоров'я, міграцію пошук інформації про ціни на робочу силу і про доходи.

В кінці ХХ століття стало очевидно, що в галузях національної економіки, які визначають економічний прогрес суспільства, саме висококваліфікована робоча сила перетворюється рушійний фактор, який визначає майбутнє обличчя країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беккер Гэри. Экономика семьи и макроповедение // США : экономика, политика, идеология. - 1994. - №3. - С. 8-37.
2. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки / В. Щетинин // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. - №12. – С.42-48.
3. Мазурок П.П. Історія економічних учень у запитаннях і відповідях / П.П. Мазурок. - К.: Знання. - 2006. - 477с.

УДК 338.48:339.137.2

ЖИТНИК Т.П., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Звертається увага на сучасний стан зеленого туризму в сільській місцевості і перспективи його подальшого розвитку в Україні. Проведені наукові дослідження свідчать про те, що прискорений розвиток зеленого туризму відіграє роль каталізатора структурної перебудови економіки та в змозі розв'язати соціально-економічні проблеми сільської місцевості.

Ключові слова: перспективи, сільська місцевість, зелений туризм, стратегічний напрям.

Забезпеченню комплексного соціально-економічного розвитку сільської місцевості в Україні може сприяти розвиток сільського зеленого туризму. Очевидно, що українське село нині потребує серйозних змін. Тому, вважаємо, що зелений туризм в сільській місцевості являється важливим фактором вирішення соціально-економічних проблем села. Зокрема, через отримання стабільних прибутків селян і зростання рівня їх зайнятості, розвиток сільської інфраструктури, зміцнення бюджету сіл і т.п.

За розмірами отриманих прибутків, сільський зелений туризм усвіті розглядають як альтернативу сільському господарству. Крім цього, розвиток інфраструктури зеленого туризму не потребує суттєвих капіталовкладень порівняно з іншими видами туризму, а тому його можна реалізовувати без додаткових інвестицій, а лише за рахунок власних коштів селян. Скорочення міграції з сіл до міст дозволяє заощаджувати фінансово-матеріальні ресурси. Наприклад, експерти Європейського банку реконструкції та розвитку розраховували, що облаштувати у місті сільського жителя коштує в 20 разів дорожче, ніж створити йому умови для життя і праці у сільській місцевості. Сьогодні господарі 713 домогосподарств з 18 областей України чекають на відпочинок до своїх садиб [4].

У більшості Європейських країн, сільський туризм поєднує людину і природу, міста і села. Сільські поселення Україною мають природну базу для створення рекреаційних центрів: чисті річки, ліси, морські узбережжя, озера, водоймища, а також архітектурні комплекси у містах та селах. Туристи, перебуваючи на відпочинку, беруть участь у сільськогосподарських роботах. Це дозволяє міському жителю відчувати себе селянином, отримати задоволення від власної праці і відпочинку.

Сільський зелений туризм є особливою формою відпочинку в приватних садибах селян, використовуючи майно та трудові ресурси особистих селянських, підсобних або фермерських господарств, природно-рекреаційні особливості місцевості, а також культурну, історичну та етнографічну спадщину регіону [1, с. 138-143]. Тому цей вид туризму передбачає проживання туристів у власних житлових будинках господарів, гостьовому будинку чи на території особистих господарств селян.

Сільський зелений туризм виступає одним із засобів диверсифікації джерел прибутків селян, вагомим елементом комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, важливим фактором подолання бідності на селі. Зазначені складові сприяють активній підтримці та заохоченню державою. В цій сфері діяльності значно спрощений: суб'єкти з надання послуг у цій сфері, отримують різні пільги, зокрема і податкові.

Ще одна перевага розвитку сільського зеленого туризму полягає в отриманні додаткових перспектив для пропаганди української культури, поширенні інформації про історичні, природні, етнографічні атрибути України. Зазначене сприяє визнанню сільського туризму суспільно цінною та

корисною сферою відносин, тому заслуговує на державну підтримку. Наша країна багата на пам'ятки природи, архітектури, історії і культури, національні традиції, має можливості отримувати екологічно чисті продукти та умови для відпочинку в лоні красивої природи.

Поряд з цим, сільський туризм може розглядатися як додатковий вид підприємницької діяльності, що дає селянам додаткові доходи, а також одним із способів зростання зайнятості членів сільської родини.

Отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму, господар сільської садиби може від багатьох видів діяльності (рис. 1).

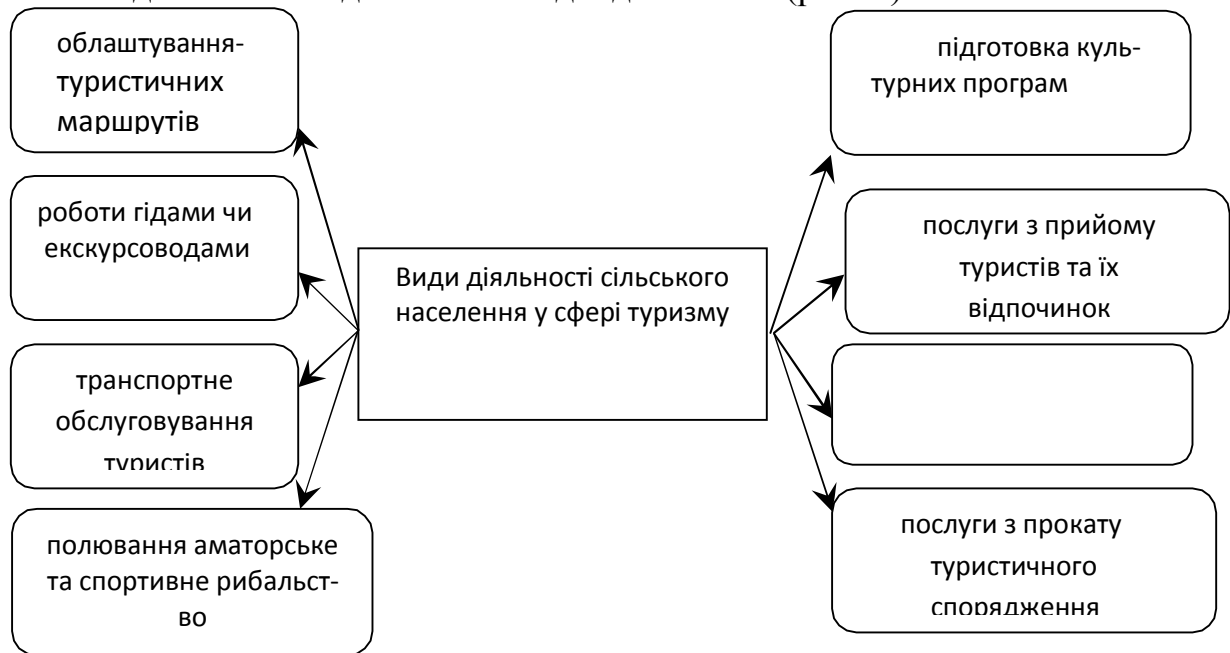

Рис. 1. Схема діяльності селян у сфері зеленого туризму.

Вважаємо, що туризму сільській місцевості зумовить розвиток туристичної індустрії певної території, як налагодженого комплексу міжгалузевих взаємовідносин. Для забезпечення конкурентоспроможності сільської місцевості і туристичної індустрії необхідний професійний, висококваліфікований менеджмент.

Безумовно, що розвиток сільського зеленого туризму має чимало проблем. Зокрема, суттєвими перешкодами всільського розвитку туризму можна вважати територіальне віддалення місць відпочинку, а також їх рекреаційну необлаштованість (невідповідність вимогам сучасних туристів). Вирішувати цю проблему, на наш погляд, можна через об'єднання зусиль регіональних і місцевих органів влади шляхом оновлення комунікаційної інфраструктури. Наприклад, наявність приватного автомобільного транспорту дозволить туристам легко досягати бажаних регіонів, навіть значно віддалених від відправного пункту. В свою чергу, стимулювання розвитку рекреаційних форм малого підприємництва в сільській місцевості сприятиме покращенню існуючої інфраструктури та підвищуватиме стандарти сільської гостинності до "міських" еталонів готельного сервісу.

На наш погляд, розвитку сільського зеленого туризму в Україні і

наближенні його до стандартів ЄС, сприятиме: 1) упорядкування нормативно-правової бази через прийняття Закону України “Про сільський зелений туризм”, Постанови Кабінету Міністрів України з питань стандартизації “Послуги туристичні. Туризм сільський зелений. Основні вимоги”; 2) Програма розвитку сільського зеленого туризму в Україні дозволить розробити регіональні програми розвитку; 3) необхідна методології розробки і впровадження моніторингу досягнення цільових показників на регіональному та загальнодержавному рівнях; 4) створенню інфраструктури державної фінансово-кредитної підтримки розвитку сільського зеленого туризму; 5) вивченню потреб ринку послуг сільського зеленого туризму і створенню системи навчальних закладів курсів перепідготовки кадрів зеленого туризму; 6) створенню системи інформаційно-аналітичного забезпечення сфери сільського зеленого туризму.

Безумовно, що кожен з цих напрямів потребує посилення регуляторної функції держави, яка має базуватися на висновках науково-дослідних розробок. При цьому, формування галузі зеленого туризму і приведення її до рівня світових стандартів є одним із шляхів відродження економіки України.

Головною рушійною силою інтенсивного розвитку зеленого туризму є постійно зростаючий попит на рекреацію в сільській місцевості. Тому сільський зелений туризм корисний і для відпочиваючих, і для господарів (селян, сільських громад, регіону, держави), що сприяє розвитку всіх взаємопов'язаних з ним галузей економіки. Розвиток сільського зеленого туризму також сприяє збереженню класу селянства як носія української ідентичності, культури і духовності. Це, в свою чергу, заслуговує на підтримку з боку держави, оскільки у майбутньому створить додаткові умови для поширення інформації щодо історичних, природних, етнографічних особливостей України та популяризації української культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. 2018. - №1 (6). -С.138-143.
2. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>
3. Головне управління статистики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Історія розвитку туризму в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refbase.com.ua/referats/detail-921.html>
5. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст.241.
6. Розвиток сільського туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pda.coolreferat.com/>
7. <http://ruraltourism.com.ua/?a=proturizm>

ОДНОРОГ М. А., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

У роботі висвітлено взаємозв'язок між сільськогосподарськими підприємствами, розвитком сільської місцевості та дрібними фермерами. Подано детальний огляд номенклатуризації розвитку сільської місцевості як критичного результату вдосконалення освіти, охорони здоров'я, сільського господарства, малих та середніх підприємств.

Ключові слова: сільське господарство, інститут, розвиток сільського господарства, інновації, інституційна структура, аграрний сектор.

Концепція сільськогосподарських підприємств – це найперше партнерство людей задля власного та сільського розвитку. Інституції – це формальні організації, що включають конституції, закони та традиції. Це відповідає цілісним капіталістичним підходам до економічного розвитку та прогресу, що вимагає більшої участі в оцінці сільських місцевостей та економічних можливостей на місцях. В основі цієї прелюдії та еволюції лежить чітко встановлена сильна відданість громаді надавати ресурси та інформацію, вирішувати проблеми колективного лиха та посилювати силу місцевих ринків праці. Розвиток сільських територій передбачає ініціаторів, прихильників та бенефіціарів будь-яких вкладів у розвиток. Теоретична література та емпіричні висновки попередніх досліджень показують, що окремі дрібні фермери створюючи програми, що трансформують громади, підтримуючи та посилюючи самостійність та підкреслюючи участь населення у їхніх розробках, позитивно впливають на розвиток сільських територій.

Більшість пов'язаних з громадами видів діяльності відбуваються в районах ведення сільського господарства або відзначаються важливістю сім'ї для планування, прийняття рішень та реалізації проектів. Домінування сільського господарства, дрібних господарств через їхні заплановані системи та організовані групи громад ініціює швидший темп зменшення бідності.

Сільське господарство відіграє ключову роль у дискурсі економічному розвитку. В даний час аграрний сектор складається з продовольчих культур, тваринництва, лісового та рибного господарства. Поліпшення життєдіяльності сільського господарства передбачає його перетворення шляхом вдосконалення їхніх капітальних активів, що включають природні, фізичні, фінансові, людські та соціальні цінності. Україна намагається прискорити розвиток сільського господарства шляхом впровадження різних технологій для підвищення кількості врожаю, що стимулює інтенсивну індустріалізацію праці, покращує умови торгівлі. В Україні розширення елементів сталого виробництва; особливо оброблювана земля сприяє виробництву продукції сільського господарства.

Сільське господарство відіграє вирішальну роль у загальному економічному зростанні та розвитку сільської нації, а збільшення сільськогосподарської врожайності призводить до збільшення загального виробництва. Падіння розвитку сільського господарства призводить до бідності та голоду. В аграрному секторі переважають дрібні фермери у сільській місцевості, і тому цей сектор стикається з декількома проблемами, включаючи обмежений доступ до ринку та неадекватну інфраструктуру, високі витрати та обмежений підхід до вдосконалених ресурсів та виробничих технологій. У цьому відношенні також є дефіцит сільськогосподарських кредитних коштів та недостатня кількість робочої сили. Інші виклики, які гальмують та загрожують прогресу, включають недостовірні дані через дефіцит якісних досліджень, погану координацію виробників, глобальне зростання цін. Для успіху в розвитку сільського господарства потрібна велика кількість інвестиційних та страхових заходів. До них належать вдосконалення фермерського та агропромислового підходу до ринків, інвестиції в інфраструктуру, забезпечення інформацією, сільська освіта, регулювання та політика.

Сільськогосподарські підприємства відіграли вирішальну роль у покращенні засобів до існування та покращенні капітальних, фінансових, людських та соціальних активів. Зацікавлені сторони запровадили технології для збільшення обсягу виробництва. У деяких районах сільської місцевості України були впроваджені нові технології, а інвестиції в наукові дослідження призвели до збільшення кількості знань, що сприяє розвитку. Навчання та розширення освіти, впровадження нових прогресивних технологій призвели до виробничих надбань, що відіграє ключову роль в економічному зростанні країни. У сільському господарстві України переважають дрібні фермери в сільській місцевості, і цей сектор стикається з багатьма проблемами, які включають погану інфраструктуру, високу вартість виробництва та обмежений доступ до ринків.

Емпіричні дані цього дослідження показали, що уряд, громадські організації та приватний сектор проводять тренінги для сприяння розвитку сільського господарства. Доступ до сільськогосподарських тренінгів та до інформації від громадських організацій набагато не покращують сільське господарство та розвиток сільських територій. Підвищення кваліфікації з агрономічних практик без важливих вкладень, таких як добрива, обладнання та покращене насіння, не покращує сільське господарство. Мобілізація ресурсів має вирішальне значення для забезпечення позитивного розвитку сектору, і це сприятиме покращенню забезпечення сільського населення продовольством, доходами та працевлаштуванням, які мають вирішальне значення для розвитку сільської місцевості. Зовнішня допомога може забезпечити необхідні рішення для потреб українських фермерів: потрібні вкладення, покращене насіння та ґрунти, дороги, агробізнес-кредити та інвестиції приватного сектору. Сільське господарство пов'язане з продовольчою безпекою, зменшенням бідності та підтримкою природно-ресурсної бази, отже, це потребує кращого оцінювання з точки зору рівня кваліфікації, знань та фінансування в бюджеті.

Ми дослідили тісні зв'язки між сільськогосподарськими підприємствами та розвитком сільських територій у царині реформи сільського господарства України, проаналізували критичні фактори, що впливають на покращення охорони здоров'я, освіти, сільського господарства та промисловості в сільській місцевості України, з метою ознайомлення з можливим зв'язком сільськогосподарських підприємств із розвитком сільських територій України. При цьому слід зазначити, що жоден фактор, ймовірно, не буде успішним у покращенні охорони здоров'я, освіти, сільського господарства у сільській місцевості України, тому, що на різних рівнях потрібна взаємодія численних факторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В. Д., Маслов А. О. Інституційна архітектоніка: філософія і методологія багатоаспектного дослідження. Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку: матеріали наукового симпозиуму. Харків: ХНУ, 2005. С. 32–42.
2. Вільямсон О. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладання контрактів. Київ: АртЕК, 2001. 472 с.
3. Загурський О. М. Інституціоналізація корпоративних процесів в аграрній сфері. Економіка АПК. 2014. №1. С. 79–84.
4. Зянько В. В. Інституціональний вимір становлення інноваційної економіки. Науковий журнал «Причорноморські економічні студії». 2015. Вип. 10. С. 250–251.

УДК 330.341

ШАБАТУРА Т.С., канд. екон. наук

ВОЛЬСКИЙ В.О., магістрант

Одеський державний аграрний університет

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто методичні підходи аналізу ризиків економічної безпеки аграрних підприємств, ідентифікація яких є визначальним етапом розробки стратегії їх економічного розвитку.

Ключові слова: аграрне підприємство, стратегія, економічний розвиток, ризик, економічна безпека.

Забезпечення стійкого функціонування та підвищення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств вимагає розробки та впровадження дієвого механізму економічної безпеки підприємства, забезпечення якої виступає платформою для досягнення аграрним підприємством господарського та комерційного успіху та довгострокового функціонування на ринку.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать [2]:

- забезпечення ефективної фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу суб'єкта господарювання;
- досягнення ефективності менеджменту та організаційної структури управління підприємством;
- високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуальний потенціал, належна ефективність корпоративних НДДКР;
- мінімізація руйнівного впливу на стан довкілля результатів виробничо-господарської діяльності;
- правова захищеність діяльності підприємства;
- захист інформаційного поля, комерційної таємниці, інформаційне забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства;
- організація безпеки персоналу підприємства, капіталу, майна та комерційних інтересів.

Важливим інструментом діагностики економічної безпеки аграрних підприємств є ідентифікація ризиків на основі аналізу факторів, що негативно впливають на економічні результати реалізації бізнес-ідеї, їх якісна та кількісна оцінка, а також розробка заходів зі зменшення та локалізації негативних наслідків у разі настання несприятливої події.

Аналіз ризиків важливий як джерело інформації для розробки заходів по локалізації та мінімізації негативних наслідків. Тому його логічним наслідком повинні бути:

- розробка ефективних профілактичних дій щодо запобігання очікуваних ризиків;
- створення резервних (страхових) запасів;
- зовнішнє страхування окремих видів ризиків;
- отримання законодавчих гарантій захисту від окремих видів ризиків;
- інші форми страхування ризиків.

Незважаючи на важливість, у багатьох агроформуваннях аналізу ризиків приділяється недостатньо уваги. Як правило, він обмежується переліком їх можливих видів та експертною оцінкою наслідків.

Аналіз ризиків має потужний методичний інструментарій. Залежно від унікальності, складності та масштабів бізнес-ідеї можуть застосовуватись різні методи : експертний, статистичної оцінки ступеня ризику (середнє очікуване значення і варіація можливого результату) та кількісного аналізу (аналіз чутливості, аналіз сценаріїв та імітаційне моделювання за методом Монте-Карло).

Стосовно експертного методу, то він детально описаний в спеціальній літературі й не потребує додаткової презентації.

Відносно простими та зрозумілими є показники статистичної оцінки ступеня ризику. Їх застосування в практиці управління фінансовими ризиками агроформувань є виправданим у випадку наявності достатньої інформації.

Однак для більшості агроформувань інформаційне забезпечення оцінки ризиків залишається проблемою.

Найбільш досконалим методом аналізу ризиків є імітаційне моделювання за методом Монте-Карло, що поєднує в собі аналіз чутливості та метод сценаріїв на основі теорії ймовірностей.

Цей метод дозволяє побудувати математичну модель для фінансового плану з важкопрогнозованими показниками. Метою методу є визначення варіації результатів реалізації бізнес-ідеї на основі імовірнісного розподілу його ключових змінних та кореляційної залежності між ними. Його результати дають математичну оцінку величини ризиків, стійкості до них окремих фінансових показників та ймовірності настання несприятливих подій.

Разом з тим, він вимагає відповідного інформаційного, програмного та апаратного (комп'ютерна техніка) забезпечення, що не завжди доступно підприємствам аграрної сфери. До того ж, при його використанні варто пам'ятати про принцип економічного прагматизму – витрати мають бути адекватними отриманому результату.

З огляду на відмічене, на нашу думку, для більшості агроформувань цілком доступний аналіз чутливості ключових перемінних системи фінансового забезпечення їх виробничої та інвестиційної діяльності, який дає уявлення про стійкість до впливу ризиків, пов'язаних з окремими її ключовими елементами (ціна джерел фінансування, їх структура, грошові потоки і т.п.).

Отже, завчасна ідентифікація ризиків економічної безпеки є перманентним завданням розробки стратегії економічного розвитку аграрних підприємств, забезпечення якої можливе лише за умови врахування специфіки їх виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності. Стратегія економічного розвитку підприємства як елемента економічної системи будується на основі збалансованого розв'язку економічних проблем, знаходження оптимального співвідношення між забезпеченням економічної безпеки та доцільності діяльності аграрних підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабіна Н.О. Сучасні технології підтримки економічної безпеки у корпорації. Новітні технології корпоративного менеджменту в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій: колективна монографія / За ред. д.е.н. С.В. Захаріна. К.: КНЛУ, 2014. С. 226-236.
2. Гришова І.Ю., Шабатура Т.С. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства. *Облік і фінанси. Науково-виробничий журнал*. 2013. № 1 (59). С. 99-105.
3. Кавун С.В. Концептуальна модель системи економічної безпеки підприємства. *Економіка розвитку*. 2007. № 3. С. 97-101.

УДК: 332.155:664.1(477)

ГНЄДІЧ В.І.

Технолого-економічний коледж

Білоцерківського національного аграрного університету

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЦУКРОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ РИНКУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

У статті проаналізовано стан вітчизняних підприємств цукропереробної галузі на прикладі ТДВ «Шамраєвський цукровий завод» та визначено основні стратегічні напрями діяльності стосовно налагодження інтеграційних зв'язків та диверсифікації виробництва продукції.

Ключові слова: стратегічні напрями, підприємства, галузь, цукор, ефективність, харчові продукти.

Цукропереробна промисловість є однією із стратегічно важливих галузей харчової промисловості України. Сьогодні в Україні головне джерело цукру – це цукрові буряки, які є цукровмісними рослинами. У коренеплодах міститься 17-18% цукру, а іноді 20% і більше. Цукор – є вуглеводом, який цілком складається із сахарози. Цукор має важливе значення в харчуванні людей усього світу, це джерело енергії і пояснюється це високим вмістом цукрози (99,5 – 99,9%). Він легко і швидко засвоюється клітинами організму і потрібний для забезпечення функціонування печінки, мозку, живлення м'язів, особливо серцевого, зміцнення нервової системи.

Однією із важливих галузей агропромислового комплексу України є цукропереробна, вона займає особливе місце та має стратегічне значення у забезпеченні споживчого ринку та стабільності роботи підприємств харчової промисловості. Приблизно 50% цукру використовується у харчовій промисловості, 30% - у хімічній та фармацевтичній, 20% - в інших галузях. Цукрова галузь є однією з основних складових усього агропромислового комплексу, за допомогою якої вирішується продовольча проблема нашої країни. Досить тривалий період Україна була найбільшим у світі виробником цукрових буряків і другим за величиною та одним із потужних експортерів цукру в Європі. Внаслідок критичного звуження сировинної бази цукрових заводів на тлі критичного фінансового й матеріально-технічного стану більшості сільськогосподарських виробників значно скоротилися обсяги виробництва цієї важливої культури.

Головною умовою існування ринку цукру є забезпеченість цукрових заводів країни сировиною – цукровим буряком, який характеризується площею посіву, кількістю валового збору, урожайністю, обсягами його виробництва.

Аналізуючи основні показники стану цукропереробної галузі, це - дикаміка посівних площ, урожайності, валового збору цукрових буряків та виробництва цукру в Україні у 2012-2018 рр. необхідно відмітити, що порівняно з

іншими роками посівні площі скоротилися приблизно в два рази. Наприклад, якщо в 2012 році посівна площа становила 544 тис.га при урожайності 36,3 тонн/гектара, то в 2018 році посівна площа скоротилася до 310 тис. га при врожайності 46,1 тонн/га.

Особливістю бурякоцукрової галузі є значні капіталовкладення, висока питома вага, витрат ручної праці, велика кількість виконуваних операцій при дотриманні технології вирощування цукрових буряків порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами, які вимагають менших витрат. Відомо, що цукрова галузь України виробляє цукор-пісок з цукрових буряків та тростини, а також жовтий цукор, виробництво якого не значне за своїми обсягами й мало впливає на показники ринку. Інші види цукру є похідними цих видів, тому обсяги їх виробництва не впливають на ємність цукрового ринку.

Цукровий ринок є найбільш не стабільним серед усіх продуктових ринків. Це пояснюється тим, що постійно змінюється цінова кон'юнктура, відбуваються значні спади й підйоми цін. Існуюча ціна цукру має безпосередній вплив на баланс ринку, який формується під впливом попиту та пропозиції, впливом ринкових чинників та політичної ситуації.

З метою забезпечення ефективної діяльності цукропереробної галузі України, необхідно звернути особливу увагу на бурякосіючі господарства – забезпечити їх високоякісним насінням, мінеральними добривами та засобами хімічного захисту рослин

Важливого значення набуває подальша реконструкція та модернізація цукрових заводів, розширення їхніх виробничих потужностей до економічно-оптимальних меж. Вітчизняні цукрові заводи мають неналежний рівень енергетичного й технологічного устаткування. Частка сучасного устаткування становить там не більше 30%, решта – застаріле. Тому виробництво цукру в Україні значною мірою не відповідає європейським стандартам. Причиною цього є: невисокий вихід цукру, втрати при споживанні теплової й електричної енергії, води, що негативно позначається на загальній економічній ефективності виробництва.

Але останнім часом все більше цукропереробних підприємств здійснюють реконструкцію та модернізацію тих ділянок технологічного процесу переробки цукрових буряків і наступних супутніх продуктів, де можна чекати принципово позитивного впливу на споживання теплової й електричної енергії. Одночасно досягається істотне підвищення якості як проміжних продуктів, так і кінцевого, а також підвищення економічних параметрів їх виробництва. Важливо також перебудувати ті ланки виробництва кінцевого продукту, які забезпечуватимуть його реалізацію на ринку, а це стосується насамперед розширення асортименту готової продукції цукрових заводів і підвищення їхньої ринкової вартості. Адже реальними споживачами можуть бути не тільки промислові підприємства, які використовують цукор як виробничу сировину, а й мережа оптової та роздрібною торгівлі.

Одним із таких підприємств є Товариство з додатковою відповідальністю «Шамраївський цукровий завод», яке знаходиться в селі Руда Сквирського району Київської області.

Сьогодні завод входить до числа модернізованих в Україні за вимогами новітньої політики ринкових стосунків. Місією підприємства є виготовлення високоякісного цукру і забезпечення ним ринку України. Основний вид спеціалізації підприємства – вироблення цукру-піску з вітчизняної сировини. Також підприємство займається виробництвом побічної продукції -свіжого та сухого жому, меляси, вапна будівельного.

Також ТДВ «Шамраївський цукровий завод» виробляє жовтий (природний) цукор. Природний цукор – це цукор-пісок коричневого кольору, адже він є неочищеним (нерафінованим) продуктом, тобто з нього не видалені різноманітні (між іншим, корисні для здоров'я) речовини. В середньому підприємство переробляє біля 200 тис. тонн цукрової сировини в рік. На заводі є лінія по переробці цукру-сирцю, та жомосушильне відділення потужністю 100 тонн сухого жому на добу.

2015-2016 і 2016-2017 роки стали для підприємства роками потужної і затратної модернізації – провели реконструкцію вакуум-апаратів, замінили центрифуги, дифузії. Ці заходи додали можливість знизити собівартість продукції на 20%.

У 2016 році власниками підприємства було розпочато широку інвестиційну програму бурякоцукрового комплексу, яка включала оптимізацію сировинної зони бурякосіяння з підвищенням технологічної якості коренеплодів цукрових буряків та технічне переоснащення і модернізацію виробництва, направлену на збільшення виробничої потужності, покращення якості цукру та зниження витрат палива. У 2016 році в рахунок інвестиційних програм було здійснено реконструкцію продуктового відділення заводу.

Сучасним умовам розвитку підприємств аграрного сектору притаманне поглиблення інтеграційних процесів, лібералізація умов торгівлі сільськогосподарськими товарами, орієнтація на зовнішні ринки, а також підвищена увага до якості продукції. Дедалі частіше їх діяльність пов'язана з реалізацією спільних інтересів сільськогосподарських товаровиробників, переробників сільгоспсировини та торгівлі через налагодження інтеграційних зв'язків, що супроводжується розвитком нових форм організації виробництва в АПК. Інтеграція, в цьому випадку, передбачає становлення економічної, технологічної та організаційної єдності взаємодіючих галузей, що забезпечують виробництво аграрно-промислової продукції, її переробку та доведення до спожива.

Через вузькоспеціалізованість цукрозаводів виникає потреба у диверсифікації продукції цукробурякового виробництва, яка визначається необхідністю мати резервні потужності для переробки надлишку виробленої продукції. Тому для підвищення ефективності виробництва цукру на ТДВ «Шамраївський цукровий завод», крім налагодження інтеграційних зв'язків також потрібна диверсифікація виробництва продукції. Збільшення

продуктивності цукрових буряків повністю забезпечить потреби в цукрі споживачів, а також забезпечить диверсифікацію виробництва цукрового заводу. Значення цукрових буряків не обмежується лише виробництвом із них цукру. Враховуючи світовий досвід щодо використання цукросировини для виробництва альтернативного пального, доцільно було б його впровадити на досліджуваному об'єкті. Можливо налагодити виробництво біоетанолу з продукції переробки цукрових буряків, а з жому – біогазу. Використання цукрових буряків та продуктів їх переробки для виробництва, крім цукру, інших товарних продуктів робить їх конкурентними порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами.

Отже, диверсифікація товарної пропозиції цукрового заводу дозволить: налагодити виробництво екологічно чистого альтернативного пального – біоетанолу, біогазу, а також виробництво електроенергії за “зеленим тарифом”; створити нові робочі місця; збільшити прибутки підприємства; тваринництво отримає додаткові корми; знизити залежність від імпорту пального та забезпечити продовольчу безпеку України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Скорик К.Д. Якість цукру: вимоги, контроль, менеджмент: Навч. посібник.-К.: «Сталь», 2009.- 99с
2. www.irbis-nbuv.gov.ua > irbis_nbuv > cgiirbis_64
3. dspace.tneu.edu.ua > bitstream
4. www.economy.nayka.com.ua

УДК 519.86

НЕПОЧАТЕНКО В.А., д-р фіз.-мат. наук

НЕПОЧАТЕНКО А.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2000-2018 РОКИ

У статті проведено регресійний аналіз чисельності, міграції та загальних показників відтворення сільського населення України. Показано, що при наявності в середньому в родині менше двох дітей, кількість населення з часом зменшується за експоненціальним законом. Проаналізовано вплив народжуваності, смертності та міграції на динаміку кількості населення. Зроблено прогноз кількості сільського населення на 2025 рік.

Ключові слова: експоненціальна регресія, прогнозування, кількість сільського населення.

За роки незалежності в Україні відбулися соціально-економічні перетворення, які супроводжувалися затяжною економічною кризою яка негативно позначилась на відтворенні чисельності населення, особливо сільського населення. Це призвело до значних соціально-демографічних проблем. Тому визначення основних факторів, які впливають на цей процес, прогнозування їх впливу на

попередні роки дозволяє розробити стратегію пом'якшення впливу кризових явищ на демографічну ситуацію в сільській місцевості України.

Метою роботи є аналіз динаміки сільського населення України за 2000-2018 рр. визначення рівняння регресій, які відповідають цьому процесу та прогноз на 2025 рік.

Використано офіційні данні Держкомстату про чисельність, міграцію та загальні показники відтворення сільського населення України за 2000-2018 рр. У процесі наукового дослідження було використано метод регресійного аналізу, метод чисельного знаходження мінімумів з однією та двома змінними.

В основі регресійного аналізу лежить вибір функції, яка найкращим чином апроксимує статистичні дані. На другому етапі визначаються параметри функції за методом найменших квадратів (МНК) [1]. Якість апроксимації статистичних даних визначається середньою абсолютною відсотковою помилкою (MAPE [2]):

$$MAPE = \frac{100\%}{n} \cdot \sum_{i=1}^n \left| \frac{E(t)_i}{K(t)_i} \right| \quad (2)$$

де $E(t) = K(t) - \hat{K}(t)$; $K(t)$ – статистичне значення, а $\hat{K}(t)$ – відповідне йому регресійне значення.

Алгоритм визначення параметрів функції розроблено для лінійної регресії. Якщо для лінійної регресії $MAPE > 20\%$, то необхідно переходити до пошуку відповідної криволінійної регресії або усереднення коливань досліджуваного параметра [3].

Найбільш поширені в економіці такі криволінійні регресії: експоненціальна, показникова, гіперболічна, S-подібна крива Гомперца, логістична крива Перла-Ріда, [2, 4].

Якщо середня кількість дітей у сім'ях не більше двох, то відбувається процес скорочення населення. У роботі з розв'язку диференціальних рівнянь показано, що в такому випадку скорочення відбувається по експоненціальному закону. Згідно статистичних даних у період з 2014 по 2015 роки відбулося стрибкове зменшення кількості населення зумовлене зменшенням площі підконтрольній українській владі території. Тому регресійне дослідження і прогноз чисельності сільського населення ми робили як для всієї території України, так і без врахування тимчасово непідконтрольних територій.

З 2000 по 2014 роки динаміці населення $N_1(t)$ добре відповідає модифікована експоненціальна регресія (рис.1)

$$N_1(t) = \exp(a_0 + a_1 \cdot t) + C_1, \quad (1)$$

де $a_0 = 138,16$; $a_1 = -0,0649$; $C_1 = 12578$.

Оскільки після 2014 року загальний тренд не змінився, то з урахуванням зменшення площі підконтрольних територій, зміні чисельності населення $N_2(t)$ відповідає аналогічна регресія, яка відрізняється тільки значенням C

$$N_2(t) = \exp(a_0 + a_1 \cdot t) + C_2, \quad (2)$$

де $C_2 = 11890$.

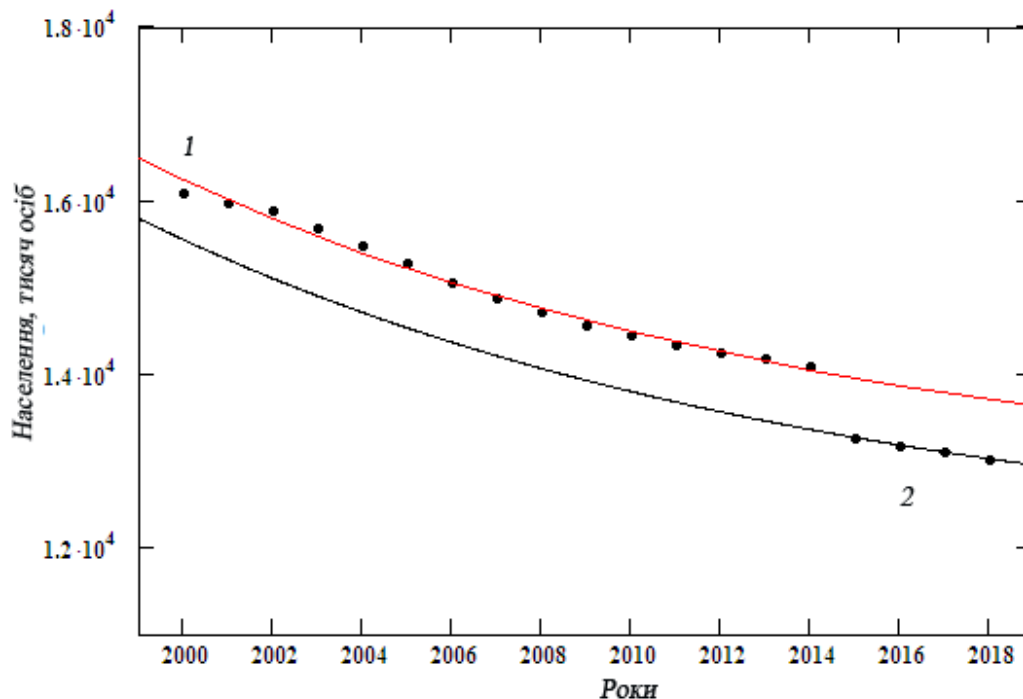

Рис.1. Динаміка чисельності сільського населення в Україні за 2000-2018 рр.
 $N_1(1)$, $N_2(2)$.

З отриманих регресій зроблено прогноз на 2025 рік. Згідно регресії (1) кількість сільського населення на всій території України буде складати 132982,86 тисяч осіб, що на 791 тисяч менше ніж у 2014 році. З регресії (2) отримано, що у 2025 році, без врахування на даний час невідконтрольованих територій, кількість сільського населення складатиме 126095.81 тисяч осіб, що на 405 тисяч менше ніж у 2018 році.

В роботі проаналізовано вплив міграції на зменшення чисельності сільського населення та висунуто пропозиції по покращенню демографічної ситуації у сільських поселеннях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Радченко С.Г. Методология регрессионного анализа. / С.Г. Радченко – К. : Корнійчук. – 2011.
2. Guorfi L. / L. Guorfi, M. Kohler, A. Krzyzak and H. A Walk. Distribution-Free Theory of Nonparametric Regression. – New York: Springer, 2002.
3. Clements M.P., Hendry D.F. Forecasting economic processes. International Journal of Forecasting 1998. Vol. 14. P. 111-131.
4. Holt C.C. Forecasting trends and seasonal by exponentially weighted averages. International Journal of Forecasting. 2004. Vol. 20. P. 5-13.

**ВИКОРИСТАННЯ ЛАНЦЮГОВИХ ДРОБІВ
У ДЕЯКИХ ЗАДАЧАХ ЛОГІСТИКИ**

Дана робота присвячена деяким теоретичним питанням про скінченні ланцюгові дроби, які використовують для розкладу раціональних чисел. У роботі представлено деякі можливості використання ланцюгових дробів у логістиці. Наведено приклад формування математичної моделі та оптимальний розв'язок, що надає заощадливі можливості для перевезення вантажу за заданих умов.

Ключові слова: математична модель, ланцюгові дроби, вантаж, перевезення, рівняння, оптимальний розв'язок.

Ланцюгові дроби були об'єктом дослідження і застосування відомих математиків минулого, зокрема, Л. Ейлера, К. Гаусса, П. Чебишева, Б. Рімана. Історично в теорії ланцюгових дробів утворилося два напрямки. В першому вивчаються скінченні ланцюгові дроби, які є розкладом раціональних чисел за алгоритмом Евкліда. В другому – алгоритми розкладу ірраціональних чисел в нескінченні ланцюгові дроби, оцінки похибок наближень за допомогою підхідних дробів.

Особливість ланцюгових дробів у тому, що вони не пов'язані з жодною системою числення. Кожне раціональне число можна єдиним чином представити у вигляді скінченого ланцюгового дроби. Крім того ланцюгові дроби дають найточніші наближення. А не значне використання таких дробів пояснюється тим, що для них не існує зручних правил арифметичних дій.

Мета роботи: сформулювати поняття ланцюгового дроби та навести приклади застосування ланцюгових дробів для вирішення деяких питань в логістиці.

Означення. Ланцюговим або неперервним дробом називається вираз

$$a + \frac{1}{a_1 + \frac{1}{a_2 + \frac{1}{a_3 + \dots + \frac{1}{a_n}}}} \quad (1)$$

де a – ціле число, a_1, a_2, \dots, a_n – натуральні числа.

Для зручності запису ланцюговий дріб (1) можна позначати і так $(a_1; a_2, a_3, \dots, a_n)$. У цьому записі ціле число відділяється крапкою з комою, а інші числа – комами.

Приклад 1: Розглянемо дріб $\frac{39}{17}$. Представити дріб $\frac{39}{17}$ у вигляді ланцюгово-го.

$$\text{Розв'язання: } \frac{39}{17} = 2 + \frac{5}{17} = 2 + \frac{1}{\frac{17}{5}} = 2 + \frac{1}{3 + \frac{2}{5}} = 2 + \frac{1}{3 + \frac{1}{\frac{5}{2}}} = 2 + \frac{1}{3 + \frac{1}{2 + \frac{1}{2}}}.$$

Отже, звичайний дріб $\frac{39}{17}$ розклали в неперервний дріб $(2;3,2,2)$.

Теорема. Загальний розв'язок у цілих числах рівняння $ax + by = c$, де $a, b, c \in Z$ і $(a, b) = 1$ можна подати у вигляді:

$$\begin{cases} x = (-1)^{m-1} \cdot c \cdot q_{n-1} + b \cdot t, \\ y = (-1)^n \cdot c \cdot p_{n-1} - a \cdot t; \end{cases} \quad (2)$$

де $t \in Z$, p_{n-1} , q_{n-1} – чисельник і знаменник ланцюгового дробу $\frac{a}{b}$.

Приклад 2. Розв'язати рівняння у цілих числах $-117x + 343y = 119$.

Розв'язання: Запишемо рівняння у вигляді $117 \cdot (-x) + 343y = 119$. Представимо дріб $\frac{117}{343}$ у вигляді ланцюгового дробу, тобто:

$$\frac{p_6}{p_6} = \frac{117}{343} = 0 + \frac{1}{2 + \frac{1}{1 + \frac{1}{13 + \frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \frac{1}{2}}}}}}}} = \frac{44}{129}.$$

Отримані значення підставимо в систему (2), отримаємо:

$$\begin{cases} -x_0 = (-1)^{7-1} \cdot 119 \cdot 129 + 343t, & t \in Z, \\ y_0 = (-1)^7 \cdot 199 \cdot 44 - 117t; \end{cases}$$

$$\begin{cases} x_0 = -15351 + 343t, \\ y_0 = -5236 - 117t; \end{cases} \quad t \in Z.$$

В результаті маємо великі за абсолютною величиною частинні значення x_0 та y_0 , але з загального розв'язку легко отримати значення для x та y , які будуть найменші за абсолютною величиною. Нехай $t = -45$, тоді розв'язком системи є пара чисел $(84; 29)$. Загальний розв'язок матиме вигляд: $\begin{cases} x = 84 + 343t, \\ y = 29 - 117t; \end{cases} t \in Z.$

Розглянемо приклад задачі з логістики, де мені вдалося використати діофантове рівняння та розв'язати його за допомогою ланцюгових дробів.

Задача. Для перевезення певного товару використовують контейнери по 170 кг та 190 кг, яка навантажують на машини вантажопідйомністю 3 тони. Чи можна цими контейнерами завантажити машини повністю?

Розв'язання. Позначивши через x та y кількість контейнерів по 170кг та 190кг відповідно, отримаємо рівняння: $170x + 190y = 3000$, або поділивши на 10 ліву та праву частину, рівняння набудатиме виду: $17x + 19y = 300$, розв'язок якого будемо шукати в цілих невід'ємних числах.

Утворимо з коефіцієнтів рівняння неправильний дріб $\frac{17}{19}$ і запишемо його у вигляді ланцюгового дробу: $\frac{17}{19} = \frac{1}{1 + \frac{2}{17}} = \frac{1}{1 + \frac{1}{8 + \frac{1}{2}}}$.

Передостаннє наближення цього ланцюгового дробу є $\frac{1}{1 + \frac{1}{8}} = \frac{8}{9}$. Знайдемо

різницю $\frac{17}{19} - \frac{8}{9} = \frac{17 \cdot 9 - 19 \cdot 8}{19 \cdot 9} = \frac{1}{19 \cdot 9}$. Отже, $17 \cdot 9 + 19 \cdot (-8) = 1$.

Отримали рівність, де в лівій частині записаний вираз, схожий на ліву частину рівняння, але в правій частині замість 300 стоїть 1. Помножимо обидві частини цієї рівності на 300:

$$17 \cdot 2700 + 19 \cdot (-2400) = 300.$$

Це означає, що $(2700, -2400)$ є частинним розв'язком рівняння. Отже, загальний розв'язок можна подати у вигляді: $\begin{cases} x = 2700 - 19t, \\ y = -2400 + 17t; \end{cases} t \in \mathbb{Z}$.

Враховуючи, що $\frac{2400}{17} < t < \frac{2700}{19}$, $141\frac{3}{17} < t < 142\frac{2}{19}$, $t = 142$

Отже, що $x = 2$, $y = 14$. Тобто для оптимального використання вантажівок, що перевозять по 3 т кожна, необхідно розташовувати контейнери наступним чином: два по 170 кг та 14 по 190 кг.

Виконана робота розширює уявлення про способи запису раціональних чисел та представляє одну із таких форм – це запис дійсного числа за допомогою ланцюгових дробів. Представлено один із способів застосування ланцюгових дробів для розв'язування прикладних задач у логістиці. Правильне формування математичної моделі, її аналіз та розв'язання є шляхом до оптимальних вантажоперевезень та раціонального використання вантажівок, що заощаджує час та кошти компанії-перевізника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сергеев И.Н.Примени математику / И.Н. Сергеев, С.Н. Олейник, С.Б. Машков – М.: Наука. – 1989.
2. Устинов А. Цепные дроби вокруг нас // Квант. – 2010. – №2. – С.32-34.
3. Лейфура В.М. Задачі з цілими числами. – Харків: Основа, 2003. – 144 с.

СТРИГІНА О.А., канд. фіз.-мат. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

КЛАСИЧНІ МОДЕЛІ НАЙВАЖЛИВІШИХ РИНКІВ: РОБОЧОЇ СИЛИ, ГРОШЕЙ ТА ТОВАРІВ

Проведений аналіз ринків робочої сили, грошей та товарів на основі класичної теорії Джона Кейнса. Розглянуті умови, за яких відбувається рівновага на ринках. Всі три ринки розглянуті нерозривно один від одного, так як дисбаланс на одному із них приводить до зміни балансу на інших.

Ключові слова: модель, виробнича функція, пропозиція, граничний продукт, рівновага.

У 1936 р. відомий англійський економіст Джон Кейнс висунув нове пояснення дії механізмів ринкової економіки. Він стверджував, що ринкова система сама по собі не здатна забезпечити повну зайнятість, що повна зайнятість швидше випадкова, ніж закономірна, що держава повинна проводити особливу політику для досягнення повної зайнятості. Ринок товарів за Кейнсом виглядає інакше, ніж в класичній моделі, – закон Сея у Кейнса перевернений і має вигляд: *попит створює пропозицію*. На ринку робочої сили у Кейнса повна зайнятість не обов'язкова, і сама модель Кейнса значно складніша за класичну.

Ринок робочої сили. У класичній моделі приймаються наступні *аксіоми*:

а) фірми вільні при наймі робочої сили, тобто можуть вільно наймати звільняти робітників;

б) за інших рівних умов граничний продукт праці знижується у міру зростання робочої сили;

в) пропозиція робочої сили зростає із зростанням реальної заробітної платні.

Модель цілком можна розглянути на прикладі якої-небудь типової фірми. Хай $y = F(\bullet, L)$ – її виробнича функція, L – величина трудових ресурсів, що споживаються фірмою, тобто робочої сили. Граничний продукт праці є $\partial F / \partial L$. Умова "б" є загальна вимога до виробничих функцій і відомая як закон спадної віддачі праці, який має вигляд $\partial^2 F / \partial L^2 < 0$.

Із загальної теорії фірми відома умова рівноваги для фірми по трудових-ресурсах:

$$v(\partial F / \partial L) = p, \quad (1)$$

де v – ціна продукції, що виробляється, p – ставка заробітної платні. Неформально умова (1) дуже зрозуміла: якщо при даній величині L має міс-

це нерівність $v(\partial F / \partial L) > p$, то вигідно найняти ще одного працівника, оскільки ціна додаткового продукту, який ним вироблений, більша за його зарплатню; якщо ж вірна протилежна нерівність, то треба скоротити працівника. Відношення p/v називається *реальною заробітною платнею*. Його економічне значення – скільки одиниць товару, що вироблений, може купити робітник на свою зарплату.

Сумарний попит L^D на робочу силу і зайнятість – це, по суті одне і те ж саме. Хай L^S позначає сумарну пропозицію робочої сили. Приблизні залежності L^D і L^S від реальної заробітної платні p/v показані на мал. 1. Рівновага на ринку праці характеризується рівністю попиту L^D і пропозиції L^S . Хай $(p/v)^*$ і L^* – відповідно реальна заробітна платня і сумарний попит на робочу силу, тобто зайнятість при рівновазі.

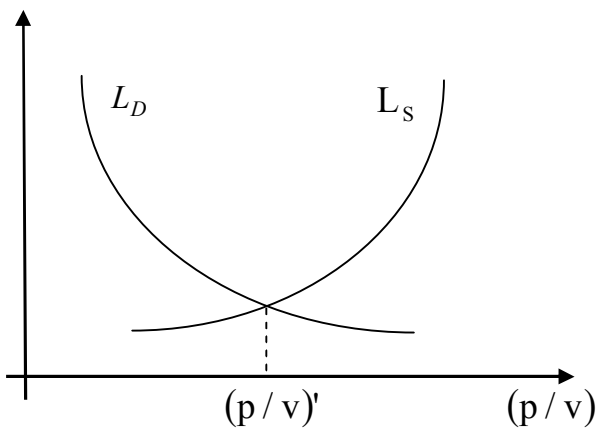

Рис. 1

Класичне пояснення стійкості рівноважного стану таке. При перевищенні реальної заробітної платні рівноважною, тобто при $p/v > (p/v)^*$, виникає надмірна пропозиція робочої сили, що призводить до зменшення підприємцями заробітної платні p і тим самим і реальної заробітної платні p/v , тобто відбувається повернення до рівноваги. Якби виявилось $p/v < (p/v)^*$, то зменшилася би пропозиція робочої сили. Нестача робочої сили змусила би підприємців підвищити заробітну платню, а тим самим і реальну заробітну платню (p/v) , тобто відбулося б повернення до рівноваги.

Ринок грошей. Згідно кількісної теорії грошей попит на них визначається формулою $M = kPY$, де Y – національний продукт (всі готові товари і послуги, що вироблені в економічній системі); P – рівень цін k – деяка постійна. Існують два варіанти кількісної теорії грошей. Один з них виходить з рівняння обміну Фішера $MV = PY$, де V – швидкість обігу грошей, а M – необхідна кількість грошей для обслуговування розрахунків, тобто попит на гроші виражається формулою $M = PY/V$. Таким чином, константа $k = 1/V$. З цього рівняння випливає, що за інших рівних умов: чим більше товарів і послуг, тим більше треба грошей; чим вищі ціни, тим більше треба грошей; чим швидше обертаються гроші, тим їх треба менше. Що стосується пропозиції грошей, то вважається, що вона жорстко регулюється державою, яка визначає його, виходячи часто з позаекономічних вимог. Позначимо її M^S . Рівновага на грошовому ринку визначається рівністю $M^D = M^S$. Один з постулатів класичної грошової теорії свідчить, що грошовий ринок завжди знаходиться в рівновазі, що грошей завжди

рівно стільки, скільки економіці треба. З цього випливають, наприклад, наступні висновки:

1) друкуючи гроші, уряд сприяє підвищенню цін (бо величини Y і V набагато більш інерційні, ніж ціни);

2) вживаючи заходи по прискоренню обігу грошей, уряд сприяє зниженню цін (через збільшення швидкості обороту, що не дає зменшитися рентабельності).

Змінюючи норму відсотка, уряд (центральний банк) може впливати на величину k – із збільшенням норми відсотка зменшується k , і навпаки.

Ринок товарів. У класичній моделі діє так званий закон Сея. Цей закон утілює надзвичайно просту ідею про те, що сам процес виробництва товарів створює дохід, який в точності дорівнює вартості товарів, які вироблені. Якщо коротко, то *пропозиція створює попит*. Звідси випливає, що національний дохід Y повинен дорівнювати обсягу національних витрат E :

$$Y = E.$$

Але E є сума витрат домашніх господарств і фірм на споживання C і витрат фірм у формі інвестицій I . Національний дохід теж поділяється на споживання C і заощадження S . Звідси одержуємо умову рівноваги на ринку товарів: $I = S$, тобто попит на інвестиції повинен забезпечуватися обсягом заощаджень. Постулюється, що за інших рівних умов попит на споживацькі C і інвестиційні I товари залежить від норми відсотка $r - C(r), I(r)$, а саме, кожний попит спадає із зростання.

Висновок. Підсумовуємо опис всіх трьох ринків разом.

Ринок робочої сили. Попит $L^D = L^D(p/v)$, пропозиція $L^S = L^S(p/v)$, рівновага $L^D((p/v)^*) = L^S((p/v)^*) = L^*$.

Ринок грошей. Попит $M^D = PY/V$, пропозиція $M^S = const$, рівновага $PY/V = M^D = M^S$.

Ринок товарів. Попит $C = C(r)$, $I = I(r)$, обсяг заощаджень $S = S(r, L)$, рівновага $I = S$. Кожний з ринків характеризується своїми кривими попиту і пропозиції і точками рівноваги. Всі три ринки пов'язані один з одним. Варто якомусь з них вийти з рівноваги, як це відіб'ється на інших.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Экланд И. Элементы математической экономики./ М.: Мир, 1983.
2. Перегудов Ф. Введение в системный анализ./ Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. М.: Высш. Шк., 1989.
3. Пономаренко О.І. Системні методи в економіці, менеджменті та бізнесі/ Пономаренко О.І., Пономаренко В.О. К.: Либідь, 1995.

АРТИМОНОВА І.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Обґрунтовано чинники, що стримують розвиток конкурентоспроможності вітчизняної агропродовольчої продукції на зовнішніх ринках. Висвітлено результати аналізу частки експорту в загальному обсязі зовнішньої торгівлі продукції аграрного сектору України. Розкрито зовнішньоторговельні перспективи розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку в умовах глобалізації.

Ключові слова: кон'юнктура, зовнішні ринки, конкурентні переваги, міжнародні стандарти, експортний потенціал.

В останні роки помітно зростає частка експорту вітчизняної агропродовольчої продукції, що зумовлено сприятливою зовнішньою кон'юнктурою ринку. При цьому частка імпорту залишається практично не змінною (коливається в межах 10%), що зумовлено низькою купівельною спроможністю населення країни, низьким рівнем прибутковості товаровиробників та девальвацією національної валюти (гривні). За таких умов вітчизняним товаровиробникам агропродовольчої продукції не вдалося сформувати та посилити конкурентні переваги УКТ ЗЕД 01-24, а також повністю використати ефекти від інтеграції по імпорту.

Розглянемо чинники, що значною мірою перешкоджають досягненню конкурентоспроможності вітчизняної агропродовольчої продукції на зовнішніх ринках:

1. Обмежена номенклатура агропродовольчої продукції демонструє позитивну динаміку зовнішніх поставок протягом останніх років. Так, збереження позитивного сальдо забезпечується переважно завдяки зерновим злакам, насінню олійних культур, олії, частка яких у загальному експорті складає близько 60%. Наразі половину українського експорту становить сировина або продукція з невисокою доданою вартістю. Як правило, експорт зазначеної продукції надто вразливий і залежить від природно-кліматичних умов, недобросовісних дій з боку конкурентів та інших деструктивів. Відомо, що продукція із високою доданою вартістю традиційно постачалися на ринки СНД. Однак, після вступу України до СОТ помітна тенденція до диверсифікації зовнішніх ринків, переважно через поступову втрату ринків СНД, зокрема РФ. При цьому, спостерігається динамічне зростання частки експорту до Азійських країн (з 25,6% від загального обсягу продажу сільськогосподарської продукції у 2008 році до 42,6% у 2017 році) та країн Африки (з 7,7% від загального обсягу продажу сільськогосподарської продукції у 2008 році до 14,2% у 2017 році), – ці значення свідчать про значну фінансову спроможність цих міжнародних ринків і конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції.

2. Реалізація експортного потенціалу агросектору економіки в умовах СОТ суттєво залежить від ступеня відповідності української продукції міжнародним стандартам, оскільки безпека та якість продуктів харчування нині є одним з пріоритетів у міжнародній торгівлі, а також ключовим бар'єром при доступі вітчизняної продукції на зарубіжні ринки та імпорту товарів на внутрішній ринок.

Зазначимо, що Україна після вступу до СОТ отримала новий імпульс поставки агропродукції. Зрештою, частка експорту сільськогосподарської продукції від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарів з України зросла з 16,9% у 2008 році до 41,5% у 2017 році (у 2009 р. цей показник становив 24,6%, 2010 р. – 19,9%, 2011 р. – 19,2%, 2012 р. – 26,5%, 2013 р. – 27,4%, 2014 р. – 31,6%, 2015 р. – 38,7%, 2016 р. – 42,5%). Зовнішні поставки аграрної продукції у 2017 році склали 18,0 млрд дол. США, що майже на 60% більше аналогічного показника у 2008 році. Так, частка експорту у загальному обсязі продажу агропродовольчої продукції зросла з 62,5% у 2008 році до 79,4% у 2017 році [1].

З огляду на вище викладене, можемо стверджувати, що Україна суттєво наростила експорт цілої низки сільськогосподарських культур та продуктів харчування, а саме рослинні жири, продукти рослинного походження та окремі продукти тваринного походження. Разом з тим, вона до сих пір не увійшла до числа провідних експортерів, які на агропродовольчих ринках визначають світові ціни. Так, на сьогодні Україна впевнено лідирує за зовнішніми поставками олії, помітне місце посідає за експортом пшениці, ячменю, кукурудзи і соєвих бобів.

Оцінюючи зростання обсягів і частки експорту можна констатувати те, що Україною не повною мірою використовуються можливості у зовнішньоекономічній діяльності, в результаті того, що в основному екпортується сировина. Отже, у нинішніх умовах для України стратегічним пріоритетом розвитку агропродовольчого ринку повинно стати формування сталих агропродовольчих ланцюгів із високою доданою вартістю.

Ключовими факторами, які стримують ріст експорту продукції галузі є недостатня конкурентоспроможність агропродукції, відсутність дієвої аграрної політики держави та стратегії розвитку національного агропродовольчого ринку.

Зазначимо, що значний відсоток імпорту по групі «олія рослинна всіх видів» пов'язаний із ввезенням тропічних олій (пальмова, кокосова олії тощо), які не виробляються в Україні, але часто використовуються при виробництві продовольчих та непродовольчих товарів вітчизняними підприємствами. Разом з тим, внутрішній попит на соняшникову олію забезпечувався за рахунок власного виробництва [2].

Переважну частину імпорту плодово-ягідної продукції складають екзотичні види фруктів такі як цитрусові, банани, фініки, ананаси тощо. Очевидно, що скорочення частки імпорту плодів і ягід можливо забезпечити лише на основі розробки та реалізації політики імпортозаміщення.

Оскільки експортоорієнтовані галузі сільського господарства України уже працюють за світовими стандартами, перебудови потребують насамперед галузі, що працюють на внутрішній ринок, у виробничій структурі яких переважають дрібні агровиробники. Проаналізувавши динаміку товарної структури експорту сільськогосподарської продукції можна визначити реалізований експортний потенціал та перспективні експортоорієнтовані групи продукції. Встановлено, що за багатьма позиціями (в основному ріпак, насіння соняшникове кондитерського напрямку, зерно пшениці, сорго, тощо) здійснюється експорт сировини, водночас коли експорт готової продукції більш вигідний для країни.

Встановлено, що пріоритетними напрямками розвитку зовнішньоекономічної орієнтації аграрного сектору України повинні стати підвищення рівня якості продукції та нарощення експортного потенціалу за рахунок диверсифікації товарної пропозиції із високою доданою вартістю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вступ до СОТ сприяв розвитку національної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2460676-vstup-do-sot-spriav-rozvitku-nacionalnoi-ekonomiki-mert.html> (дата звернення: 01.10.2019).
2. Яценко О. М. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. Серія: Економічні науки. 2015. № 3 (80). С. 39–49.

Секція 2: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

УДК 351:005.3

АРБУЗОВА Т.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СИСТЕМНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Публічне управління є цілісною, внутрішньо диференційованою, інтегрованою системою взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які набувають нових властивостей, не притаманних її окремим компонентам. З'ясовано, що публічне управління має такі ознаки як цілісність, структурність, адаптивність, динамічність, стійкість, здатність до самоорганізації та самоуправління. Доведено, що система публічного управління є формою взаємодії і розвитку адміністративно-управлінських відносин між об'єктом і суб'єктом впливу, що втілені у законах, цілях, принципах, функціях, методах і процесі державного та муніципального управління, обумовлені дією сучасних соціальних, економічних, правових, політичних, культурних, національних та інших факторів.

Ключові слова: система публічного управління, елементи, об'єкт, суб'єкт, структура, управлінський вплив.

Свідомий вплив на розвиток суспільства і країни передбачає розгляд публічного управління як цілісної, внутрішньо диференційованої, інтегрованої системи взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів. Якісні характеристики цих елементів становлять зміст системи, сукупність закономірних зв'язків між еле-

ментами – внутрішню форму, або структуру системи [1]. Лейтмотивом теорії системності є те, що жодне рішення чи дія не ізольоване від інших і має наслідки для всієї системи [2].

Системність є органічною характеристикою публічного управління, вимогою його дієвості шляхом забезпечення цілеспрямованості, координації, узгодженості, субординації, реординації, раціональності його компонентів.

Реалізація принципу системності потребує впорядкування (систематизації) процесу здійснення публічного управління і передбачає:

- визначення основних елементів системи управління;
- формування зв'язків між складовими системи;
- забезпечення взаємодії між елементами системи та цілісної системи із зовнішнім середовищем;
- виявлення нових процесів і явищ, які стали результатом такої взаємодії;
- забезпечення відносної автономності системи від зовнішнього середовища;
- аналіз стану та властивостей системи під впливом дії елементів і середовища.

Елемент, як структуроутворююча складова частина системи, наділений однією або кількома якостями, які вказують на його місце у внутрішній будові системи і які можуть проявлятися за умов взаємодії з іншими компонентами. Взаємодія елементів системи управління має нові властивості, які не притаманні її елементам.

Як різновид соціальних систем публічне управління має ряд ознак. Цілісність передбачає формалізацію, впорядкування, взаємозв'язки та взаємодію внутрішніх елементів управлінської системи. Сила поєднання зв'язків між складовими елементами, між суб'єктами і об'єктами публічного управління характеризує цілісність системи.

Структурність означає вертикальну та горизонтальну будову елементів системи. Ця властивість дозволяє виявити організаційну та функціональну архітектуру публічного управління, субординаційні, реординаційні та координаційні зв'язки системи.

Адаптивність обумовлена необхідністю забезпечення пристосування системи та її елементів до умов зовнішнього середовища, оскільки публічне управління є невід'ємною складовою соціальної системи суспільства.

Динамічність як властивість публічного управління означає постійний пошук та удосконалення змісту й оптимальної структури управління суспільством і країною.

Стійкість як властивість системи публічного управління – це здатність зберігати існуючий статичний чи динамічний стан, не піддаватися руйнівним процесам під впливом зовнішніх чинників. Запорукою забезпечення стійкості є безперервність, достовірна оцінка об'єкта публічного управління, оперативність прийняття управлінських рішень.

Здатність до самоорганізації та самоуправління як процес впливу на самого себе без спеціального стороннього втручання з метою досягнення поставле-

них цілей, зумовлена авторитетом публічної влади у суспільстві, високим моральним та етичним цензом, дисципліною та відповідальністю її представників.

Відповідно до постулатів наукового менеджменту система публічного управління складається з таких компонентів:

- механізм публічного управління як комплекс цілей, принципів, функцій, форм, методів, інструментів, використання і взаємодія яких має забезпечити ефективне задоволення потреб суспільства та його складових. На якість задіяного механізму публічного управління і міру його відповідності конкретним соціально-економічним та іншим суспільним проблемам впливає рівень професіоналізму персоналу публічних служб;

- суб'єкт публічного управління – керуюча ланка системи. До суб'єктів належать органи державної влади, що уособлюють державне і регіональне управління (уряд, місцеві адміністрації), органи місцевого самоврядування як представники муніципальної влади, які залучають політичні партії, громадські організації, наукові установи з метою всебічного задоволення інтересів соціальних груп суспільства та забезпечення наукового підходу до управління;

- об'єкт публічного управління є керованою підсистемою, на яку чинить владний вплив суб'єкт управління – суспільство та його соціальна, економічна та адміністративно-територіальна структура, суспільна діяльність, соціально-економічні, культурно-національні та інші процеси;

- функції публічного управління – види публічної діяльності, що відображають напрями втілення цілеспрямованого впливу держави та місцевого самоврядування на відносини і зв'язки членів суспільства в процесі його життєдіяльності та управління ним. Аналогічно функціям наукового менеджменту комерційних установ функціями публічного управління є планування, організація, регулювання, мотивація, контроль;

- організаційна структура публічного управління – будова і підпорядкування складових елементів державного та муніципального управління шляхом поділу завдань і функцій між підрозділами апарату управління, які діють для досягнення поставленої мети. Основними типами організаційних структур у публічному управлінні є лінійна, функціональна, змішана;

- персонал публічного управління – службовці, що втілюють функції державного управління і місцевого самоврядування чи сприяють їх здійсненню і формують апарат публічного управління;

- процес публічного управління – прямий або опосередкований вплив органів і персоналу публічної влади на об'єкти управління для досягнення запланованої мети. Організація процесу управління передбачає встановлення виконавців, ресурсного забезпечення, поетапний розподіл і послідовність реалізації управлінських робіт (функцій) протягом обумовленого періоду часу (публічне адміністрування), стимулів, контроль виконання.

Таким чином, система публічного управління є формою взаємодії і розвитку адміністративно-управлінських відносин між об'єктом і суб'єктом впливу, що втілені у законах, цілях, принципах, функціях, методах і процесі державного

та муніципального управління, обумовлені дією сучасних соціальних, економічних, правових, політичних, культурних, національних та інших факторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 743 с. – С. 234–583.
2. Армстронг М. Менеджмент: методы и приемы / пер. с 3-го англ. изд. Киев : Знання-Прес, 2006. 876 с. – С. 21.

УДК 351/354:005.5

ЛОБУНЕЦЬ В.І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Визначено основні теоретичні аспекти прийняття управлінського рішення. Виявлено неоднозначність підходів до поняття управлінського рішення в наукових працях ряду науковців. Встановлено, що поняття управлінського рішення доцільно розглянути у широкому і вузькому значенні. Розглянуто особливості інтуїтивних управлінських рішень та заснованих на судженні. Обґрунтовано сутність прийняття управлінського рішення в системі публічного адміністрування, основною метою якого є визначення і реалізація напрямів державної політики, цілей держави, стратегічних пріоритетів у їх досягненні, структури державної влади, розв'язання соціально-економічних проблем суспільства на державному рівні

Ключові слова: управлінське рішення, публічне адміністрування, прийняття управлінського рішення, інтуїтивні управлінські рішення.

Управлінська діяльність завжди є груповою, колективною, оскільки здійснюється органом державної влади чи місцевого самоврядування. Вона передбачає колективну взаємодію групи людей через різні органи влади на основі лінійних і функціональних зв'язків. Процес управління є свідомою та цілеспрямованою діяльністю, що передбачає виконання повноважень суб'єктів управління шляхом розробки, прийняття і впровадження державно-управлінських рішень, а також послідовну реалізацію управлінського циклу через планування, організацію, мотивацію та контроль, що суттєво впливає на зміни в суспільстві для досягнення бажаного стану згідно з встановленими цілями [1, с. 67].

Розглядаючи управління через призму публічного адміністрування, виявлено, що воно являє собою організацію діяльності згідно з вимогами об'єктивних законів, що здійснюється через організацію й реалізацію цілеспрямованого впливу на суспільство. З функціонального погляду публічне адміністрування наділяє управління властивістю цілеспрямовано впливати на суспільство з метою організації і координації його діяльності. Тому управління є визначальним елементом публічного адміністрування, оскільки розкриває перед суспільством ряд можливостей щодо реалізації влади [2, с. 34].

Погоджуємося з думкою ряду науковців, які під поняттям управлінського рішення на підприємстві розглядають творчу дію суб'єкта управління (одного індивіда чи групи осіб), що розробляє програму діяльності для всього колективу з метою ефективного розв'язання проблеми на основі законів функціонування керованої системи і аналізу інформації про її стан. У такому понятті творчий підхід дозволяє оптимально застосувати такі методи як досвід та інтуїція, що суттєво впливає на застосування раціонального підходу у прийнятті рішень [3, с.44].

У науковій літературі присутнє бачення управлінського рішення, в яке вкладається поняття вибору керівником альтернатив в межах його повноважень та посадових обов'язків з метою досягнення цілей організації [4, с.35].

Таке твердження не є цілком вірним, оскільки це поняття не розкриває місце колективних методів прийняття рішень та не вказує на відповідальність керівника за виникнення особливо ризикових ситуацій.

Поняття управлінського рішення доцільно розглянути як у широкому так і вузькому значенні. Так, у широкому тлумаченні під прийняттям рішень розуміють увесь процес управління, який охоплює як сам процес прийняття рішень, так і аналіз виконання, підсумок результатів та контроль його реалізації [5, с. 142].

Більш вузьке поняття висвітлює прийняття рішень як вибір кращого рішення з переліку альтернатив. Проте необхідно зазначити, що альтернативні варіанти не з'являються самі, тому процес прийняття рішень передбачає крім того пошук альтернативних рішень, вибір критеріїв для аналізу та способів оцінки альтернатив [6, с. 102].

Отже, вироблення рішення розглядають як процес вибору серед сукупності можливих альтернатив та варіантів дій, які спрямовуються на отримання кінцевого результату та досягнення встановлених цілей. Такий процес реалізується безпосередніми діями суб'єкта управління в напрямі досягнення встановленої мети в реальній чи запланованій ситуації.

Визначення управлінського рішення потребує наявності трьох важливих компонентів: інтуїції, судження і раціональності. Залежно від цього розглядають типи рішень: інтуїтивні та засновані на судженні.

Інтуїтивні рішення приймаються людьми на основі особистих відчуттів про правильність вирішення ситуації. Інтуїція вважається гарною властивістю управлінця і може зростати разом з досвідом, але швидкоплинність змін, наявність випадкових ситуацій та різних обставин потребує пошуку інших джерел інформації, необхідної для прийняття осмисленого рішення.

Прийняття управлінських рішень на основі судження базується на логіці, знаннях, аналізі інформації, раціональному мисленні. Але доцільність суджень не буде достатньо оптимальною в умовах, коли управлінець стикається з ситуаціями, з якими не мав справи в минулому і тоді логічно орієнтуватися на інтуїцію.

Управлінське рішення в системі публічного управління є цілеспрямованим і обґрунтованим публічними органами в особі посадовців (керуючих об'єктів)

впливом на суспільство (керовані об'єкти), який виявляє владні інтереси держави, має офіційно виражений характер і форму, відображається та закріплюється державними нормативно-правовими документами, прийнятими органами публічної влади або посадовими особами в межах отриманих повноважень. Основною метою такого управлінського рішення є визначення і реалізація напрямів державної політики, цілей держави, стратегічних пріоритетів у їх досягненні, структури державної влади, розв'язання соціально-економічних проблем суспільства на державному рівні [1, с. 73].

Потреба в прийнятті управлінського рішення з'являється у зв'язку із зовнішнім впливом, зокрема, вказівкою вищого органу управління, координацією діяльності з іншими структурами органів управління, так і з внутрішнім, пов'язаним з порушенням дисципліни чи відхилення від методів і напрямів діяльності, заохочення працівників, виникнення резервів чи альтернатив для удосконалення діяльності тощо. Управлінські рішення є прогнозованим відповідним відгуком на вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. Вони сприяють розв'язанню проблеми і максимальному результату для реалізації поставлених цілей [7, с. 195].

Як висновок, зауважимо, що управлінське рішення є результатом людської діяльності, яке відображає роль і місце індивіда в процесі управління. Вироблені рішення мають відповідати суспільним цілям та задовольняти спільні інтереси тих, хто прагне досягти поставленої мети, а також відповідати вимогам щодо їх політичної орієнтації та політичного вибору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кальниш Ю. Г., Лозинська Т. М., Тимцуник В. І. Публічне управління та адміністрування: навчальний посібник. М-во освіти і науки України, Полтав. держ. аграр. акад., 2015. 280 с.
2. Ястремська О. М., Мажник Л. О. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.
3. Воронкова В. Г., Ажажа М. А. Менеджмент та адміністрування: навчально-методичний посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2011. 260 с.
4. Дегтяр А. О., Степанов В. Ю., Тарабан С. В. Управлінські рішення в органах державної влади: моногр. / за заг. ред. А. О. Дегтяра. Харків: «С.А.М.», 2010. 276 с.
5. Балдин К. В. Управленческие решения: учебник для вузов. М.: Гардарики, 2000. 582 с.
6. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Організація праці менеджера: навч. посібник для ВНЗ. Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. І. Туган-Барановського. К.: ВД «Професіонал», 2004. 303 с.
7. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління: підручник. / за ред. А. Ф. Мельник. К.: Знання, 2009. 582 с.

ІВАНОВА Л.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ, ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Розглядаються проблеми розвитку кооперативних відносин в сільській місцевості. Особлива увага приділена оцінці першопричин функціонування неформальних кооперативних відносин, як основи виживання сільського співтовариства. Здійснено їх типологізацію та оцінено вплив на функціонування сільського співтовариства.

Розглянуто першопричини гальмування розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в сільських населених пунктах.

Запропоновані напрямки розвитку сільськогосподарської кооперації, як основи розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: сільське господарство, кооперація, фермерське господарство, особисте селянське господарство, сільські території

В Україні нараховується близько 33164 фермерських господарства, більшість яких відноситься до малих 3996,5 тис. особистих селянських господарств. Для даних категорій сільськогосподарських виробників є характерним низька ефективність здійснення виробничо-господарської діяльності через обмеженість фінансових, матеріально-технічних ресурсів та наявність проблем зі збутом через відсутність відповідної інфраструктури. Вирішення вищезазначених проблем повинна вирішити сільськогосподарська кооперація.

Науковці розглядають сільськогосподарську формальну та неформальну кооперацію суб'єктів господарювання [1]. Нині в сільському співтоваристві переважає неформальні кооперативні відносини, які пов'язані з виробництвом та розподілом сільськогосподарської продукції. Вважаємо, що прояв захисної функції сільської громади на прояв зовнішніх загроз її співіснування. Дана обставина свідчить про прояв рис «моральної економіки» основоположником якої Д.Скотт.

Розглядаючи прояв сільськогосподарської кооперації можемо констатувати про характерних функцій сільської громади розподільчої та управлінської, що дає можливість забезпечити виживання матеріально слабкому сільському домогосподарство за рахунок більш міцнішого. Вони реалізуються в першу чергу за рахунок посилення міжсільської кооперації в процесі виробництва та розподілу та перерозподілу сільськогосподарської продукції та продовольства.

Необхідно зазначити що з період загострення протистоянь між державою та сільською громади спостерігається посилення мережі неформальної сімейної кооперації, як засобу виживання.

В період покращення взаємовідносин між державою і сільською громадою спостерігається послаблення неформальних кооперативних зв'язків. Вони переорієнтовуються на надання культурно-духовної та психологічної підтримки.

Вважаємо, що взаємодопомога між сільськими домогосподарства, як прояв неформальних взаємовідносин це не стільки християнська благодійність а як прояв колективного взаємострахування.

В процесі дослідження виділено наступні групи взаємодопомоги, що ґрунтуються на неформальних взаємовідносинах:

сусідська чи родинна допомога з виконання сезонних робіт з виробництва сільськогосподарської продукції;

допомога сільському домогосподарство з виконання певного виду робіт на основі рішення сільської громади, яке було прийнято на загальному зібранні жителів сільського населеного пункту;

допомога сільським домогосподарствам, які складаються з осіб похилого віку з ведення домашнього та особистого селянського господарства.

Як свідчать результати проведеного дослідження саме наявність тісних сімейних неформальних зв'язків може забезпечити розвиток сільської громади в умовах обмеженості бюджету сільської об'єднаної територіальної громади. Прикладом вищезазначеного явища є розвиток села Біла Церква Рахівського району Закарпатської області.

Як свідчать проведені нами дослідження спостерігається спільність і відмінність між змістом понять «сільська громада» та «кооперація». Спільною рисою вищезазначених категорій є прояв взаємодопомоги, відмінними – шляхи та методи реалізації.

Необхідно зазначити, формальні кооперативні зв'язки базуються на товарно-грошових відносинах, що передбачає отримання максимального прибутку, взаємовідносини в межах сільської громади переважно на ґрунтуються в першу чергу на морально-етичних нормах функціонування суспільства, що характеризується зниженням рівня ризику продовольчого забезпечення в межах чітко визначеної групи сільських домогосподарств та на отриманні мінімальної величини фіксованого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства.

В цьому аспекті досить важливо наголосити на проблемі функціонування формальних кооперативних зв'язків в сільській громаді. Нині в Україні 1236 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, більша половина яких не здійснює свою виробничо-господарську діяльність. Причинами такого становища є: недосконалість законодавства; що регламентують їх діяльність; відсутність на певному рівні фінансової державної та регіональної підтримки; відсутність кваліфікованих кадрів; тощо [2]. Проте, на нашу думку основною причиною такого становища є нерозуміння сутності формальних кооперативних зв'язків, які виникають в середовищі сільського співтовариства. По-перше, вони можуть проявлятися в середовищі мікро- та малих сільськогосподарських виробників, які розташовані на незначних відстанях один від одного. Проте, як свідчать результати досліджень в середовищі особистих селянських господарств переважають суб'єкти, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції та продовольства з метою задоволення власних потреб та реалізацією в незначних обсягах, які трактуються як «лишки».

Саме для даної категорії сільськогосподарських виробників є характерними неформальні кооперативні зв'язки. По-друге, в нашій країні не створені передумови до легалізації діяльності товарних селянських господарств і створення на їх базі фермерських господарств сімейного типу і формуванню на їх основі кооперативних об'єднань з виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Як свідчить аналіз існуючих нормативно-правових актів, щодо діяльності сімейних фермерських господарств вони: забороняють використовувати найману працю; не унормовано стимулювання і можливості розширення землекористування; відсутнє сприяння об'єднань малих СФГ для спільного обробітку землі і ведення господарства (американські партнерства, французькі ГАЄК).

Нині на законодавчому рівні не відрегулювало трактування поняття «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив» та «сільськогосподарський виробничий кооператив», що призводить до неузгодженості положень Законів України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» та Податкового кодексу з метою визначення їх статусу як не прибуткової організації.

Отже, широке поширення неформальної кооперації пояснюється, по-перше, тим, що сільськогосподарські виробники (головним чином особисті селянські та малі фермерські господарства) формують подібні кооперативні відносини не стільки з метою здійснення розширеного виробництва сільськогосподарської продукції, скільки для того, щоб забезпечити виживання в умовах прояву деструктивних явищ суспільно-політичному житті країни; по-друге, на основі положень Податкового кодексу сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є прибутковою організацією, що змушує сплачувати відповідні податки, що суттєво зменшує економічну вигоду його членів – малих сільськогосподарських товаровиробників та ОСГ.

Вважаємо, що соціальною базою нинішнього етапу розвитку сільськогосподарської кооперації малі фермерські господарствами а також ОСГ товарного спрямування.

Пошуки найбільш раціональних шляхів формування кооперативного сектора аграрної економіки призводять в перспективі до створення порівняно великих багатопрофільних кооперативних об'єднань, які будуть охоплювати значну кількість об'єднаних територіальних громад. Їх успішне функціонування дає можливість вирішувати на кооперативній основі не тільки виробничі, а й соціальні проблеми, пов'язані із забезпеченням зайнятості населення, мотивацією праці, відтворенням виробничої і соціальної інфраструктури об'єднаних територіальних громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідківська Л.В. Сільськогосподарська кооперація – основа розвитку аграрного підприємництва в Україні. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2017. Вип. 12(1). С. 186–192.

2. Піменова О. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація як чинник конкурентного господарювання малих і середніх господарств в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 58–61.

УДК: 338.439.5:339.562:658.821

БЛИК О.В., ПОЛЩУК С.П., кандидати екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Висвітлено проблему інноваційного розвитку сільського господарства у концепції формування конкурентоспроможності сільської місцевості. Досліджено питання перспективних напрямів розвитку сільської місцевості та підвищення її конкурентоспроможності. Окреслено основні проблеми та пріоритети інноваційного розвитку сільських територій.

Ключові слова: конкурентоспроможність сільської місцевості; інноваційний розвиток сільських територій; децентралізація влади; управлінські інновації.

У сучасному світі тотальної конкуренції за ресурси, робочу силу та ринки збуту конкурентоспроможними мають бути не лише держави, а й окремі їх регіони, громади і місцевості для того, щоб забезпечити своє процвітання, розвиток і комфортне та безпечне середовище для проживання людини. Таким чином, глобалізаційні процеси стимулювали вихід на міжнародну арену не лише окремих держав, а й регіонів, міст і навіть базових адміністративних одиниць найнижчого рівня. Відповідно регіон і сільська місцевість стають суб'єктами конкурентної боротьби на різних рівнях, а тому значно загострилося питання забезпечення конкурентоспроможності не тільки держав, а й окремих територій і місцевості, що стимулює до перегляду базових концепцій регіонального розвитку.

Однією з найгостріших проблем підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості України в новій економіці залишається низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання, що працюють у сфері аграрного виробництва та суміжних із ним секторах економіки. Проблема ускладнюється фактичною відсутністю інноваційно-активних несільськогосподарських підприємств у сільській місцевості, а також моральним старінням соціальної та комунальної інфраструктури села. Це знаходить своє відображення у зменшенні інвестування у розвиток сільської місцевості, втраті ресурсного і людського потенціалу сільських територій, насамперед у регіонах, які відзначаються специфічними природно-кліматичними умовами та малоземеллям.

Передумовою успішної участі сільської місцевості у конкурентній боротьбі є наявність у неї конкурентних переваг, тобто факторів, які створюють певну перевагу над конкурентами. Відповідно до теорії конкурентних переваг М. Портера, будь-яка країна або регіон чи місцевість із приблизно однаковим

рівнем економічного розвитку має певний, як правило, властивий тільки їм набір конкурентних переваг: більш високий рівень продуктивності праці, кваліфікація виробничого, технічного, комерційного персоналу, якість і технічний рівень продукції, що виготовляється, управлінська майстерність, стратегічне мислення на різних рівнях управління [1].

Сучасне надмірно конкурентне зовнішнє середовище вимагає від учасників конкурентної боротьби не просто конкурентних переваг, а стійких конкурентних переваг, які досягаються шляхом безперервного розвитку існуючих і створення нових ресурсів у відповідь на умови ринку, що швидко змінюються. Таким чином, звідси випливає, що конкурентоспроможність сільської місцевості представляє собою синергію конкурентоздатностей її природних умов, економіко-географічного положення і макропідсистем, які визначають умови функціонування регіону. Вона також багато в чому залежить від ступеню відмінностей в економічному потенціалі сільської місцевості, їх конкурентоспроможності, збалансованості регіонального відтворення, рівня взаємозв'язку структур виробництва і переробки, ефективності соціально-економічного функціонування і розвитку продуктивних сил.

Конкурентоспроможність сільської місцевості залежить від того, наскільки регіональний інтегральний показник конкурентоспроможності і ефективності розвитку зможе зацікавити всю систему виробництва і управління, підприємницькі структури, бізнес-структури, кожного працівника, трудові колективи в усіх сферах, комплексах і галузях економіки регіону в максимальному виявленні резервів економічного зростання виробництва і його розвитку, у тому числі в його якісному і структурному вдосконаленні, зниженні вартості, втрат обороту, трансакційних витрат, в істотному підвищенні ефективності господарювання, управління і фінансового оздоровлення економіки регіону. Ці резерви визначаються не лише мірою залучення до процесу економічного і політичного реформування виробничих підприємств і організацій, підприємницьких структур регіону, але і якістю інтеграції їх зусиль. Ефект від такої інтеграції, так званий синергетичний системний ефект, отримується від кращого використання ресурсів при комбінуванні виробничої і підприємницької діяльності, при їх оптимальній спеціалізації і кооперації, створенні міжгалузевих корпорацій, агрохолдингів, об'єднань, концернів, кластерів, фінансово-промислових груп, торгово-промислових фірм і т. д. Синергетичний ефект у напрямі забезпечення конкурентоспроможності зростає при безпосередньому взаємозв'язку підприємств промисловості, агропромислового виробництва, торгівлі, кооперативів з фінансово-кредитними і інвестиційними установами, науково-дослідними, соціально-культурними організаціями в масштабах сільського регіону, а також при найбільш повному і ефективнішому розвитку виробничих і комерційних зв'язків цього регіону з іншими регіонами країни в системі єдиного економічного комплексу України і участю в зовнішньоекономічній діяльності [4].

Зважаючи на зазначені проблеми, пріоритетами інноваційного розвитку сільських територій слід визнати [2]:

1. Посилення інноваційної спрямованості сільськогосподарського виробництва.
2. Інноваційний розвиток інфраструктури сільських територій.
3. Запровадження організаційно-економічних механізмів інноваційного розвитку людського капіталу сільських територій.
4. Диверсифікацію економіки сільських територій на інноваційній основі.
5. Децентралізацію влади і підвищення функціональної спроможності органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад.

На місцевому рівні необхідним є формування нової незалежної управлінської моделі в сільській місцевості [3]. Управлінські інновації – це нові підходи до управління конкурентоспроможністю сільської місцевості. Слід відмітити, що принцип децентралізації не може бути впроваджений примусово або за рекомендаціями вищих органів влади в тих громадах, які ними визначені. Ініціативи повинні йти від сільських жителів, від місцевих органів влади. Реалізація процесу об'єднання громад є нераціональною без попереднього процесу підготовки місцевої інфраструктури (транспортної логістики, закладів освіти, медицини, соціального захисту населення), додаткового навчання працівників та інформаційної політики серед громадян. Нова ідеологія розвитку місцевого самоврядування сільських територіальних громад повинна ґрунтуватись на таких позиціях, як планування соціально- економічних процесів на даній території, зміцнення фінансових і політичних основ місцевого самоврядування, формування іміджу території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маркетинг: словарь / [уклад. Г. Л. Азоев та ін.]. – М.: ОАО «НПО «Экономика», 2000. – 362 с. – С. 181
2. Панасюк О.Ю. Міжнародний досвід розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади / О. Ю. Панасюк // Науково-практичний журнал "Інвестиції: практика та досвід". – 2015. – №23
3. Панасюк О.Ю. Реформа місцевого самоврядування – ключовий етап для формування стійкого розвитку громад // Матеріали XLV Науково-технічної конференції факультету менеджменту – Вінниця: ВНТУ – 2016.
4. Яценко О.В. Теоретичні та методологічні засади формування інноваційного потенціалу сталого розвитку і конкурентоспроможності сільських регіонів / О. В. Яценко. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2014. – 30 с. – (Препринт / Миколаїв), - с. 13-20

СТАДНІК Л.І., ШЕВЧЕНКО А.О., кандидати екон.наук

Білоцерківський національний аграрний університет

leostad@ukr.net

РОВНИ П., професор

Словацький сільськогосподарський університет м. Нітра

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАНІ ПРОДУКТОВИХ ТОВАРІВ

Проаналізовано стан захисту прав споживачів при придбанні продуктових товарів в Україні. Розглянуто практику та проблеми придбання продуктів харчування у торговельних підприємствах та стихійних ринках. Визначено причини та розглянуто шляхи вирішення цих проблем. Зауважено, що нормативно-правова база щодо захисту прав споживачів в Україні потребує вдосконалення до досягнутого рівня економічно розвинених країн Європи.

Ключові слова: майнові статки, продуктові товари, права споживачів, неякісна та фальсифікована продукція, ринкові відносини, споживач, виробник, продавець, якість, стандарти, юридична обізнаність.

Розвиток ринкових відносин стимулює не тільки насичення ринку різними товарами та послугами. Разом з багатьма позитивами проявляється багато негативних явищ - обваження, обрахування, продаж неякісної та фальсифікованої продукції, приховування інформації про товар та уникнення відповідальності за його брак.

Застосування санкцій до продавців, виробників неякісної продукції не завжди дає позитивний ефект, адже недобросовісний виробник (продавець, виконавець), як правило, сплативши штраф продовжує порушувати правила торгівлі та надає неякісні послуги.

Проблема захисту прав споживачів значно активізувалася у наш час. Зокрема цю проблему досліджували такі науковці та фахівці, як Л.М. Іваненко, О.М. Язвінська, І.О. Дудла, О.В. Зверева, І.В. Апопій та інші. Це дає підставу стверджувати, що у нашій країні вже існують певні теоретичні та практичні напрацювання, які потребують визначення шляхів удосконалення в сфері захисту прав споживачів.

Мета дослідження полягає у висвітленні проблеми захисту прав споживачів при придбанні продуктових товарів в Україні на сучасному етапі.

Купуючи продукти харчування, в першу чергу споживач має бути інформованим. Законом передбачено, що він має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги) [2].

Разом з тим, Закон вимагає від продавця (виконавця), який реалізує продукцію, обов'язково зазначати ціну кожної одиниці такої продукції або однієї категорії продукції та ціну однієї стандартної одиниці цієї продукції. Написи щодо ціни реалізації продукції мають бути чіткими і простими для розуміння

[2].

Приклад 1. У сучасних супермаркетах продуктів харчування на покажчику ціни можна побачити суму 98 грн. (великим шрифтом) за 320 г (маленьким шрифтом) ковбаси. Споживач побачивши суму 98 грн думає, що це ціна за 1 кг, бере і йде до каси розраховуватися. Лише одержавши чек, він виявляє, що ціна не за 1 кг.

Приклад 2. На стелажі у червоному кольорі покажчик ціни сповіщає, що акційна ціна пляшки пива - 10 грн. Споживач бере товар і йде до каси розраховуватися. Одержавши чек, він виявляє, що даний товар до акції ніякого відношення немає.

Відповідно до Інструкції про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібної торгівлі та закладах ресторанного господарства ярлики цін (цінники) та покажчики цін повинні мати такі реквізити, зокрема, для продовольчих товарів:

- для вагових товарів - назва товару, сорт, ціна за один кілограм або за сто грамів;

- для товарів чи напоїв, що продаються на розлив, - назва товару чи напою, сорт, ціна за одиницю місткості або одиницю ваги;

- для штучних товарів та напоїв в пляшках - назва товару чи напою, вага або місткість, сорт, ціна за штуку;

- для товарів, що розфасовані, - назва товару, сорт, ціна за один кілограм або за сто грамів, вага одиниці розфасовки, ціна за одиницю розфасовки [1].

На перших порах незалежності в Україні повсюдно та масштабно почали діяти схеми нелегального збагачення і як результат - пройшла соціальна диференціація суспільства за статками. Це призвело до матеріального розшарування серед громадян і як наслідок - багато українців живуть за межею бідності і є потенційними споживачами дешевих та неякісних продуктів.

Україна в питанні якості продуктів харчування опускається все нижче до рівня відсталих країн. Там контролю особливо ніколи й не було, як державі, так і товаровиробникам це не цікаво.

Також особливих проблем споживачам і суспільству в цілому завдає стихійна торгівля. У розвинутих країнах Європи практично відсутня вулична торгівля продуктами харчування в необлаштованих для цього місцях. У нашій країні, в умовах зниження рівня життя, набуває поширення явище стихійної торгівлі продуктами харчування. Причиною цього є не тільки соціально-економічний стан держави, а й культура харчування громадян. Більшість людей, купуючи продукти харчування на стихійних ринках, не задумуються над тим, що вони переважно виробляються, транспортуються і зберігаються в антисанітарних умовах і тим самим можуть завдати шкоду здоров'ю.

З 1 січня 2018 р. державна система сертифікації припинила своє існування. З огляду на це відсутні правові підстави провадження органами із сертифікації діяльності, як призначених органів із сертифікації в державній системі сертифікації [3]. Це призводить до погіршення якості і безпечності продуктових товарів.

Відповідно до прийнятого нашою державою курсу на євроінтеграцію, перед країною стоїть завдання переходу від обов'язкової до добровільної сертифікації та підтвердження відповідності продукції технічним регламентам. На нашу думку, це потрібно робити, але пізніше.

Якщо у країнах Європи споживач виявить, що він купив неякісний продуктивний товар то після звернення до адміністрації торговельного підприємства або суду, він буде майже завжди правим, тому що там реально діє принцип «покупець завжди правий».

Поширення на внутрішньому ринку неякісних і зіпсованих харчових продуктів несе у собі загрозу для здоров'я і життя населення.

Виходячи з цього, захист прав споживачів, як основних учасників ринкових відносин в сучасних умовах повинен бути на високому рівні. Основним механізмом забезпечення захисту прав споживачів на місцях торгівлі можна вважати ефективність діяльності не тільки Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, а й громадських організацій. Також необхідно розвивати у державі конкурентне середовище, щоб кожен продавець практично боровся за покупця (споживача) і сприяти юридичній обізнаності споживачів у сфері захисту своїх прав.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інструкція про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібної торгівлі та закладах ресторанного господарства від 04.01.1997 № 2, редакція від 06.07.2018 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0004-97>
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 30, редакція від 16.07.2019 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Державна система сертифікації припинила своє існування. Інформаційно-правова платформа ArtiveLex [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/derzhavna-systema-sertyfikatsiyi-prypynyla-svoeye-isnuvannya/>

УДК 681.3:339.138

ТРОФИМЧУК М.І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ.

Соціальна комерція відносно нова сфера комерційної діяльності, в якій продавці використовують в якості середовища функціонування соціальні мережі. Найбільш популярні соціальні мережі стають все більш комерційними, а найбільш потужні платформи електронної комерції стають все більш соціальними. Учасники соціальних мереж створюють групи користувачів за інтересами і постійно насичують контентом з метою заробітку на рекламі або безпосередньому продажі товарів, участі у партнерських програмах і росту вартості самих груп.

Ключові слова: Інтернет-магазин, соціальна комерція, електронна комерція, електронний ринок, соціальна мережа.

Соціальна комерція відносно нова сфера комерційної діяльності, в якій продавці використовують в якості середовища функціонування соціальні мережі. Розробники соціальних мереж докладають всіх зусиль для того щоб їх інформаційні системи мали можливість надавати учасникам електронного ринку максимально використовувати їх можливості для здійснення комерційних операцій.

Найбільш популярні соціальні мережі стають все більш комерційними, а найбільш потужні платформи електронної комерції стають все більш соціальними і відповідно набирає популярності соціальна комерція.

Велика кількість учасників соціальних мереж створюють групи користувачів і намагаються постійно насичувати їх цікавим та унікальним контентом для росту аудиторії груп з метою заробітку на рекламі або безпосередньому продажі товарів, участі у партнерських програмах і росту вартості самих груп.

Для заробітку на рекламі існують різноманітні біржі піару в соціальних мережах з покліковою оплатою та платні розміщення рекламних повідомлень. Цей інтернет-сервіс цікавий і доступний рекламодавцям і тим хто займається розробкою і просуванням сайтів. Подібні біржі допомагають взаємодії покупця інтернет-посилань та їх продавця[1]. Ці посередники з одного боку призначені для просування інтернет-ресурсів, а з іншого для заробітку власниками сайтів. Відповідно, для отримання дивідендів на біржі посилань, необхідно мати власний сайт, пройти реєстрацію і розмістити код біржі на сторінці інтернет-ресурсу, з якого планується продаж посилань, який починається після індексації та схвалення модераторами.

У 2017 році бренди витратили на рекламу в соціальних мережах \$ 41 млрд., з них понад \$ 10 млрд. – заробив Facebook.

За даними опитувань 71% споживачів приймають рішення про покупку завдяки позитивним відгукам в соцмережах. Серед усіх соціальних мереж лідирує Facebook, який контролює 38,8% ринку, на другому місці YouTube – 26,4% ринку, у Twitter – 6% ринку, Instagram – 2,1%, LinkedIn – 1,6%.

За даними Facebook, близько 450 мільйонів користувачів щомісяця відвідують групи з купівлі-продажу[2]. Для підтримки можливості вести комерційну діяльність в своїй соціальній мережі, Facebook у 2016 році розробив послугу під назвою Marketplace. Її концепція майже та сама, що і у таких потужних користувачів електронного ринку як eBay та Amazon.

В деяких країнах в основному додатку Facebook з'явилася вкладка Marketplace, яка дозволяє переглядати стрічку товарів або самому розміщувати подібні оголошення.

У Marketplace є три основні функції: Browse To Buy, Sell Your Stuff і Search Your Surroundings. Browse To Buy - це стрічка товарів на продаж. Стрічка впорядковується з урахуванням доданих продавцями тегів в описах товарів, аналізу переглянутих користувачем сторінок, та характеру переглянутих товарів. Sell Your Stuff дозволяє додати оголошення з фотографією, описом та ці-

ною. Search Your Surroundings дозволяє виконувати пошук конкретного товару з використанням фільтрів.

Компанії певним чином спеціалізуються в соцмережах. Так в Facebook найбільший ринок фотографій, товарів для тварин, товарів для спорту і відпочинку, ювелірних виробів, одягу. В Pinterest найбільш представлені антикваріат і предмети для колекціонування, послуги, книги і журнали, IT. В YouTube – digital-продукти, обслуговування товарів, тощо [3].

Таким чином соціальні мережі - це особливий вид просування бізнесу, який дозволяє отримувати зворотний зв'язок від своїх клієнтів. В цих мережах можна вивчити цільову аудиторію, об'єднати її та отримати відгуки, які можуть вдосконалити бізнес.

Просування на базі соціальних мереж має невисоку ціну, створений імідж певний час зберігається, охоплюється широка цільова аудиторія.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Налапко А.А., Бізнес в соціальних мережах: особливості та проблеми оподаткування КНЕУ, December 20, 2017 ЕМП-501зм <https://www.businesslaw.org.ua/biznes-v-socialnyx-merejakh/>
2. E-commerce в соцмережах: факти, цифри і особливості поведінки користувачів 29 Чер 2018 <https://rau.ua/ecommerceuk/e-commerce-fakty/>
3. Social Networks and Their Importance in eCommerce Gateways <https://www.16best.net/blog/social-networks-and-their-importance-in-ecommerce-gateways/>

УДК 336.115:330.32

БОНДАР О.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЗАСОБИ, МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Вирішення більшості наукових і практичних проблем починається з пошуку засобів і методів досягнення поставленої перед науковцем мети. Оптимальне рішення, що задовольняє галузі народного господарства, повинно чітко відповідати конкретному випадку, враховувати умови та ймовірність його настання.

Проведення якісного наукового дослідження передбачає необхідність пошуку достовірної інформації з великого об'єму даних, обробки цієї інформації сучасними засобами, вміння інтерпретувати отримані результати та знати і використовувати методи візуального представлення результатів дослідження.

Ключові слова: аналіз даних, обробка даних, візуалізація даних, великі масиви даних

Для знаходження оптимального рішення проблеми науковцям потрібно опрацювати великі обсяги неоднорідної цифрової інформації. Ця інформація дуже швидко змінюється та збільшуються її масиви, тому традиційними інструментальними засобами її опрацювати неможливо. Аналіз даних сучасни-

ми програмними засобами дозволяє виявити непомітні закономірності, які людина може не побачити. Тому наукові дослідження потрібно починати з вибору методів, технологій та інструментальних засобів пошуку інформації та її обробки [1].

Розглянемо основні етапи здійснення обробки економічної інформації:

Формування гіпотези. Потрібно враховувати стохастичний характер проблеми дослідження, ймовірність отриманого результату та оцінити відхилення від прогнозованого значення[2].

Спостереження за тенденціями. Потрібно застосовувати внутрішні тенденції, притаманні конкретній галузі, в якій здійснюється дослідження.

Знати прийоми математичних обчислень, розуміння отриманих кількісних показників та зв'язків між ними, правильна інтерпретація математичної інформації.

Аналітична обробка інформації, яка дозволяє переглядати та аналізувати інформацію в деталях. Це дозволяє вирішувати проблеми більш оптимальним способом.

Увага до деталей надає можливість уникнути можливих помилок і має тенденцію до кращого результату.

Отримання даних з різних джерел, їх обробка. обмін даними, що стосується процесу аналізу масових наборів даних

Лінгвістична обробка даних. Дані для дослідження можуть бути вилучені із різномовних джерел, а надійність аналітичного дослідження залежить від правильності обробки природних мов.

Машинне навчання ґрунтується на штучному інтелекті. Воно включає комп'ютерні системи, що використовують алгоритми та дані, здатні навчити себе розробляти прогнози. Штучний інтелект є поєднанням навичок роботи з даними, інженерії програмного забезпечення, математики тощо. Науковці можуть приєднатися до спільнот інженерів машинного навчання для створення моделей, публікації наборів даних, проводити одночасно наукові дослідження та змагатися в питаннях вирішення різних проблем.

Розглянемо програмні пакети, які допоможуть науковцю збирати та аналізувати великі масиви інформації.

Пітон. Python – це мов програмування, яка найбільш швидко розвивається та і широко використовується в останні роки. Це також потужний інструмент візуалізації даних, який постачається з набором бібліотек, які включають деякі специфічні для машинного навчання, такі як SciPy, NumPy, Pandas та scikit-learn. Науковці можуть вдосконалити свої навички Python або шляхом самостійного навчання за допомогою навчальних посібників в Інтернеті, або приєднавшись до спільноти науковців з даних [3].

R. Цей програмний пакет з відкритим вихідним кодом допомагає науковцям спростити аналіз масивних наборів даних та забезпечити такі функції, як кластеризація, лінійне та нелінійне моделювання, аналіз часових рядів тощо. R також дає можливість науковцям проводити прогнозовані та ста-

тистичний аналіз даних у режимі реального часу та розробляти візуальні матеріали для передачі отриманих результатів[4].

Надоор.Ця програмна основа допомагає зберігати та обробляти величезні обсяги даних у різних кластерах обчислювальних пристроїв. Вона гнучка, масштабована і допомагає визначати тенденції та прогнозувати результати для прийняття кращих рішень

SQL або структурована мова запитів - це специфічна мова програмування, яка допомагає науковцям отримувати потрібні дані та надає можливість маніпулювати величезною кількістю інформації, що знаходиться в системах управління реляційними базами даних.

Візуалізація даних. Підприємства та організації генерують величезну кількість даних щодня. Науковці в процесі дослідження повинні мати можливість перевести ці дані у формат, який легко зрозуміти для обробки та аналізу даних. Графічне зображення та образотворчі формати набагато полегшують розуміння результатів. Для полегшення цього завдання використовуються засоби візуалізації даних, такі як Tableau, ggplot2, RapidMiner тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Guidelines for the production of scientific and technical reports: how to write and distribute grey literature URL: <http://eprints.rclis.org/7469/1/nancy.pdf> (дата звернення: 10.10.2019)

2. Datascience and dataengineering URL: https://www.worldpg.com/home?utm_campaign=MarketingAd-word&utm_content=wpsAdwordGeneral&MWD_oid=&MWD_ID=&MWD_em=&gclid=Cj0KCQjwrfvsBRD7ARIsAKuDvMMeFRMwlqI4OSQ45aa8UlzFfglBQ6qfw8oJtCysj7SOe6JZ5Ha3idcaAuCBEALw_wcB (дата звернення: 10.10.2019)

3. LearnPython URL: <https://www.python.org/> (дата звернення: 10.10.2019)

4. Шипунов А. Б., Балдин Е. М. Анализ данных с R. URL: <http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/course/materials/r1.pdf> (дата звернення: 10.10.2019)

УДК:681.3:339.138

САВЧУК О.В., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В США ТА КИТАЇ. ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Електронна комерція у світі набирає обертів з кожним роком, тому дуже важливо, з огляду на світовий досвід, окреслити основні віхи розвитку електронної торгівлі в Україні, та причини, що спонукають її зробити еволюційний крок до побудови інформаційного суспільства.

Ключові слова: електронна комерція, інтернет магазин, інформатизація, бренд.

Технології та інновації продовжують змінювати життя навколо нас, вони проникають в усі галузі перетворюючи їх на більш наукоємні та цифрові.

Ресурсна економіка потроху поступається значущістю цифровій, яка кидає виклики у зміненні форм ведення бізнесу, організації продажів, систем управління та маркетингу. Електронна комерція, як складова цифрової економіки наочно це доводить. За даними провідних статистичних компаній, таких як eMarketerInc, InternetWorldStats, Eurostatstatisticз кожним роком збільшується як число користувачів мережі Internet, так і доля тих, хто здійснював покупку засобом Інтернет. Станом на березень 2019 року у світі нараховується більше 4 млрд. користувачів Internet, що складає 56,3% від населення Землі, з їх числа 1,8 млрд. купляють товари через Інтернет. Світові продажі електронної комерції в секторі B2C склали \$2,8 трлн. Найбільший відсоток проникнення Internetв Північній Америці та Європі – 89,1% та 86,6% відповідно. Не дивлячись на те, що країни Азії забезпечені доступом до Інтернет лише на 51,7% розвиток електронної комерції в Китаї зростає швидкими темпами та випереджає США. За даними Національного бюро статистики Китаю, в 2018 р. оборот онлайн продажів зріс на 23,9% і склав біля \$1,33 трлн, в той час як у США ця цифра досягла \$528 млн.

Прогнозується, що й надалі галузь електронної комерції у світі буде лише зростати і не лише завдяки збільшенню купівельної спроможності споживачів, але й завдяки залученню нових споживачів з невеликих міст і сіл. Для України, яка має величезний потенціал розбудови цифрового ринку важливо аналізувати досвід провідних країн в цій галузі і вибудовувати для себе розуміння як потрібно діяти, які напрямки підсилювати, як взаємодіяти зі споживачем.

Хоч на перший погляд електронна комерція в Китаї та США ідентична, функціонує за подібними економічними та технологічними законами, все ж існують і відмінності.

1. Китаю притаманне колоритне онлайн середовище, яке складається з різноманітних інтегрованих соціальних, мультимедійних, інформаційних, комерційних, платіжних та інших мереж, де покупці проводять багато часу та здійснюють багато справ одночасно. В той час, як в США поведінка споживача зводиться до здійснення простої транзакції.
2. Китайські споживачі, з підвищенням рівня доходів, велику увагу приділяють брендовим речам на противагу американським, більшою мотивацією яких буде нижча ціна та вигідна пропозиція. В результаті чого, між існуючими та новими гравцями на китайському електронному ринку відбувається боротьба за бренд, що в свою чергу сприяє появі інновацій, як в створенні нових продуктів, так і в здійсненні послуг.
3. Контроль якості є дуже важливим для китайських провідних комерційних веб-сайтів, які гарантують справжність товарів, та їх відповідність певній торговій марці. Як правило споживачі в США, які хочуть придбати брендів товар, відвідують сайт відповідного бренду, а не торговий майданчик.
4. Провідні торгові майданчики Китаю та США мають багато напрямків бізнесу, володіють відмінною пошуковою системою, рекомендаціями про товар, низькими цінами, якісним обслуговуванням, швидкою доставкою та ін. перевагами. Відмінність організації бізнесу між ними полягає в то-

му, що американські електронні торгові майданчики мають власну матеріальну базу, основною діяльністю якої є взаємодія зі споживачем, китайські – представляють собою віртуальний майданчик і володіють лише інструментами та послугами, щоб допомогти брендам та малому бізнесу засобом електронної комерції напряду взаємодіяти зі споживачами за допомогою новин, відео, інформування про нові тенденції, спілкування тощо.

5. Великого значення для електронної комерції як США, так і Китаю має збір та обробка аналітичної інформації. Така потужна система як Amazon у США проводить аналіз здійснених покупок, що дає змогу визначити споживчий попит товару, ціну на нього, управління запасами. Китайський Alibaba завдяки інтегрованим мережам збирає велику кількість даних на різних сайтах про покупців, їх уподобання, моделі поведінки, купівельну спроможність, потребу в логістиці, тощо. Всі ці дані надаються продавцям для правильної орієнтації їх бізнесу на ринку та підвищенню ефективності взаємодії з покупцем.
6. Щоб забезпечити сталий розвиток та зберегти клієнтську базу, перед продавцями стоїть питання номер один щодо розширення каналів виходу на ринок. Серед таких каналів можна назвати мобільний додаток, та мережу традиційних (офлайн) магазинів. З розвитком мобільних пристроїв, 69% китайських покупців здійснюють покупку через смартфони, в той час, як у США їх доля складає 45%. В будь-якому випадку гравці мають бути готовими до того, щоб швидко адаптуватися до постійних змін в потребах клієнтів.

В цілому можна зробити висновок, що розвиток електронної комерції в Україні проходить ті ж етапи, що й за кордоном. Ми можемо спостерігати появу таких онлайн майданчиків, як Prom.ua, Rozetka.ua, Українська універсальна біржа, електронний банкінг ті ін. Однак темпи розвитку дещо нижчі, що пояснюється низькою купівельною спроможністю населення, не достатньою довірою до онлайн покупок, дорогою доставкою товарів, необґрунтованим завищенням цін в інтернет магазинах та ін. Та не виникає сумніву в тому, що електронна комерція в Україні буде збільшувати свої обороти та розвиватися.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Звіт щодо розвитку електронної комерції у світі у 2019 р. URL: <https://www.pwccn.com/en/retail-and-consumer/publications/total-retail-2017-china/total-retail-survey-2017-china-cut.pdf>.
2. Електронна комерція в Китаї. Майбутнє вже тут. URL: <https://www.pwccn.com/en/retail-and-consumer/publications/total-retail-2017-china/total-retail-survey-2017-china-cut.pdf>
3. Продажі електронної комерції в США в 2018 р. URL: <https://www.digitalcommerce360.com/article/us-ecommerce-sales/>
4. Шалева О.І. Особливості електронної торгівлі та проблеми її сучасного розвитку в Україні / О.І.Шалева, В.В.Апопій, О.В.Креденець//Регіональна економіка. -2012.-№3. –С.181-190.

УДК 531.4:337.232

ХАХУЛА Л. П., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЯК НЕОБХІДНОГО ЕЛЕМЕНТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У роботі розглядаються проблеми формування практичних навичок у студентів агроуніверситетів як необхідного елементу вищої освіти.

Як свідчать результати дослідження, формування практичних навичок у студентів залежить від комплексної взаємодії цілого ряду освітянських технологічних чинників.

Ключові слова: компетенції, практичні навички, технології практичного навчання.

Практична підготовка завжди була однією з найважливіших у професійному становленні фахівця, визначала вміння застосувати теоретичні знання і, врешті-решт, суттєво впливала на його долю як спеціаліста на виробництві. Саме цей аспект підготовки фахівців в Україні був одним із найвагоміших у їх становленні на виробництві не тільки на батьківщині, а й далеко за її межами.

Проте криза в економіці країни, суттєве недофінансування закладів вищої освіти призвели до старіння навчально-матеріальної бази. З іншого боку ми послабили зв'язки з роботодавцями, суттєво зменшились замовлення на виконання договірної наукової тематики, втратили їх допомогу в оснащенні ЗВО обладнанням, приладами, технікою, в результаті чого випускник не може швидко адаптуватись на виробництві, отже оцінка якості підготовки фахівців роботодавцями стає все більше негативною. На жаль, практична підготовка не знайшла свого належного відображення і в нормативно-правових актах розвитку вищої освіти в Україні.

Отримати раніше визначений кінцевий результат можливо лише при умові формування певної системи переконань та компетенцій. Викладачі агроуніверситетів мають систематизувати і чітко відпрацьовувати з кожним студентом уміння і навички, які повинна формувати певна навчальна дисципліна, розробити такі методи і прийоми практичного навчання, щоб вони були реально посильними для співдружної роботи. Виділяючи напрямок роботи, хотілося б особливо підкреслити його значення в практичній діяльності агронома, лікаря ветеринарної медицини, біотехнолога, менеджера тощо. А звідси і глибоке мотивування кожного практичного заняття, кожного нового практичного навичку, якому буде вчитись майбутній фахівець, який повинен володіти знаннями прийомів і методів впровадження передової технології, щоб забезпечити оптимальний режим роботи технологічного устаткування, постійно поглиблювати знання з економіки, маркетингу, права, вміти організувати юридичні відносини з підприємствами, банками, податковими організаціями, бути готовим очолити

підприємства, займатися підприємницькою діяльністю, володіти декількома робітничими професіями і бути готовими застосувати їх.

Викладач вищої школи зобов'язаний виховувати у здобувачів вищої освіти практичну компетентну особистість, яка повинна володіти широким світоглядом, ерудицією та уявою. Всі ці питання вирішуються завдяки розвитку творчих можливостей викладачів та студентів у процесі сумісної діяльності.

Однією з найбільш важливих проблем, яку необхідно вирішувати під час проведення практичних занять, – це необхідність звернення не до аудиторії в цілому, а до кожного, з урахуванням його індивідуальності. І тут не обійтись без індивідуальних завдань з відпрацювання навичок творчості в умовах виробничої діяльності, які беруть до уваги здібності, бажання та можливості студентів.

Ще однією проблемою є те, що не всі студенти мають інтерес до дисципліни, що вивчається: деякі його ніколи і не мали, а деякі втратили в процесі навчання. Потрібно допомогти такому студенту зрозуміти, що саме цей предмет буде без сумніву корисним для нього як майбутньому фахівцю в подальшій трудовій діяльності. Ця проблема викликана, на нашу думку, причинами, які знаходяться за межами освітнього процесу: економічні проблеми, ситуація у сучасному суспільстві тощо. І, мабуть, вирішення цих проблем багато в чому визначає і можливості вирішення проблеми застосування своїх знань та навичок в практичній діяльності майбутнього фахівця. Як буде поводитись випускник в подальшому, залежить уже від його індивідуальних особистих якостей та ціннісних орієнтацій, тому слід приділяти особливу увагу формуванню ціннісних орієнтацій, що відображають професійну етику спеціаліста-аграрія.

Отже, практичне навчання в аграрних закладах вищої освіти забезпечує надбання студентами професійних навичок і вмінь обраної спеціальності, дає можливість бути досвідченими фахівцями та працевлаштування на підприємствах аграрного сектору економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть // Вища освіта України. – 2001. – № 1.
2. Фініков Т. Сучасна вища освіта: світові тенденції України. – К.: Таксон, 2002.

УДК 331.86:339.438

БИБА В.А., асистент

УТЕЧЕНКО Д.М., ХАХУЛА Б.В., аспіранти

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТВАРИННИЦТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Здійснюється оцінка сучасного стану виробництва основних видів продукції тваринництва в фермерських господарствах України. З'ясовано основні першопричини

кризового стану галузі тваринництва фермерських господарств. Запропоновані напрямки державної підтримки фермерів – виробників продукції тваринництва.

Ключові слова: фермерські господарства, державна підтримка, тваринництво, поголів'я сільськогосподарських тварин, виробництво.

Перетворення, що відбуваються в аграрному секторі економіки України, призвели до формування різноманітних форм власності та суб'єктів господарювання, в основі діяльності яких лежить приватна власність на засоби виробництва і праці та вільне підприємництво, до числа яких відносяться фермерські господарства, які вносять свій істотний внесок у розвиток сільськогосподарського виробництва та відіграють важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора економіки.

Водночас, нині фермерські господарства не стали провідними товаровиробниками продукції тваринництва. Так, у загальній структурі валового виробництва продукції тваринництва в 2018 р. вони займали лише 2,1%. Насамперед це пов'язано: з високою трудомісткістю виробництва; відсутністю і завищеною вартістю необхідних приміщень та обладнання для утримання тварин; низькою рентабельністю галузі [1].

Як свідчать дані Державної служби статистики України, впродовж 2012-2018 рр. спостерігається прибуткове ведення виробництва та реалізації молока й м'яса птиці фермерськими господарствами України. Спостерігається збиткове виробництво м'яса великої рогатої худоби, що є характерним для всіх організаційно-правових форм господарювання корпоративного сектору. Необхідно зазначити, що в 2018 р. спостерігається мінімальний рівень прибутковості виробництва свинини в фермерських господарствах України.

Необхідно зазначити, що впродовж 2000-2018 рр. частка фермерських господарств у структурі виробництва тваринницької продукції зросла на 1,7 в.п., а загальний обсяг виробництва в 6,8 рази, що є свідченням про наявність позитивної динаміки виробництва тваринницької продукції в суб'єктах господарювання досліджуваної організаційно-правової форми господарювання.

В 2018 р. майже 74,1 % середніх і великих та 96,6 % малих фермерських господарств не здійснюють виробництво фермерських господарств, орієнтуючись на виробництво продукції рослинництва.

Незважаючи на відсутність пріоритетності розвитку тваринництва в фермерських господарствах, спостерігається незначне зростання поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів й суттєве зростання свиней та птиці всіх видів. Ця позитивна тенденція спостерігається на тлі зниження поголів'я великої рогатої худоби та свиней.

Незважаючи на позитивні тенденції зміни поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці, показники в розрахунку на 1 господарство свідчать, що основною метою виробництва продукції тваринництва фермерів – власне самозабезпечення [2].

Як свідчать результати проведених досліджень, основна частка поголів'я великої рогатої худоби сконцентрована у малих фермерських господарствах,

корів та свиней – у рівних частках у малих, середніх та великих фермерських господарствах.

Необхідно зазначити, що впродовж 2000-2018 рр. відбулася структурна трансформація в структурі виробництва м'яса всіх видів. Якщо в 2000 р. фермерські господарства в переважній більшості реалізували на забій велику рогату худобу, нині – птицю всіх видів. Дана обставина викликана наявністю суттєвих виробничо-господарських ризиків вирощування великої рогатої худоби в порівнянні з птицею в фермерських господарствах України.

Впродовж 2000-2018 рр. спостерігається суттєве зростання виробництва м'яса всіх видів (у забійній вазі), молока, яєць та вовни й незначне меду.

Проте, внесок фермерських господарств у загальне виробництво основних видів продукції тваринництва незначний. Отже, можемо констатувати, що було реалізовано в практику тезу урядовців: «Фермер нагодує країну». У даному випадку проявляється низка об'єктивних і суб'єктивних чинників, що не стимулюють розвиток тваринництва в фермерських господарствах.

Однією з основних причин такого становища є відсутність виваженої, прозорої, стійкої та тривалої в часі державної політики розвитку фермерських господарств, зокрема малих.

Ми можемо констатувати в певній мірі про неефективність діючої державної підтримки фермерських господарств. Проаналізувавши «Порядок використання коштів для фермерів на 2018 рік», затверджений Постановою КМУ від 7.02.2018 року №106, бачимо, що за кожним напрямом державної підтримки фермерства, Мінагрополітики залишило за собою право визначати, хто отримає кошти та яку суму.

Пріоритетними галузями сільськогосподарського виробництва у фермерських господарствах, що потребують державної підтримки, повинні стати молочне та м'ясне скотарство, вівчарство, овочівництво відкритого ґрунту. З метою підвищення дієвості державної підтримки в придбанні сільгосптехніки, у нормативно-правових актах, які регламентують її надання, доцільно скасувати норму щодо місцезнаходження виробника технічних засобів, але водночас вимагати економічного обґрунтування від господарства щодо фінансово-економічних показників її використання.

Вважаємо, що право на отримання державної підтримки повинні мати фермерські господарства, які забезпечують прозорість та об'єктивність у декларуванні своїх доходів і витрат. З метою підвищення дієвості державної програми підтримки фермерських господарств доцільно передбачити можливість фінансового забезпечення новостворених фермерських господарств та створення Фонду гарантування кредитів для фермерських господарств у цілому. Існує необхідність унормування передачі права власності фермерським господарствам на земельні ділянки, надані засновникам таких господарств у постійне користування, постійне володіння, довічне успадкування, володіння для створення та ведення фермерського господарства, а також врегулювання питань щодо проявів рейдерства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Єременко Д.В. Конкурентоспроможність фермерських господарств України: теорія, методологія, практика: монографія. Мелітополь: Люкс, 2017. 310 с.
2. Гнатишин Л.Б., Кордоба О.М., Липчук В.В. Фермерські господарства: стан, проблеми та стратегії розвитку: монографія. Л., 2016. 236 с.

УДК 37.014:005:332.12

ГРИНЧУК В.Ю., канд. екон. наук

ШЕМИГОН О.І., канд. с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Розкрито значення ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Проаналізовано впровадження прямих бюджетних відносин з громадами, збільшення дохідної частини бюджетів, що дає можливість модернізувати та зміцнити матеріально-технічну базу шкіл. Результати проведеного аналізу дали змогу визначити, що головною функцією органів управління освітою об'єднаної територіальної громади є повноваження щодо менеджменту мережі освітніх закладів, її оптимізації, підвищення якості освітніх послуг.

Ключові слова: управління освітою, об'єднані територіальні громади, матеріально-технічна база, компетентність, розвиток, безпека.

В останні роки в Україні розпочалася реформа децентралізації, яка надає фінансові ресурси для облаштування якісного життя мешканців об'єднаної територіальної громади.

Освіта для самоврядування є найголовнішим завданням, яке потребує значних капіталовкладень. Освіта – це інвестиції в майбутнє. Зростання дохідної частини бюджету об'єднаних територіальних громад дає можливість модернізувати та зміцнити матеріально – технічну базу навчальних закладів. У місцевих органах влади з'явилася реальна можливість для реалізації власної стратегії поліпшення освітніх послуг шляхом оптимізації шкільної мережі, створення нової системи методичного відділу, впровадження нової структури позашкільного розвитку, забезпечення якісного профільного навчання учнів старших класів. Питання якості освіти є дискусійним серед учителів, батьків, місцевих органів влади, інших зацікавлених сторін.

У Концепції “Нова українська школа” зазначено, що учні повинні мати наступні ключові компетенції: спілкування державною мовою, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно – цифрову компетентність, уміння вчитися впродовж життя, спілкування іноземними мовами, математичну компетентність [1].

Створення органу управління освітою об'єднаної територіальної громади треба починати з ретельного аналізу функцій і повноважень. З погляду теорії

менеджменту і чинного законодавства, орган управління освітою має такі основні функції: аналіз і планування, організація і прийняття управлінських рішень, контроль і погодження, зовнішня комунікація.

Розвиток системи освіти – безперервний, організаційно і методично складний процес, який повинен відповідати державній політиці та стандартам у сфері освіти.

Важливим елементом створення ефективної системи менеджменту закладів освіти об'єднаної територіальної громади є максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень навчальним закладам [2] .

Забезпечення проходження атестації педагогічними працівниками вирішується шляхом створення атестаційних комісій II рівня в новостворених органах управління освітою (управліннях, відділах, секторах або виконавчих комітетах органів місцевого самоврядування) [3] .

Під час реалізації плану оптимізації шкільної мережі і створення опорних шкіл виконавчі органи об'єднаної територіальної громади повинні вирішити питання щодо організації зручного, безпечного, ефективного підвезення учнів. Це зможе забезпечити збільшення участі дітей у позашкільних заходах та сприяти згуртованості громади. Існують різні підходи відносно плану шкільного підвезення. Насамперед виникає необхідність в ідентифікації проблеми, оцінка потреби в організації перевезень, формуванні мережі руху шкільних автобусів, гарантуванні безпеки перевезення, контролі за дорожнім рухом, технічному забезпеченні, розробці програми « Шкільний автобус».

Органи управління освітою об'єднаної територіальної громади не є елементами адміністративної вертикалі державного управління. Для того, щоб забезпечити основу постійної методичної підтримки з боку департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації рекомендується включити до Положення про орган управління освітою відповідні пункти, які регламентують виїзну участь фахівців та методистів обласного рівня.

Сенс створення ефективного управління освітою у громаді полягає у забезпеченні рівних можливостей для учнів (незалежно від місця проживання родинита відстані до шкільного закладу) та постійному залученні батьків і громадськості до спільної співпраці, обговоренні і вирішенні нагальних проблем.Таким чином, підвищується обізнаність батьків щодо якісної освіти та її значенні у житті дітей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1.<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
2. <http://wiki.sklinternational.org.ua/>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 №930 “Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників”.

КОВАЛЬ Н.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОЦІНЮВАННЯ ЯК ПЕРШИЙ ЕТАП УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ РЕГІОНУ

Анотація. Проаналізовано методики оцінювання інвестиційної привабливості регіонів. Досліджено місце Київської області в рейтингах інвестиційної привабливості. Здійснена оцінка інвестиційної привабливості Київської області за допомогою описової методики. Визначені чинники, що негативно впливають на інвестиційну привабливість регіону. Зроблено висновок щодо необхідності впливу регіональних органів влади на м'які чинники інвестиційної привабливості.

Ключові слова: регіон, інвестиційна привабливість, методики оцінювання інвестиційної привабливості.

Нестача фінансових ресурсів у регіонах та пов'язана з цим необхідність їх додаткового залучення актуалізує питання управління інвестиційною привабливістю регіонів, першим етапом якого є визначення стану інвестиційної привабливості регіону, тобто її оцінювання.

Методики оцінювання інвестиційної привабливості регіонів класифікуються за методами обробки даних (рейтингові та описові) та за системою показників. Найбільш відомими на сьогодні рейтинговими методиками оцінювання інвестиційної привабливості регіонів є методики І. Бланка, Київського міжнародного інституту соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій та методика Офісу ефективного регулювання. Окремі науковці (О. Сталінська, О. Савлук, С. Стахорська, С. Іщук та Т. Кулініч та інші) пропонують власні рейтингові методики. До описових методик належать, зокрема, методика, запропонована Держкомстатом України, методика С. Смерічевського та В. Сібрук тощо.

Погоджуємось з С. Петровською, яка стверджує, що результати рейтингових методик є більш наочними, процес оцінки певним чином стандартизованим, проте інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону є неінформативним. Описові методики не уніфіковані, трудомісткі, результати аналізу громіздкі, проте саме ці методики можуть дати відчутний економічний результат за умови високої кваліфікації аналітика, який проводить оцінку [1, с. 95]. Також недоліком багатьох методик є невідповідність реальним критеріям потенційних, в тому числі іноземних, інвесторів.

Проте саме оцінювання інвестиційної привабливості регіонів дає можливість формувати ефективну регіональну інвестиційну політику.

Відповідно до Розпорядження КМУ №779-р від 18.12.2003 р. зі змінами і доповненнями, центральні та місцеві органи виконавчої влади повинні раз на півріччя здійснювати комплексне порівняльно-узагальнююче дослідження інвестиційного клімату регіонів, визначати рейтинг їх інвестиційної привабливості та висвітлювати його у засобах масової інформації [2].

Виконавцем такого дослідження свого часу стали Київський міжнародний інститут соціології та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. За розробленою ними методикою у 2013 р. був розрахований індекс інвестиційної привабливості регіонів. За результатами дослідження Київська область з індексом 1,411819 посіла загальне 7 місце в рейтингу інвестиційної привабливості регіонів, при цьому за групою «жорстких» факторів вона отримала 10-е місце, за групою «м'яких» – 6.

Вдруге і на даний момент востаннє індекс інвестиційної привабливості регіонів був розрахований у 2014 р., коли Київська область посіла 13 місце з індексом 1,353 бали, при цьому за групою «жорстких» факторів вона отримала 9-е місце (вище за середнє по Україні), за групою «м'яких» – 15 (на середньому рівні). До жорстких чинників, за яким регіон мав слабкі позиції, належали «Трудові ресурси» (в тому числі їх освіта, здоров'я, доступність), що пояснюється «відтоком» робочої сили в Київ. До «м'яких» чинників, за якими регіон мав слабкі позиції, належали «Дотримання прав власності» (20-те місце серед регіонів України), «Адміністративні процедури» (21-ше), «Корупція» та «Діловий оптимізм» (22-ге), «Правила та процедури» (23-тє), «Податки та збори» (25-те) [3]. Саме чинники, за якими регіон має слабкі позиції, створюють додаткові ризики та зменшують зацікавленість потенційних інвесторів у вкладанні капіталу в Київську область.

У 2017 та 2018 рр. Офісом ефективного регулювання на основі методології Світового банку розраховувався рейтинг легкості ведення бізнесу «Regional Doing Business». Для дослідження були обрані наступні напрямки взаємодії підприємців з місцевими органами влади: створення підприємства; оформлення земельної ділянки під об'єктом нерухомості; одержання дозволів на будівництво; приєднання до електромережі; сплата місцевих податків. Основними критеріями оцінювання стали «гроші» та «час», що витрачаються на проходження офіційних процедур, а також кількість «візитів» до органів державної / місцевої влади. За результатами дослідження у 2017 р. Київська область посіла 18-19 місце з 25 регіонів з сумою 87 балів при максимально можливих – 171 б., хоча при перерахунку балів нами було отримано 91 бал та 13 місце. Найбільші проблеми у інвесторів виникали при оформленні земельної ділянки під об'єктом нерухомості (20-23 місця серед регіонів України) та приєднанні до електромереж (25 місце) [4].

За результатами дослідження у 2018 р. Київська область посіла 20 місце з 25 регіонів з сумою 273 бали при максимально можливих – 600 балах. Слід зауважити, що методика розрахунку рейтингу у 2018 р. була удосконалена шляхом додавання компоненту «Електронні сервіси», який вимірює обсяг адміністративних послуг та дозвільних процедур, які можна отримати або пройти за допомогою використання мережі Інтернет [5].

Порівняння рейтингів легкості ведення бізнесу «Regional Doing Business» 2017 та 2018 рр. свідчить, що положення Київської області в рейтингу погіршилось за такими пунктами: створення підприємства (з 3-5 місця у 2017 р. на 16-18 місця у 2018 р.), податки (з 2-6 місця на 21 місце). Покращилось положення

у рейтингу щодо одержання дозволів на будівництво (з 3-7 місця на 1-2 місце) та оформлення земельної ділянки під об'єктом нерухомості (з 20-23 місця на 15 місце). Не змінилось положення у рейтингу щодо приєднання до електромереж (25 місце). Щодо електронних сервісів, то тут також Київська область опинилась наприкінці рейтингу (23-24 місце). Таким чином, Рейтинг Regional Doing Business засвідчив, що найбільш проблематичними чинниками, які негативно впливають на інвестиційну привабливість регіону та на які спроможні вплинути регіональні та місцеві органи влади, є втрата інвесторами часу і грошей при підключенні об'єкту до електромереж та неможливість отримання певних адміністративних послуг чи проходження дозвільних процедур за допомогою електронних сервісів.

Для оцінювання інвестиційної привабливості Київської області нами була використана описова методика. З цією метою були відібрані та проаналізовані індикатори, які, на нашу думку, дають можливість здійснити експрес-оцінку інвестиційної привабливості регіону (табл. 1).

Таблиця 1 – Індикатори, що характеризують інвестиційну привабливість Київської області

Найменування показника	Рік					2018 р. у % до 2014 р.
	2014	2015	2016	2017	2018	
ППІ в економіці України на кінець року, млн. дол. США	38 356,8	32 122,5	31 230,3	31 606,4	32 291,9	84,19
ППІ в економіці регіону на кінець року, млн. дол. США	1 750,3	1 593,4	1 516,8	1 588,7	1 591,6	90,93
Темп росту ППІ до попереднього періоду для України, %	71,42	83,75	97,22	101,2	102,17	-
Темп росту ППІ до попереднього періоду для регіону, %	89,69	91,04	95,19	104,74	100,18	-
Питома вага ППІ регіону у загальному обсязі по Україні, %	4,56	4,96	4,86	5,03	4,93	-
Місце регіону серед інших областей за обсягом ППІ	4	4	3	3	3	-
ППІ на душу населення в Україні на кінець року, дол. США	895,5	752,7	734,8	746,9	767,0	85,65
ППІ на душу населення по регіону, дол. США	1 016,7	923,8	878,0	913,8	906,7	89,18
Місце регіону серед інших областей за показником ППІ на душу населення	3	3	3	3	3	-

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України

Аналіз таблиці свідчить про те, що Київська область є інвестиційно привабливим регіоном порівняно з іншими регіонами країни, проте регіональні та місцеві органи влади і управління Київської області протягом досліджуваного періоду в цілому проводили пасивну регіональну інвестиційну політику (про що, зокрема, свідчить зменшення ППІ в економіку регіону на 158,7 млн. дол. США або на 9,07%; зменшення на 110 дол. США або на 10,82% ППІ на душу

населення; незначне зростання частки ПІІ регіону у загальному обсязі інвестицій в Україну – з 4,56 до 4,93%).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Петровська С. А. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. *Механізм регулювання економіки*. 2012. №2. С. 90-97.
2. Деякі питання оцінювання роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо залучення інвестицій, здійснення заходів з поліпшення інвестиційного клімату, проведення моніторингу умов інвестиційної діяльності та стану роботи із зверненнями інвесторів: Розпорядження КМУ №779-р від 18 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2003-%D1%80#n17>
3. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України 2014. URL: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privab
4. Легкість ведення бізнесу. REGIONAL DOING BUSINESS – 2017. URL: http://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2017/05/Regional-Doing-Business_obshhyy-2.pdf
5. REGIONAL DOING BUSINESS – 2018. URL: <http://rdb.brdo.com.ua/>

УДК 005.21:338.432-044.992

ВИХОР М. В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТРАНС- ФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасне аграрне виробництво України протягом тривалого часу функціонує у складному і динамічному зовнішньому середовищі, вплив якого тягне за собою суттєві структурні та технологічні зміни. Частина факторів впливу мають глобальний характер і викликають структурно-технологічні зміни у світовій економіці і соціально-економічних відносинах. Інша частина – це фактори внутрішнього характеру, породжені радикальними соціально-економічними та інституційними змінами, які відбуваються в Україні у процесі формування ринкової економіки та утвердження багатокладності форм власності та господарювання.

Як зазначають автори аналітичної доповіді «Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України» «визначальною прикметою сучасного світу стали надзвичайно швидкі і глибокі перетворення всіх сторін соціально-економічного життя, зумовлені як фундаментальними технологічними інноваціями, так і колосальними соціокультурними зрушеннями глобального масштабу» [1, с.3]. Внаслідок цього відбувається формування єдиних світових ринків товарів, праці, капіталів, технологій, що значно загострює конкурентну боротьбу, зокрема, на міжнародному аграрному ринку.

Вітчизняні виробники змушені включатись у цю боротьбу, впроваджуючи нові технологічні рішення, які можна віднести до п'ятого та навіть шостого технологічних укладів. Це є достатньо складною проблемою, із врахуванням

того, що, за даними науковців, в Україні близько 95% виробленої продукції припадає на технології третього і четвертого технологічних укладів, близько 5% - п'ятого технологічного укладу. Технології шостого технологічного укладу майже відсутні [2, с. 123]. Для порівняння, у США близько 70% виробленої продукції припадає на технології п'ятого технологічного укладу і близько 10% - шостого [3, с. 84]. Враховуючи ту обставину, що сільське господарство традиційно технологічно відстає від інших галузей економіки, тенденції технологічного розвитку у цій галузі ще гірші.

Зрозуміло, що глобалізаційні процеси ведуть до зростання потоку технологічних інновацій в аграрний сектор економіки України. Вже помітні певні тенденції до переоснащення виробництва технологіями п'ятого технологічного укладу, характерними рисами яких є мультиопераційність, ресурсо- та енергозбереження, висока продуктивність екологічність та безпечність. Для прикладу, посівний комплекс «Horsch Агро-Союз» може засіяти за сезон до 15 тис. га посівної площі [4]. Універсальні високотехнологічні агрегати ґрунтозберігаючого землеробства фірми «Agriseminternational» обробляють ґрунт дисками без оранки з одночасним висівом, оптимізуючи технологічні операції відповідно до польової схожості насіння та розміщують його у рядки при значній кількості поживних залишків.

Приведені приклади, як і багато інших, свідчать про значні технологічні зрушення інноваційного характеру у аграрному секторі економіки, що дає підстави розцінювати їх як технологічні трансформації, які проявляються у динамічному переході до технологій більш високих технологічних укладів.

Одночасно, ці процеси супроводжуються структурною трансформацією аграрного виробництва. Науковці визначають структурні трансформації як «... сукупність розгорнутих у часі перетворень, зорієнтованих на кількісні та якісні критерії економічного розвитку» [5, с.87]. В Україні це проявляється, зокрема, у концентрації аграрного виробництва у великих і надвеликих агрохолдингах, які зосередили у своїх руках десятки і, навіть, сотні тисяч гектарів посівних площ. Так, лише один агрохолдинг «KERNEL» станом на початок 2019 року обробляв понад 600 тис. га сільськогосподарських угідь. А 15 найбільших агрохолдингів України мають в обробітку близько трьох мільйонів гектарів угідь.

Таким чином, спостерігається очевидний зв'язок між технологічною та структурною трансформацією аграрного виробництва, так як, з одного боку вагомий економічний ефект від застосування сучасних технологій проявляється у повній мірі лише у великих агроформуваннях, а з іншого боку, саме великі агрохолдинги мають інвестиційний потенціал, достатній для впровадження технологій вищих технологічних укладів.

Очевидно, є підстави вважати, що мова може йти про єдиний динамічний процес структурно-технологічної трансформації аграрного виробництва, викликаний загостренням конкурентної боротьби, бажанням підприємств отримати конкурентні переваги за рахунок впровадження інноваційних технологічних рішень та забезпечити на цій основі високу економічну ефективність виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України /Аналітична доповідь/ В. Сіденко (керівник проекту) та ін. – Київ: «Заповіт», 2017 – 182 с.
2. Федорова Ю. В. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 1. – с. 123.
3. Пасінович І.І Структурний розвиток економіки та сучасні виклики структурної трансформації в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2016. - Вип.1.- С.82-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_1_21
4. Режим доступу: agrosoyuz.com.ua/machinery/posevnyie-kompleks.
5. Шишківська Е. В. Еволюція концепцій структурування національної економіки. Проблеми економіки. №2. 2013. – С. 87-94.

УДК 378:005.343

ВАСИЛЕНКО О.І., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Обґрунтовані фактори конкурентоспроможності для аграрних університетів на ринку освітніх послуг. Наведено результати порівняльного аналізу критеріїв світових рейтингів закладів вищої освіти. Визначено основні орієнтири управлінських рішень.

Ключові слова: аграрна освіта, конкуренція, конкурентоспроможність, ринок освітніх послуг, фактори конкурентоспроможності.

Забезпечуючи високу якість підготовки фахівців, аграрна освіта здійснює вплив на агропромисловий комплекс та сприяє розв'язанню багатьох його проблем. Підвищити конкурентоспроможність вищих навчальних закладів аграрної освіти можливо при дослідженні комплексу конкурентних переваг та визначенні факторів посилення конкурентних позицій.

Здобута конкурентна перевага залежить від того, наскільки ефективно використовуються фактори конкурентоспроможності. Виникає потреба встановлення цих факторів на ринку освітніх послуг, врахувавши особливості аграрної освіти, сегмент ринку освітніх послуг, час та етап "життєвого циклу" закладу. Згідно джерела [1] фактори конкурентоспроможності поділяються на групи: основні, забезпечуючі, підтримуючі, управлінські.

До основних факторів вищих навчальних закладів належать процеси, які визначають підготовку здобувачів вищої освіти та працевлаштування випускників, тобто на вході - матеріально-технічне і навчально-методичне забезпечення, навчальні плани і освітні програми підготовки, а також система забезпечення управлінських процесів; а на виході - дипломовані фахівці різних спеціальностей і спеціалізацій, їх кількість та якість (визначається кількістю працевлаштованих за спеціальністю).

До забезпечуючих факторів закладів вищої освіти належать рівень фінансування, склад науково-педагогічних працівників і допоміжного персоналу. Пі-

дтримуючі фактори включають виконання робіт з обслуговування, ремонту та розвитку інфраструктури університету.

Управлінські фактори університету мають бути складовою системи забезпечення якості освіти і освітньої діяльності.

Перелік цих факторів та їх ваговий коефіцієнт є динамічними, оскільки вони залежать від запитів і пропозицій на ринку освітніх послуг. У зв'язку з цим виникає потреба розробки управлінської моделі вищих навчальних закладів аграрної освіти, яка б дозволяла здійснювати оцінку на ринку освітніх послуг та вироблення зв'язку конкретних управлінських важелів з факторами посилення конкурентних позицій.

Аналізуючи освітні послуги вищих навчальних закладів як товар на ринку освітніх послуг, фактори конкурентоспроможності можна розглядати як комплекс споживчих та вартісних (економічних) характеристик товару [2-3].

Наведемо фактори посилення конкурентних позицій вищих навчальних закладів аграрної освіти згідно критеріїв конкурентоспроможності з врахуванням світових рейтингів вищих аграрних закладів. Порівняльний аналіз критеріїв представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз критеріїв світових рейтингів
(складено автором за даними джерела [4])

№ п/п	Світовий рейтинг університетів	Критерії рейтингу
1	QS World University Ranking	- академічна репутація; - репутація в роботодавців; - студенти факультету; - цитованість факультету; - міжнародний факультет; - іноземні студенти.
2	QS WUR By Subject Ranking	- академічна репутація; - репутація в роботодавців; - H-індекс; - індекс цитування.
3	Graduate Employability Ranking	- результати випускників; - зв'язки між роботодавцем і студентом; - репутація в роботодавців; - ступінь зайнятості випускників; - партнерство з роботодавцями.

Аналіз наведених критеріїв рейтингу визначає світові тенденції вимог до закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг. Прагнучи забезпечити високу якість підготовки фахівців аграрна освіта України має обрати їх для себе як основні орієнтири.

Отже, визначаючи основні фактори конкурентоспроможності аграрні заклади вищої освіти мають приймати управлінські рішення, направлені на розвиток критеріїв світових рейтингів університетів.

Напрямок подальших досліджень має стати комплексне дослідження конкурентних переваг вищих навчальних закладів аграрної освіти на ринку

освітніх послуг та визначення вагомості факторів посилення конкурентних позицій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економіка і фінанси підприємства: навч. посібник / Степасюк Л.М., Суліма Н.М., Величко О.В.; за ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. Київ: "ЦП "КОМПРИНТ"", 2013. 335с.
2. Заєць М.А., Рубанова М.В. Показники та критерії підвищення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства. *Труди Одеського політехнічного університету (Економіка)*. 2009 . № 1 (31) . С.221 - 224.
3. Багиев Г.Л. Маркетинг: учебн. Москва: Экономика, 2000. 345с.
4. QS World University Rankings / Top Universities URL: <https://www.topuniversities.com/universities/university-california-berkeley-ucb> (Last accessed 04.07.2019).

УДК 330.3

ГРИНЧУК Ю.С., д-р екон. наук

ШЕВЧЕНКО І.М., магістрант

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УЗИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОТГ

Проаналізовано інструменти, які використовуються органом місцевого самоврядування для підвищення інвестиційної привабливості та залучення інвестицій в Узинську міську об'єднану територіальну громаду. Обґрунтовано пропозиції щодо впровадження нових та удосконалення існуючих інструментів впливу на інвестиційну привабливість досліджуваної ОТГ. Зроблено висновок щодо необхідності впливу органів місцевого самоврядування на «м'які» чинники інвестиційної привабливості.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада, інвестиційна привабливість, інструменти підвищення інвестиційної привабливості.

Процеси децентралізації, які тривають в Україні, призвели до зростання відповідальності органів місцевого самоврядування за залучення інвесторів в об'єднані територіальні громади, адже саме інвестиції є основою стабільного економічного розвитку та зростання якості життя мешканців громади.

Нами були проаналізовані інструменти, які використовуються органом місцевого самоврядування для підвищення інвестиційної привабливості та залучення інвестицій в Узинську міську об'єднану територіальну громаду.

Не дивлячись на те, що Узинська міська ОТГ є досить молодого (утворена 25.09.2017 р.), вона вже має інвестиційний паспорт, який є першим кроком маркетингу території, підвищення її інвестиційної привабливості для потенційних інвесторів шляхом надання їм необхідної для прийняття інвестиційних рішень інформації.

Перевагами вказаного інвестиційного паспорта є:

- презентабельність видання, якісний друк, хороші фотографії, що свідчить про повагу до потенційного інвестора;

- чітка структуризація інформації (паспорт складається з п'яти розділів: 1) звернення голови громади; 2) характеристика території; 3) економіка; 4) об'єкти інвестиційної діяльності; 5) контакти;

- наочність представленої інформації (географічні карти, діаграми, фотографії, аерофотознімки), її конкретність та лаконічність;

- видання паспорта двома мовами: українською та англійською, що збільшує шанси на залучення іноземних інвестицій;

- існування електронного варіанта інвестиційного паспорта на офіційному сайті ОТГ в мережі Internet, що полегшує доступ потенційним інвесторам до найновіших інвестиційних пропозицій.

Проте, на нашу думку, інвестиційний паспорт Узинської міської ОТГ потребує деякого удосконалення:

- так як інвестиційний паспорт є зверненням до потенційного інвестора, з першої сторінки він має переконуватись у перевагах вкладання коштів в Узинську міську ОТГ. Тому звернення міського голови до потенційних інвесторів можна доповнити інформацією про переваги інвестування в Узинську ОТГ;

- загальна характеристика території ОТГ перенасичена інформацією про історію населених пунктів, проте потенційних інвесторів цікавить інформація про інвестиційний потенціал конкретної території (в паспорті відсутні інформація про природні ресурси, якість ґрунтів), можливості його реалізації та рівень існуючих ризиків підприємницької діяльності. Тому вважаємо за необхідне навести інформацію про місцеві податки, комунальні тарифи, відсоткові ставки за кредитами тощо;

- зміст інвестиційного паспорта повинен відображати стан економіки ОТГ на даний момент, тенденції його зміни та цілі на майбутнє. Доцільно порівнювати показники ОТГ із середніми по країні, чи з показниками інших (сусідніх) регіонів (ОТГ);

- більшу увагу слід приділити ілюстративному матеріалу, його інформативності;

- відбір інвестиційних пропозицій для включення до інвестиційного паспорта необхідно здійснювати за результатами SWOT-аналізу та розрахунку ефективності (економічної та соціальної) від їх реалізації для ОТГ [1];

- тізери інвестиційних проектів та об'єктів повинні відповідати вимогам Рекомендацій щодо стандартів залучення та супроводу інвесторів на місцевому та регіональному рівні [2]. Особливу увагу слід звернути на достатню для оцінки економічної ефективності глибину розкриття інформації про конкретні бізнес-пропозиції, об'єкти інвестицій, інвестиційні проекти.

Аналіз інвестиційної привабливості Київської області та вивчення особливостей управління інвестиційною привабливістю Узинської міської ОТГ дає можливість сформулювати ряд рекомендацій щодо впровадження нових та удосконалення існуючих інструментів впливу на інвестиційну привабливість досліджуваної ОТГ:

1) підвищувати прозорість та справедливність адміністративного регулювання, що пов'язано зі:

- спрощенням адміністративних процедур та удосконаленням роботи відділу «Центр надання адміністративних послуг» Узинської міської ради. Необхідно зазначити, що рішеннями двадцятої сесії VII скликання Узинської міської ради №20-838/2019 та №20-839/2019 від 29 травня 2019 р. було затверджене Положення про відділ «Центр надання адміністративних послуг» Узинської міської ради та Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг в Узинській ОТГ на 2019-2021 роки. Перелік адміністративних послуг, які надаються через відділ «Центр надання адміністративних послуг» Узинської міської ради постійно розширюється та уточнюється;

- аналізом регуляторного впливу всіх чинних рішень щодо встановлення ставок місцевих податків та їх впливу на дохідну частину бюджету. Так, за рекомендаціями Офісу ефективного регулювання та Співпраці українських підприємств, для багатьох міст туристичний збір можна скасувати (встановити нульову ставку), а єдиний податок для першої групи радикально зменшити (це ритуальні послуги та перукарні, ремонт взуття та одягу). Це рішення майже не вплине на дохідну частину бюджету, однак дасть можливість легалізуватись десяткам тисяч українців, які зараз надають ці послуги, не обтяжуючи себе формальностями [1, с. 23];

- прозорим та зручним для інвесторів регулюванням підприємницької діяльності, коли будь-які зміни в регулюванні мають прийматись за умов публічного діалогу з інвесторами. Необхідно зазначити, що позитивним моментом в діяльності Узинської міської ради є намагання працювати прозоро, створювати механізми для громадської експертизи їхньої діяльності. Так, на офіційному сайті Узинської міської ради оприлюднюються всі проекти рішень; є архів документів; можливість пошуку документу за скликанням, сесією, номером, датою, назвою; контакти (можливість зворотнього зв'язку з представниками органів місцевого самоврядування), система електронних петицій;

2) необхідно збільшити інституційну спроможність підрозділів органів місцевого самоврядування, завданням яких є сприяння залученню інвестицій. Вважаємо за потрібне створити дорадчий орган – Раду з питань залучення інвестицій, до складу якої залучити всіх стейкхолдерів, причетних до реалізації інвестиційних проектів, що дозволить консолідувати зусилля та розробити алгоритм розв'язання проблем, які виникають перед інвесторами;

3) розробити Програму залучення інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості Узинської міської ОТГ;

4) покращити інформування інвесторів про можливості розвитку бізнесу в Узинській міській ОТГ, зокрема, шляхом проведення круглих столів для інвесторів та удосконалення сторінки офіційного веб-сайту міської ради, призначеної для інвесторів. Інформація на офіційному веб-сайті міської ради повинна постійно оновлюватися, а також з метою залучення іноземних інвесторів дублюватися англійською мовою;

5) проаналізувати програми та організації, з якими співпрацюють інші ОТГ України (наприклад, Фонд «Регіональний центр економічних досліджень та підтримки бізнесу») на предмет можливого співробітництва, зокрема, з метою

залучення додаткових фінансових ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Легкість ведення бізнесу. REGIONAL DOING BUSINESS – 2017. URL: http://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2017/05/Regional-Doing-Business_obshhyu-2.pdf
2. Вихор М. В., Коваль Н. В., Шемігон О. І. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №2. С. 3-7.
3. Рекомендації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо стандартів залучення та супроводу інвесторів на місцевому та регіональному рівні. К, 2019. 34 с.

UDC 658.155

ZADOROZHNA R.P., PhD in Economics

HRYHOR D.A., undergraduate

BilaTserkva National Agrarian University

ANALYSIS OF INCOME TRENDS OF DOMESTIC ENTERPRISES AND WAYS TO INCREASE ITS LEVEL

The essence, value of profitability and its role for functioning of the enterprise in the market are revealed. The tendencies of the level of profitability of domestic enterprises for the period 2010-2017 have been investigated. The ways of increasing the level of profitability and profitability of enterprises in the present conditions of management have been proposed.

Keywords: profit, loss, financial result, profitability, profit management.

Profit is the final indicator that integrally evaluates the results of economic activity of the enterprise. It represents the difference between the price of sales and the cost of production (goods, works, services); between the amount of revenue received and the amount of costs of production and sales of products [1, p. 84]. Profit is a form of income for an entrepreneur who has invested his or her capital to achieve some commercial success, but it characterizes only that part of the income that is "cleared" from the expenses incurred in carrying out this activity.

A positive trend is the fact that the share of profitable Ukrainian enterprises is increasing (Fig. 1).

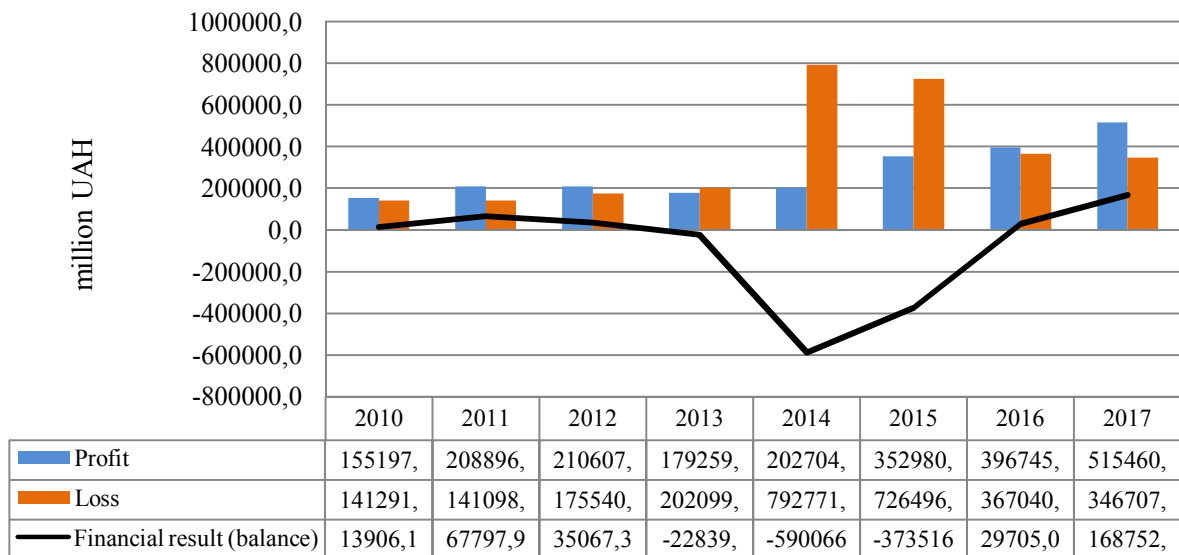

Fig. 1 –Net profit, loss and financial result of domestic enterprises in 2010–2017, million UAH.

Source: build-up by the authors according to the State Statistics Service of Ukraine [2].

If 2010 was profitable for 57.3% of domestic enterprises (excluding banks) and unprofitable for 42.7%, in 2017 this ratio was already 72.4% to 27.6%.

The period 2013-2015 was difficult for the Ukrainian economy: despite the increase in the share of profitable enterprises, the overall financial result turned out to be negative as the amount of losses increased in 2014 compared to 2013 almost four times – from UAH 202099,3 million to UAH 792771,4 million.

Macroeconomic returns have been restored since 2016, and losses have more than doubled in 2017 compared to 2014. that in 2017, the share of unprofitable enterprises this year was 27.6% of their total number, which is 7.1 percentage points less than in 2014.

Therefore, the need to improve economic performance is urgent for domestic enterprises.

The reserves of increase in profit and profitability as a relative indicator of efficiency are primarily related to the directions of business management of the enterprise. To be successful, each business entity must make the most of the available resource potential and make the best possible improvement of the quality of products sold.

In order to ensure stable and profitable work of domestic enterprises in today's market conditions, it is advisable to implement the system of measures shown in Fig. 2.

Increase in production and sales
Reduced cost of production due to more rational use of material resources, production capacity, labor and working time
Improving product quality
Increased productivity, reduced administrative and managerial staff
Sale of unnecessary equipment or other property or lease
Reduction of non-production costs and losses from defective products; applying progressive cost management techniques
Production diversification
Conducting market research, analyzing consumer and competitor behavior
Monitoring of the range of products by the level of its profitability
Competent contractual relations with suppliers, intermediaries, buyers, etc.

Fig. 2. **Ways to increase enterprise's profits and profitability**

Source: build-up by the authors based on [3]

Implementation of a set of measures to ensure growth in activity, efficient cost management, improving the use of material and technical facilities, optimizing the composition and structure of working capital, improving productivity and optimizing the enterprise management system will maximize profits in the long run.

REFERENCES

1. Yaroshevych, N. B. (2012). *BusinessFinance: Tutorial* / Kyiv: Znannia, p. 341.
2. State Statistics Service of Ukraine, (2018), *Activity of business entities*, Kyiv: Derzhanalitininform. p. 146.
3. Gavatuk, L.S. & Pereginak, N.M. (2017). Ways to improve profitability of national enterprises in modern management conditions. *Economy and society*. 9, pp. 363-367. Retrieved from: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/62.pdf (in Ukrainian).

РУДЕНКО М.В., асистент

ПЕРХУН В.О., магістрант

Білоцерківський національний аграрний університет

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Проаналізовано сутність, форми прояву, напрямки, рівні розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Наведені аргументи на користь впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності. Проаналізовано міжнародні документи, що регулюють діяльність підприємств у сфері КВС. Зроблено висновок щодо необхідності впровадження програм КСВ українськими підприємствами.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, стейкхолдери, нормативно-правове регулювання.

За висновками науковців, визначальною умовою розвитку країни є соціально відповідальна поведінка особи, бізнесу, держави [1, с. 95].

Корпоративна соціальна відповідальність – це добровільна стратегія підприємства (організації), метою якої є досягнення сталого розвитку, та яка здійснюється з врахуванням потреб стейкхолдерів (працівників, партнерів, споживачів, місцевих громад, держави, інститутів громадянського суспільства та суспільства у цілому).

Виділяють дві форми прояву соціальної відповідальності: 1) внутрішню (передбачає соціально відповідальні дії керівництва відносно підлеглих: створення належних та безпечних умов праці, гідний рівень заробітної плати, медичне та соціальне страхування працівників, розвиток їх особистісного потенціалу, допомога в кризових ситуаціях); 2) зовнішню (соціально відповідальні дії щодо партнерів, споживачів, місцевих громад, держави: дотримання угод; виготовлення якісної продукції, обґрунтованість ціноутворення, сумлінна реклама; охорона довкілля, спонсорство, благодійність, волонтерство в межах певних проектів тощо).

Я. М. Лагута виділяє п'ять рівнів розвитку КСВ підприємства: 1) базовий – підприємство здійснює свою діяльність, дотримуючись законодавчих вимог та етичних норм бізнесу; 2) рівень благодійної та/або спонсорської діяльності; 3) відповідальність перед внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами, публічна звітність про соціальну діяльність; 4) стратегічна спрямованість КСВ та соціальних інвестицій – запровадження та дотримання європейських стандартів, розробка стратегії КСВ як складової стратегії розвитку підприємства; 5) рівень ефекту синергізму КСВ – співпраця підприємства та усіх стейкхолдерів створює додатковий ефект для всього суспільства, сприяє розвитку держави в цілому та може бути спрямований на вирішення глобальних проблем людства [2, с. 9].

Підприємство, реалізуючи програми КСВ, отримує ряд переваг, зокрема:

- підвищення ефективності виробництва, зумовлене, з одного боку, необхідністю дотримання стандартів якості, гігієни і безпеки праці, екологічних стандартів тощо; а, з іншого, – підвищенням продуктивності праці внаслідок зростання мотивації персоналу, формування позитивного соціально-психологічного клімату в організації;

- зменшення витрат на залучення і утримання висококваліфікованих та вмотивованих працівників;

- зменшення ризиків від можливої втрати ринків, покращення доступу до нових ринків за рахунок високої репутації компанії.

Більшість науковців переконана, що впровадження програм КСВ сприяє зростанню конкурентоспроможності та капіталізації підприємств (ефективний бізнес з хорошою репутацією коштує дорожче).

Що стосується значення КСВ для територіальної громади, то можна з упевненістю говорити про КСВ як про позитивні зовнішні екстерналії функціонування корпорацій.

Загальні засади соціальної відповідальності підприємств та організацій (щодо прав людини, трудових відносин, охорони довкілля, боротьби з корупцією) визначено Конституцією України. Інтереси стейкхолдерів (споживачів, працівників підприємства, місцевої громади, суспільства, контрагентів, держави) відображені в різноманітних законах та підзаконних актах. Проте повністю погоджуємося з М. Месконом, М. Альбертом та Ф. Хедоурі, які зазначають, що нормативні документи визначають юридичну (правову) відповідальність; організація, яка дотримується вимог законодавства, поводить себе юридично відповідально, але вона не обов'язково вважатиметься соціально відповідальною [3, с. 143]. Вважаємо, що вимоги законодавства визначають мінімальний рівень соціальної відповідальності підприємств. Саме ті зобов'язання, які добровільно бере на себе компанія понад цей рівень, є показником її соціальної відповідальності [4, с. 87].

Міжнародні документи, що регулюють діяльність підприємств у сфері КСВ, умовно можна поділити на чотири групи: 1) ініціативи, які визначають загальні принципи та вимоги щодо діяльності підприємства у сфері КСВ (зокрема, Глобальний договір ООН); 2) ініціативи, які містять чіткі вимоги до управління підприємством та проведення сертифікації його діяльності; 3) документи, розроблені різними організаціями для оцінки рейтингу соціальної відповідальності підприємств; 4) документи, які визначають загальні вимоги до обліку та звітності [5, с. 100].

До найважливіших міжнародних стандартів у сфері КСВ належать стандарти серії ISO 9000 (встановлюють вимоги до системи менеджменту якості організацій і підприємств); ISO 22000 (спрямовані на підвищення безпеки харчової продукції та посилення відповідальності за вплив продукції на здоров'я і життя людей); ISO 14001, (визначають механізм впровадження і функціонування ефективної системи екологічного менеджменту); OHSAS 18001 (встановлює вимоги до системи управління гігієною та безпекою праці); SA 8000 (встановлює критерії для оцінки умов праці та життєвого рівня працівників); ISO SR

26000:2011 «Соціальна відповідальність організацій. Вимоги» встановлює вимоги до діяльності бізнес-організацій в основних сферах СББ; GRI – ґрунтується на концепції сталого розвитку; AA 1000 визначає процедуру і набір критеріїв, за допомогою яких проводиться незалежний соціальний і етичний аудит діяльності компаній. Ряд з названих міжнародних стандартів мають відповідні українські версії.

В межах ЄС питання КСВ регулюються наступними офіційними документами: Глобальний договір ООН, Зелена та Біла Книги Європейської комісії, програма «Європа 2020 – стратегія інтелегентного і сталого розвитку, що сприяє громадському приєднанню» Ради Європи, Керівні принципи ОЕСР для транснаціональних компаній тощо.

На основі розглянутих нормативних документів суб'єкти господарювання розробляють внутрішні нормативні документи, які відображають їх власну позицію з питань КСВ (наприклад, кодекс корпоративної етики) та сприяють розвитку бізнесу та покращенню взаємовідносини зі стейкхолдерами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Топішко І. І., Топішко Н. П., Галецька Т. І. Соціальна відповідальність підприємства в Україні: проблеми забезпечення та шляхи підвищення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Випуск 12-1. 95-99.
2. Лагута Я. М. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності підприємств: автореф. ... канд. екон. наук Спеціальність 08.00.04. Тернопіль, 2018. 26 с.
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента [пер. с англ.]. М.: Дело, 2000. 701 с.
4. Король С. Я. Нормативні документи із соціальної відповідальності бізнесу. *Економіка України*. 2013. №9 (622). С. 85-96.
5. Грицина Л. А. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10, частина 1. С. 99-102.

УДК 004.451.47

БЕЗКРОВНИЙ М.Ф., д-р екон. наук

ХАХУЛА В.С., канд. с.-г. наук, доцент

ХАХУЛА Б.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ АГРАРНОЇ ОСВІТИ НА РИНКУ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИХ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Стаття присвячена аналізу особливостей надання консалтингових послуг закладами вищої освіти аграрного спрямування. Важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних закладів вищої освіти до надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. З цією метою необхідно до Закону України «Про сільськогосподарську до-

радчу діяльність” внести зміни і поряд з іншими організаційно-правовими формами дорадчих служб передбачити також університетську модель.

Ключові слова: організаційні форми дорадчих служб, консалтингові послуги, сільськогосподарська дорадча діяльність, дорадчі служби навчальних установ.

Важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних закладів вищої освіти до надання консалтингових послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. Значний внесок про роль закладів вищої освіти в дорадчій діяльності висвітлено в публікаціях В. Баутина, В. Лазовського, Б. Рунова та ін. Важливу роль у дослідженні проблем розвитку інформаційно-консультаційних служб відіграли праці Безкровного М. [1], Д. Алексанова, О. Бородіної, В. Верби, В. Кошелева, М. Кропивки, В. Маковецького, А. Посадського та ін. Проте, поки що не вдалося сформувати загально визнані методологічні підходи щодо формування та налагодження ефективної університетської системи дорадництва.

Мета досліджень полягає в науковому обґрунтуванні залучення аграрних закладів вищої освіти до надання соціально спрямованих дорадчих послуг.

Виділення інформаційно-консультаційної діяльності в самостійний вид діяльності також торкається і фахової освіти. Однак тут мова йде не про перерозподіл функцій на користь цього виділеного виду діяльності, а про забезпечення закінченості процесу передачі нових знань у систему сільськогосподарського виробництва.

У період після отримання Україною незалежності з кожним роком відбувалося зменшення фінансування ЗВО на наукові дослідження. Хоча слід зазначити, що кількість ініціативних наукових робіт (без фінансування) в цей період значно зросла. Цей період характеризується також досить низькою заробітною платою викладачів ЗВО, частою затримкою її видачі. Тому, щоб поліпшити своє фінансове становище, багато висококваліфікованих викладачів почали самостійно надавати консалтингові послуги сільськогосподарським товаровиробникам. Але це мало не масовий характер. Були затребувані тільки висококваліфіковані фахівці, які могли б надавати консультаційні послуги щодо сучасних передових технологій. Тобто глибока криза в аграрному секторі, затримка фінансування ЗВО дали поштовх розвитку платних консалтингових послуг в аграрному секторі економіки ще задовго до прийняття Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність». Інформаційно-консультаційна діяльність викладачів ЗВО аграрного спрямування стає не допоміжним, а одним із головних напрямів діяльності.

На сьогодні в системі ЗВО аграрного спрямування діє близько 20 НДІ, які мають у своєму розпорядженні безліч наукових досягнень. Істотна втрата обсягів фінансування в період реформ змусила багатьох викладачів-науковців ЗВО інтенсивно зайнятися передачею своїх досягнень сільськогосподарським товаровиробникам на договірній основі. Але така діяльність відволікала викладачів від їхньої головної навчальної роботи. Тому розраховувати на те, що

вчені ЗВО займатимуться тільки розробкою та масштабним впровадженням своїх досягнень не доводиться. Створення ж специфічних впроваджувальних колективів означає не що інше, як тільки однобокий розвиток інформаційно-консультаційної діяльності. Тому проблема організації ефективних відносин НДІ закладів вищої освіти та ІКС бачиться переважно в передачі їм наукових розробок на договірній основі для наступного впровадження.

Із цією метою в системі АПВ було створено інститути підвищення та перепідготовки кадрів. На початку своєї діяльності вони відігравали помітну роль. Саме в них використовувалися форми й методи навчання, розраховані на передачу спеціальних знань слухачам, що мають базову спеціальну підготовку. Тим самим фактично вони реалізовували одну із важливих функцій інформаційно-консультаційних служб – поширення нових знань шляхом проведення навчальних заходів.

Тому цілком обгрунтовано можна говорити про реальну можливість розвитку інформаційно-консультаційної діяльності на базі аграрних закладів вищої освіти.

Для цього слід удосконалити систему навчання в дорадництві та навчання сільськогосподарських товаровиробників. Консультанти ЗВО мають досконало володіти сучасними методами консультування під час впровадження нововведень (процесне, експертне і навчальне консультування).

Сутність процесного консультування полягає у спільній роботі консультанта з персоналом і керівництвом компанії-замовника впродовж тривалого часу аж до закінчення процесу реформаційних змін або впровадження інновацій. В аграрному секторі – це адаптація і верифікація наукових розробок з урахуванням регіональних особливостей ведення сільськогосподарської діяльності, ринкової кон'юнктури та вимог клієнта. Отже, процесне консультування передбачає також проведення прикладних наукових досліджень [2].

Експертне консультування передбачає допомогу консультанта з вирішення окремої проблеми замовника і включає фази: підготовка, діагностика, планування дій, впровадження та завершення консультування.

Навчальне консультування полягає в тому, що роль консультанта зводиться до надання клієнту (групі клієнтів) необхідних знань та інформації шляхом проведення науково-практичних семінарів (тренінгів), лекцій, поширення серед них організаційно-методичних рекомендацій, посібників тощо.

Після реформування аграрного сектору економіки наприкінці 20 ст. значно скоротилася роль районних управлінь сільського господарства, і тому на сьогодні значну роль в інформаційно-консультаційному забезпеченні виконують аграрні університети.

Мережа закладів аграрної післядипломної освіти нині зазнає труднощів у формуванні контингенту слухачів навчальних курсів і семінарів з підвищення кваліфікації сільгоспвиробників та у фінансуванні своєї роботи з бюджету Міністерства аграрної політики та продовольства. Для виживання в нових умовах цим установам потрібно змінювати як технологію роботи (організовувати освітні заходи безпосередньо в місцях діяльності сільгоспвиробників), так і навчи-

тися залучати позабюджетні джерела фінансування. Тому головними напрямками діяльності закладів післядипломної освіти, крім організації проведення курсів підвищення кваліфікації і навчання фахівців АПВ, повинні стати демонстраційна та впроваджувальна діяльність наукових розробок вчених наукових інститутів.

Інноваційна функція є складовою інформаційно-консультаційної діяльності і забезпечується створенням інноваційних технологій на базі отриманих ученими нових знань, що дозволяють споживачам перевести виробництво на більш високий рівень розвитку та їх комерціалізацію [3].

Тобто, наукова діяльність учених аграрних університетів спрямована на проведення фундаментальних та прикладних досліджень у сфері біології рослин і тварин, біотехнології, хімії, прикладної механіки і фізики, екології, економіки, педагогіки тощо, та є вагомим внеском у розвиток агропромислового та природоохоронного комплексів країни.

Тому важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних закладів вищої освіти до надання консалтингових послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. З цією метою необхідно до Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” внести зміни і поряд з іншими організаційно-правовими формами дорадчих служб передбачити також університетську модель. Внесення такої зміни до Закону дасть можливість залучати заклади вищої освіти до надання консалтингових послуг.

Висновки. Весь спектр та обсяг робіт, які виконуються науковими установами ЗВО з впровадження, пропаганди та реклами наукових розробок вимагають не тільки значних додаткових фінансових затрат, а й значних затрат часу, що при сучасному економічному стані в Україні зробити складно. Тому для впровадження у виробництво наукових розробок необхідно створити розгалужену систему регіональних інформаційно-консультаційних служб в Україні та зробити зміни в законодавстві з метою створення університетської системи дорадництва.

Список літератури

1. Безкровний М.Ф. Організація інформаційно-консультаційної діяльності: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2009. 492 с.
2. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення. К.: ІАЕ УААН, 2001. 72 с.
3. Кропивко М.Ф. Інформаційне забезпечення агропромислового виробництва України в ринкових умовах: Монографія. К.: ІАЕ УААН, 1996. 160 с.

ЗМІСТ

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	
Варченко О.М. Система ризик-менеджменту як інструмент фінансової стійкості аграрних підприємств.....	3
Свиноус І.В., Гаврик О.Ю., Хомовий С.М., Удосконалення методів фінансово-кредитного забезпечення функціонування особистих селянських господарств.....	7
Лютенко С.О. Особливості формування фінансової звітності малими підприємствами.....	10
Параєв І.М. Інформаційне забезпечення аналізу фінансової безпеки підприємства.....	13
Альмужний Є.В. Методичні підходи до оцінки конкурентних позицій підприємства на зовнішніх ринках.....	16
Кулакевич Ю.В. Особливості розвитку спільних підприємств в Україні.....	20
Dragan O.O., Current trends of the banking sector in Ukraine.....	23
Herasymenko I.O. Risks of mortgage lending under the guarantee of agricultural land.....	25
Гутко Л.М. Міжнародна практика страхування сільськогосподарських тварин.....	27
Tkachenko K.V. Theoretical basis of financial security social protection of the population.....	29
Хіврич Н.В. Облік депозитних операцій банку.....	31
Жарікова О.Б. Перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні.....	33
Томілова-Яремчук Н.О., Янчук А.Т. Облікові аспекти відображення стану та зміни власного капіталу підприємства.	35
Томілова-Яремчук Н.О., Пилипенко А.Ю. Аналітичні інструменти в контролі дебіторської заборгованості для забезпечення безперервності діяльності.....	38
Хомяк Н.В., Ткаченко А.А. Сучасні аспекти обліку, аналізу та контролю руху виробничих запасів підприємства та їх удосконалення.....	41
Батажок С.Г. Ресурсоефективне виробництво в економіці замкнутого циклу.....	42
Юхименко П.І., Приходько Т.В. Кластеризація туристичної галузі як активатор економічного потенціалу м. Біла Церква.....	45
Рибак Н.О. Людський капітал як фактор економічного зростання.....	47
Житник Т.П. Зелений туризм як фактор підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості.....	49
Однорог М.А. Інституціональні умови розвитку сільських територій України.....	53
Шабатура Т.С., Вольський В.О. Стратегія розвитку аграрних підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки.....	55
Гнедїч В.І. Основні стратегічні напрями діяльності вітчизняних підприємств цукропереробної галузі та їх вплив на ефективність розвитку ринку харчових продуктів.....	58
Непочатенко В.А., Непочатенко А.В. Регресійний аналіз динаміки сільського населення України за 2000–2018 рр.....	61
Мельниченко О.П. Використання ланцюгових дробів у деяких задачах логістики.....	64
Стригіна О.А. Класичні моделі найважливіших ринків: робочої сили, грошей і товарів.....	67
Артимонова І.В. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку агропродовольчого ринку України.....	70

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	
Арбузова Т.В. Системні засади публічного управління.....	72
Лобунець В.І. Особливості прийняття управлінського рішення в публічному адмініструванні.....	75
Іванова Л.С. Сільськогосподарська кооперація як основа розвитку сільських територій в Україні... ..	78
Білик О.В., Поліщук С.П. Пріоритети інноваційного розвитку сільського господарства в контексті підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості.....	81
Стаднік Л.І., Шевченко А.О., Ровни П. Проблеми захисту прав споживачів при придбанні продуктових товарів.....	84
Трофимчук М.І. Роль соціальних мереж в електронній комерції.....	86
Бондар О.С. Інструментальні засоби, методи і технології обробки великих даних у наукових дослідженнях.....	88
Савчук О.В. Особливості електронної комерції в США та Китаї, досвід для України.....	90
Хахула Л.П. Формування практичних навичок у процесі навчання як необхідного елементу вищої освіти.....	93
Биба В.А., Утеченко Д.М., Хахула Б.В. Організаційно-економічні засади функціонування тваринництва фермерських господарств України.....	94
Гринчук В.Ю., Шемігон О.І. Ефективність системи менеджменту закладів освіти об'єднаних територіальних громад.....	97
Коваль Н.В. Оцінювання як перший етап управління інвестиційною привабливістю регіону.....	99
Вихор М.В. Стратегічні проблеми структурно-технологічної трансформації аграрного виробництва.....	102
Василенко О.І. Фактори конкурентоспроможності аграрних закладів вищої освіти.....	104
Гринчук Ю.С., Шевченко І.М. Інструменти підвищення інвестиційної привабливості Узинської міської ОТГ.....	106
Zadorozhna R.P., Hryhor D.A. Analysis of income trends of domestic enterprises and ways to increase its level.....	109
Руденко М.В., Перхун В.О. Корпоративна соціальна відповідальність та її нормативно-правове регулювання.....	112
Безкровний М.Ф., Хахула В.С., Хахула Б.В., Діяльність установ аграрної освіти на ринку сільсько- господарських консалтингових послуг.....	114